

Laja Laka Ma YOWANI Kugu

Lende 'Ba Boko'ba

^I Mɔlo gba kinza ko'ba dɔliɲɔ nime dē lende 'ba Boko'ba ēdī 'deni mɔlo. Bo ēdī bi kɔtɔ ti Boko'ba kina bo gbī rɔ Boko'ba. ^{II} Bo ēdī mɔlo ti Boko'ba di bi 'ba tisaki bīcī dɔliɲɔ nime. ^{III} Bo na me Boko'ba ko'ba wa pili 'ba dɔliɲɔ naga nime ti bo. O'ba wa ma kɔtɔ mɔtɔ te dē du kinza bo teyi. ^{IV-V} Bo na rɔ ŋgira'da 'ba dīdī ma laka. Dīdī nima na 'deni rɔ bi kɔpɔ zi bilaka lesi ame kēdī koyi bi 'deni mī gɔ bi kōlu. Kina bi kōlu ikali dē kpe tiyōlu mo yaga.

^{VI-VII} Boko'ba oja bɔ mɔtɔ kīdēkī mōyī mo rɔ Yowani kako tiya lende 'ba bi kɔpɔ nima zi bilaka 'dɔ lijē pili ki'di dōnnī gɔmo. ^{VIII} Yowani na dē rɔ bi kɔpɔ mo nima. Tine ndɔbɔ abo ŋge rɔ tiya lende mo zi bilaka. ^{IX} Omba bi kɔpɔ nima na rɔ bi kɔpɔ ma laka. Bi kɔpɔ nima ēdī kako mī dɔliɲɔ nime 'dɔ kiyɔpɔ bi zi bilaka pili.

^X Tine lende 'ba Boko'ba ēdī 'ba bo 'deni mɔlo mī dɔliɲɔ nime, ame Boko'ba ko'ba dɔliɲɔ 'deni pele ti bo tine bilaka mo ga oro bo dē. ^{XI} Bo ari mī dɔyayi abo tine bilaka abo ga o'dɔkɔ bo dē. ^{XII} Kina me bilaka ame ga ko'dɔkɔ bo ki'di dōnnī gɔ lende abo ne, bo i'di lijē 'deni rɔ kole 'ba Boko'ba. ^{XIII} Bilaka na dē kōyō lijē mɔlo tara rɔ kole 'ba Boko'ba. Tine bo Boko'ba na ki'di lijē

rɔ kole abo ga. ^{XIV} Lende mo tönë bo na ma kako 'deni rɔ bilaka lesi koloma mī lönğö ze. Kina me do'jake bo 'deni ti löbu abo 'ba kole kɔtɔ 'ba Bɔko'ba ame kako di zi 'bu bo tileme mī këyi ti lende ma kodɔrɔ mo.

^{XV} Bo na Yowani kiya lende abo te, “Bɔ tönë moloma tiya lende abo miya te bo ëdi kozi kako di gɔma ne, bo na me ame miya te bo mbiri löbu di dɔma ne. Römöyi mɔlo gba kinza köyö ma dë bo ëdi 'ba bo 'deni mɔlo.”

^{XVI} Bo na me kö'bö 'deni nduwë ti'di yëyi 'ba Bɔko'ba zize ti mī këyi abo. ^{XVII} Bɔko'ba i'di kö'du ki'di abo ti Musa. Tine mī këyi abo ti lende laka abo bo ileme ti Yësu Kurisitö. ^{XVIII} Bɔtɔ mɔtɔ inza ame ko'ja Bɔko'ba. Yësu bo na nge rɔ kole kɔtɔ 'ba Bɔko'ba ame bo kö'bö nɓuru bi kɔtɔ ti Bɔko'ba. Kina me bo ki'di ze 'deni dikalike Bɔko'ba.

Yowani Bɔ Bapatisi

(MT 3:1-12; MK 1:1-8; LK 3:1-18)

^{XIX} Lende ame ga Yowani kiya gɔ lende 'ba Yësu ne kina me. Mī kada ma dɔ kɔtɔ mɔtɔ na turu 'ba Yerosalema koja bɔ akumu ni ti lëwi mɔtɔ ga kari kititi Yowani ɔdɔ tara ne bo yë mo na. ^{XX} Kina ɔdɔ lijë kari 'deni kititi bo, tine bo andi dë gɔ rɔ bo di zinni, bo iya te, “Ma Kurisitö ame Bɔko'ba këdi koja kako dɔlinɔ nime bine ne na dë.”

^{XXI} Kina lijë kënyi kititi bo, iya te, “Ni Eliya na?”

Bo iya te, “Ma Eliya na dë.”

Lijë iya te, “Ni na rɔ bɔ kumë lende 'ba Bɔko'ba mo tönë?”

Bo iya te, “Ee.”

XXII Kina lijë kënyï kititi bo, iya te, “Ne tine nï yë mo na? Iya röyï zize 'dɔ dari diya zi ya ame ga koja ze ne.”

XXIII Yowani ënyï kileki dɔmo zinnï, iya te, “Ëdï kɔɔ akugu 'ba Yesaya ma tönë kiya te, 'Bɔ mɔɔ ëdï kuwöwö dɔ bo di yï mökö kiya te, “Ilenjoke kɔri zi ɲere,” ' ne.”

XXIV Kina ya mɔɔ ga ame Parosi ni koja ne kititi Yowani, **XXV** iya te, “Ne me kiya te nï Kurisitö ame Bɔko'ba këdï koja kako dɔliɲɔ nime ne na dë, nï Eliya na dë gbï kina nï bɔ kumë lende 'ba Bɔko'ba tönë na dë gbï, ne ëddï kodɔ mini 'ba bapatisi dɔ bilaka gɔ wa'di?”

XXVI Bo iya te, “Ndɔbɔ ma na rɔ to'dɔ bapatisi dɔ bilaka ti mini. Ne bɔ mɔɔ ëdï le'jete tiye bine. Kpe ikalike bo dë. **XXVII** Bo ëdï kako to'dɔ ndɔbɔ di pötö ma bine. Bo mbiri kebe ma. Ma 'bama mëdï titiyi. Wari abo pele mɔ'bo dë tope mo.”

XXVIII Wa nime o'dɔ rönï di Betaniya kapa yöpö 'ba Yaradene ma kari yïbï. Kina Yowani koloma rɔ todɔ mini 'ba bapatisi dɔ bilaka di yayi.

Kamölö 'Bɔ'bi 'Ba Bɔko'ba

XXIX Mi bi këzë mɔɔ na bo ko'ja Yësu këdï kako zi bo. Kina bo kënyï kiya zi bilaka naga nima, bo iya te, “Onjoke ti, kamölö 'bɔ'bi 'ba Bɔko'ba tönë këdï kumu 'dɔ kombi laɲba 'ba lende kënyë 'ba bilaka pili ne bo na me 'dë. **XXX** Bo na tönë moloma tiya lende abo, miya te bo ëdï kozi kako di gɔma ne, bo na mbiri löbu rɔ dɔ kiteli di dɔma. Römöyï molo gba kinza köyö ma dë bo ëdï 'deni molo. **XXXI** Ma gbï mikali bo dë molo ɔdɔ bo yë ga na. Kina me mako 'deni mo'dɔ bapatisi dɔ

bilaka ti mini 'do mileme bo zi bilaka ze ga 'ba Yisarele.”

XXXII-XXXIII Kina Yowani kënyï ngï tÿyëti go wa ame ga ko'do rönni ne kozo a nime te. Bo iya te, “Molo mikali bo dë odo bo yë na. Tine Boko'ba bo koja ma tako to'do bapatisi do bilaka ti mini nime na kiya zö tégë, ‘Ti ko'ja Nyï Koto Laka 'deni ngï këdi kako bëri di mitoro koloma do bo. Bo nima bo na ro bo ame këdi kako 'do ko'do bapatisi do bilaka ti Nyï Koto Laka ne.’ Kina me mo'ja Nyï Koto Laka 'deni këdi kako bëri di mitoro kozo matukpuru tara kako kö'bö ngï do bo nime bine. **XXXIV** Mo'ja 'deni ti komo ma. Kina me mëdi miya ziye bo nime bo na ro kole 'ba Boko'ba.”

Tisaki Tösö Go Yësu

XXXV Mi bi kèzë moto 'böwu gbï ko'ja bo këdi ti bo kösö go bo ga ma riyö moto ga, **XXXVI** na bo ko'ja Yësu ngï këdi kilingere kebe yayi. Kina bo kiya zi bo kösö go bo naga nima, bo iya te, “Ongoke to ma. Kamölö 'bo'bi tönë Boko'ba këdi kumu 'do kombi lanba 'ba lende kënyë 'ba bilaka pili ne, bo na me 'dë.”

XXXVII Kina odo ya riyö tönë ga kuwö lende nime te yo, na lijë kënyï ngï kösö go Yësu.

XXXVIII Kina odo Yësu kuyi komo bo yi'böwu tine, bo o'ja ya riyö naga nima ngï këdi kozi go bo. Kina bo kititi lijë, bo iya te, “Tondo?”

Lijë ënyï kileki kiya zi bo tégë, “Rabi,” ame 'jo 'ba lende mo tégë bo komo kiyandi, “Èddi koloma yala?”

XXXIX Bo iya te, “Ako kongoke.”

Bo iya tara römöyï go bi ëdi 'deni ro mi dokopiyari. Kina lijë kari ngï ko'ja bi ame bo

kēdī koloma teyi ne. Kina lījē kō'dō ngī yayi mī korōndō mo nima.

XL Bō ma kōtō di mī lōngō ya riyō naga nima, möyī mo rō Andareya löndō 'ba Simona Pītōrō ni. **XLI** Kina bo kēnyī ngī kari zi bō löndō bo Simona, bo iya te, “Bō tōnē Boko'ba koja 'dō kako tokōnyi ze bilaka abo ga ne, dō'ja bo 'deni. Bō tōnē 'bu ze löbu ga kīdēkī möyī bo rō Masiya ne.” (Möyī kōtō nime kina ma gbī kīdēkī rō Kurīsītō ne.)

XLII Kina Andareya ko'de Simona ngī kako zi Yēsu. Bo ongo dō Simona. Kina bo kiya te, “Möyī yī rō Simona 'ba Yowani, ne ti mi'di möyī yī rō Kepa.” (Möyī kōtō nime kina ma gbī kīdēkī rō Pītōrō ne ame 'jō 'ba lende mo tēgē dōku.)

Pīlipō Ni Ti Natinēlē

XLIII Mī bi kēzē mōtō na Yēsu kēnyī ngī kari Galilaya. Kina bo kari ko'ja Pīlipō ngī di yayi. Bo iya te, “Ako kōsō gōma.”

XLIV Pīlipō di mī bilaka 'ba Betesayida dōyayi 'ba Andareya ni ti Pītōrō. **XLV** Kina Pīlipō kari ko'ja Natinēlē ngī, bo iya te, “Bō tōnē Musa ni ti bō kumē lende 'ba Boko'ba mōtō ga ma dōgba naga kiya lende abo ne, dō'ja bo 'deni. Ugu lende 'deni mōlo mī buku 'ba Boko'ba gō kō'du abo, kina me le'jete bo ēdī 'deni mī lōngō ze. Bo na rō Yēsu kole 'ba Yesepa di mī gawo 'ba Nazareta.”

XLVI Natinēlē iya te, “Nazareta ni naga nima, lende laka wa'di ga na ti kōdō di teyi?”

Pīlipō ileki gōmo, iya te, “Ee, ako kōngō titi ti kōmōyī.”

XLVII Kina ɔɔo Yɛsu bo koŋɔ Natinɛlɛ 'deni kɛdi kako zi bo, bo iya te, “Onɔke, bo nime bo na ro kupɔ ma laka 'ba Yisarele. A mɔto ro bɛti inza ro bo.”

XLVIII Natinɛlɛ ititi bo, iya te, “Ikali ma tondo ga?”

Bo iya te, “Mɔlo gba kinza Pilipɔ kideki yi de, mo'ja yi 'deni mɔlo keddi koloma bici ngɛri kɛlu nima yayi.”

XLIX Bo iya te, “Bo komo kiyandi, ni na ngi ro kole 'ba Boko'ba. Ni na ro nɛre ze 'ba Yisarele.”

L Bo iya te, “Wa'di mo ga na te? Lende nime miya zii bine, miya te, mo'ja yi 'deni mɔlo keddi koloma bici ngɛri kɛlu ne, kina me kikali ma 'deni gomo ro kole 'ba Boko'ba? Lende 'bi ele sowa. Ne lende nime ko'ja tɔne ne, ma titi mo na gba. Ma lobu mo ga edi gba ame ɔɔo ko'ja, lende mo edi kigayi yi. **LI** Kina me medii miya zii, kada mɔto ti ko'jake mitoro kurogo roni 'deni yaga ro gbongo. Kina ti koŋɔke malayika 'ba Boko'ba 'deni kedi kilɛle ronni kari toro kako beri zi kole 'ba bilaka lesi. Lende ma naga nime medii miya ne me ro lende ma laka.”

II

Karama 'Ba Gbe Mi Kana

I Di potɔ to'do do riyɔ tine karama 'ba gbe edi Kana mi doiyayi 'ba Galilaya. Ma 'ba Yɛsu ni edi bi 'ba gbe nima yayi. **II** Kina Yɛsu ni edi gbi yayi ti bo kosɔ go bo ga. **III** Kina layi kote roni ngi, tine na ma 'ba Yɛsu ni kenyi kari kiya zi bo, iya te, “Onɔ te, layi inza kpe.”

IV Bo iya te, “Iya, nī na dē 'dɔ kiya ndɔbɔ zɔ. Kada 'ba tileme ma ömö dē gba.”

V Ma bo iya zi ya ame ga kēdī koja laja mī gɔ bi 'ba karama yayi ne, iya te, “O'dɔke wa pili ame ga bo kēdī kiya ziye ne.”

VI Dömīrī 'ba kete mini ma löbulöbu ēdī modɔɔkɔtɔ yayi ame kose 'deni di mī dökü ne. Dömīrī naga nima ma kɔtɔ ēdī koto sapiya ŋbö muyī. Kete naga nima na gɔ dölētī 'ba Yūdaiyi ni rɔ a 'ba turögö rɔ wa. VII Kina Yēsu kiya zi bɔ koja laja naga nima, iya te, “O'deke mini koso mī wa naga nime.”

Kina lijē ko'de mini ŋgī mī kete tönē ga koso koriya ti kpamo. VIII Kina bo kiya zinnī, bo iya te, “Unöke di mī kete naga nima kotoke kari zi bɔ dɔ gbe nime 'dē.”

Kina lijē kunö ŋgī koto kari. IX Bɔ dɔ gbe nima inene mini tönē Yēsu kuyī 'deni rɔ layi ne ŋgī, tine bo ikali dē unö di yala. Bɔ koja laja naga nima na ŋge kikali. Kina bɔ dɔ gbe nima kēnyī kiya zi mē'dē 'ba nyiti, X iya te, “Bilaka pili ēdī koja layi ma kata na titi dɔgba zi ŋba 'bēnnī ga. Kina ɔdɔ layi ka'da ŋba 'deni tine na 'jaa kēdī koja siŋga ma kēpī mo. Ne 'beye tɔ nime layi ma laka na za kusuke dɔmo ŋbö ko'ja kabate.”

XI Yēsu o'dɔ gɔ koto ma dɔgba abo nime 'deni di Kana. Kina bɔ kösö gɔ bo ga kikali bo ŋgī gɔmo rɔ kole 'ba Boko'ba.

*Tɔdɔ 'Ba Yēsu Mī Reki 'Ba Rö Löbu
(MT 21:12-13; MK 11:15-17; LK 19:45-46)*

XII Di pötö lende nima na Yēsu ni kēnyī ŋgī ti ma bo ni ti löndö bo ga ti bɔ kösö gɔ bo ga kari Kaparanoma. Lijē kari koloma mbowa yayi.

XIII Kina ɔɔɔ kada 'ba karama ma löbu 'ba Yudayi ni ame kideki möyi mo rɔ Pasaka ne kola 'deni ngɔsi tine, Yësu ni ënyi ngi kari Yerosalema. **XIV** Tine ɔɔɔ bo kömô 'deni yayi, bo iteli ngi kari mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Bo ari ko'ja bɔ ndögö ni kotɔɔ rönni 'deni yayi kedî ga rɔ tugö sa ni ti kamölö ni ti matukpuru ni. Ya motɔ ga kedî 'bënni tutë girisi. **XV** Kina bo kogba kabi ngi koli rɔ nyɔ'bo bo kari koga lijë timo yaga di yayi ti kamölö ni ti sa 'bënni naga nima. Kina bo kitinji dɔ tarabiza 'ba bɔ kutë girisi ni ngi bëri. Girisi mo ga kolɔɔ kiyëyi rönni mi yayi. **XVI** Bo iya zi ya ma kedî 'bënni rɔ tugö matukpuru naga nima, bo iya te, “Ënyike yaga ti e'be naga nima di bine. Rö 'ba 'bu ma nime kinza ko'doke dë kpe rɔ bi 'ba ndögö.”

XVII Lende nime i'di bɔ kösö gɔ bo ga ngi komeri lende ma tönë kugu 'deni molo mi buku 'ba Boko'ba ne, ame kiya te, “Lende 'ba gɔ rö 'bi nime Boko'ba onma doki'di ma ngi kɔzɔ pa'do tara.”

XVIII Kina turu 'ba Yudayi ni kënyi kititi bo, lijë iya te, “Ni, lende 'bi naga nime ko'dɔ ne, wa'di ga na ti ko'dɔ tɔne ame 'dɔ dikali yi timo rɔ ma laka omba Boko'ba na ngi koja yi tako toga bilaka naga nime yaga?”

XIX Bo ënyi kileki kiya zinni, bo iya te, “Rö 'ba Boko'ba nime, ɔɔɔ kitikoke yaga, ti mo'dɔ kileki teyi rɔ ma la'ja mi tö'dö dɔ mota.”

XX Lijë iya te, “Rö nime to'ba mo oto bilaka nbö kɔmɔ kɔɔ 'butë sowɔ döömu dɔkɔɔ. Ti kɔ'bo to'ba mo kileki teyi rɔ ma la'ja nge mi tö'dö dɔ mota?”

XXI Dëmba lijë ikali 'jo 'ba lende abo nima dë. Bo ëdi za kiya yida rɔ bo. XXII Kina ɔɔɔ bo kënyï kɔɔɔ 'deni yaga di mi tölë tine, kina 'jaa bɔ kôsö gɔ bo ga kënyï tomeri gɔ lende tönë ga. Kina lijë kikali 'jaa omba lende nime ëdi 'deni ngi rɔ ma laka kɔɔɔ lende ma tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba ne.

XXIII Ko'ja bo këdi Yerosalema yayi mi kada 'ba karama 'ba Pasaka nima, bo oloma 'deni to'dɔ lende mɔɔɔ ga ame lende mo kigayi bilaka ne, kina lijë kikali ngi bo ako di zi Boko'ba. XXIV Tine bo ikali lende 'bënni ga me rɔ kɔɔkɔɔ. Kina bo o'dokɔ dë tiya lende abo ga pili zinni. XXV Bo ikali lende 'ba doki'di bilaka me rɔ kɔɔkɔɔ kinza ma bɔɔ kiya zi bo.

III

Yësu Ni Ti Nikuduma

I Bɔ Parosi mɔɔɔ kidëki möyi mo rɔ Nikuduma rɔ ma kɔɔ mɔɔɔ di mi löngö turu 'ba Yudayi ënyï kako zi Yësu rɔ mi korɔndɔ. II Bo ilende zi Yësu, iya te, “Bɔ kɔmɔ kiyandi, dikali ngi rɔ ma laka Boko'ba na me koja yi kako tiyandi kɔmɔze. Römöyi ma kiya te Boko'ba kinza tiyi dëne inza kikali to'dɔ lende naga nime.”

III Yësu iya te, “Rɔ ma laka miya ziiyi, ɔɔɔ kiya te kileki köyö bilaka mo dë 'böwu rɔ ma la'ja to'ja nɛre löbu 'ba Boko'ba nime zi bɔ mo inza du te.”

IV Nikuduma iya te, “Bilaka ame 'deni mbiri rɔ bulöbu te ne ti kileki köyö 'böwu rɔ ma la'ja totondo mo ga? Bo ti kileki 'böwu tondo kɔɔɔ mi

ma bo 'dɔ kɛnyɪ kɔyɔ bo 'bɔwu rɔ ma lɔlɔwɔ? A mɔtɔ inza kikali to'dɔ rɔnɪ tara."

^V Yɛsu iya te, "Rɔ ma laka miya zɪyɪ, bɔtɔ mɔtɔ inza kikali tɔdɔ mɪ ɲere lɔbu 'ba Bɔko'ba ɔdɔ kiya te kɔyɔ bɔ mo dɛ 'bɔwu titi ti mini 'ba bapatisi gbɪ ti Nyɪ Kɔtɔ Laka. ^{VI} Lɔyɔ 'ba bilaka lesi rɔ 'ba dɔlɪɲɔ nime, ne lɔyɔ ame rɔ 'ba Nyɪ Kɔtɔ Laka 'ba Bɔko'ba i'di bilaka rɔ 'ba Bɔko'ba. ^{VII} Kina me mɛdɪ miya 'deni ziye, kpe pili o'dɔkɔ 'dɔ ki'dike kɔyɔ ye rɔ ma la'ja. Lende nime igayi yi totondo? ^{VIII} Lende 'ba tɔyɔ wa rɔ ma la'ja ti Nyɪ Kɔtɔ Laka nime ɛdɪ kɔzɔ lende 'ba lili ame kɛdɪ kome ne tara. Uwɔ birɔ mo ɲgɪ laka, ne gɔ bi ame kisaki tome di teyi ne, ikali dɛ. Ikali dɛ gbɪ ɔdɔ ako di yala kina ɛdɪ kari yala."

^{IX} Nikuduma iya te, "Tɔyɔ bilaka rɔ ma la'ja nime, 'dɔ ko'dɔ lende mo tondo?"

^X Yɛsu ileki kiya zi bo, iya te, "Lende nime dɛne 'dɔ kikali 'deni mɔlo. Ne o'ja nɪ ɲgɪ rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi ma lɔbu 'ba bilaka 'ba Yisarele 'di? ^{XI} Rɔ ma laka miya zɪyɪ, wa ame ga do'ja ti kɔmɔze dikali 'deni gbɪ laka ne, na me dɛdɪ diya ziye. Ne kpe ebeke kilagike 'bɔwu yaga di rɔmo. ^{XII} Wa ame ga rɔ 'ba dɔlɪɲɔ nime, ɔdɔ miya lende mo pele ziye, ilagike aa yaga di rɔmo. Ne ɔdɔ mɛnyɪ miya lende 'ba wa 'ba dɔyayi 'ba mɪtɔrɔ ziye inza kilagike gbɪ di rɔmo? ^{XIII} Bɔtɔ ma kɔtɔ mɔtɔ ari dɛ mɪtɔrɔ ame 'dɔ ko'de lende mo kako bine. Kole 'ba bilaka lesi na ɲge kɔtɔ kako di mɪtɔrɔ.

^{XIV} Oɲgɔke, kɔzɔ mɪ kada ma mɔlo tɔnɛ ga ame 'bu ze lɔbu ga kɛdɪ mɪ mɔkɔ ne, Musa o'bo'bi 'bilɛɲɪ rɔ murɛ kowe dɔ ɲgɛrɪ tɔrɔ 'dɔ ɔdɔ bilaka ame kɛdɪ kɔlɛ ne kɔɲgɔ kɪnɛ mo 'deni, 'dɔ kɔmɔ

ngi yaga. Kole 'ba bilaka lesi edi gbi tara. Ti kutoti bo 'deni do ngeri toro ^{XV} 'do ya ame ga pili ki'di donni 'deni go lende abo ne kedti ti didi ma nburunburu.

^{XVI} Ongoke akoto 'ba Boko'ba te, romoyi Boko'ba oto bilaka ro mbembē. Kina me bo koja kole koto abo 'deni kako kole bine, 'do lijē ame ga pili ki'di donni 'deni go lende abo ne kole de kpe tine go kedti ti didi ma nburunburu.

^{XVII} Boko'ba oja kole abo nime de kako dolio bine todo karama do bilaka 'ba dolio. Tine bo oja kako tomo bilaka di mi tole. ^{XVIII} Bilaka ame ga ki'di donni 'deni ngi ro ma laka go lende abo, odo karama de kpe domo. Ne ya ame ga ko'doko de ti'di donni go lende abo ne, odo karama 'deni molo domo go ame lijē kilagi lende 'ba kole koto abo nime ne.

^{XIX} Boko'ba odo karama 'deni do bilaka koto a nime te. Bo i'di bi koto abo 'deni 'do koyi bi dolio nime. Ne bilaka ebe ebenni za to'do lende kenyē, ko'doko bi koto nime de. Bi kolu na za lijē ko'doko. ^{XX} Bilaka ame ga ro bo ko'do lende kenyē ne o'doko de 'do kileme lende kenyē 'benni ga yaga go bi koto. Kina ki'di lijē ko'ji bi koto ngi sowa. Lijē o'doko de tako go bi ame bi koto kedti koyi roni teyi ne. ^{XXI} Bilaka ame ga ro bo ko'do lende laka 'ba Boko'ba ne, lijē na kako 'benni 'deni go bi koto 'do kileme omba ama lijē kedti ko'do naga nima lende laka 'ba Boko'ba na."

Yesu Ni Ti Yowani

^{XXII} Yesu ni enyi ti bo kosō go bo ga kari mi kapa doyayi 'ba Yudayi. Na bo kari koloma mbowa tinni yayi to'do bapatisi.

XXIII-XXIV Mī kada mo nima Yowani ēdī gbī rō to'dō bapatisi dō bilaka di Ayinona ame ṅgōsi dōṅgila Salima ne, rōmōyī bi mo nima na ti mini teyi rō mbēmbē. (Ko'ja turu ki'di Yowani dē gba mī maboso.) Na bilaka koloma ṅgī rō tōlō kari zi bo yayi mī bapatisi.

XXV Turu mōtō 'ba Yudayi ēnyī to'dō kowasa ti bō kōsō gō Yowani ga gō lende 'ba dōlētī 'ba akurōgō ame 'dō ki'di bilaka kēdī rō ma kōpō kōmō Boko'ba ne. XXVI Kina lijē kēnyī ṅgī kari zi Yowani, lijē iya te, “Bō kōmō kiyandi ze, ne rō ma tondo na bō nime 'dē gōnyī pōpō ma kapa ma 'dē yayi ne tōnē koloma rō tiya lende abo zize ne, bo kēnyī 'deni to'dō bapatisi? Kina me bilaka kēnyī 'deni pili kēdī kōlō kari zi bo.”

XXVII Yowani ileki zinnī, iya te, “Bōtō ma kōtō mōtō ikali dē to'dō ndōbō mōtō ɔdō kiya te Boko'ba na dē ṅgī ki'di zi bo. XXVIII Uwōke lende ma tōnē moloma tiya mo ziye ne, miya te ma Kurisītō ame Boko'ba kēdī koja ne na dē. Kina miya 'deni tōnē gbī ziye bine, miya te Boko'ba oja ma tōtī dōgba 'dō bō nima kozi 'jaa kebe goma. XXIX Ndōbō ma ēdī kōzō gbe tara. Mē'dē 'ba nyiti na ṅge kēdī kogbe nyiti tine 'jōkō ēdī gbī ti mī kēyī di bi tonṅō lōṅō 'ba bō lōndō bo. Mī kēyī ma ēdī gbī tara gō wa nime Kurisītō kēdī ko'dō ne. XXX Kurisītō bo na ti kēdī mbiri di dōma tine ti mēdī 'bama ṅge mbowa. XXXI Rōmōyī bō ame kako di mītōrō ne, bo na mbiri di dō bilaka pili. Ne bō ame rō kole kōyō 'ba dōliṅō nime kako dē di mītōrō ne, ikali 'ba bo ṅge tiya lende 'ba wa 'ba dōliṅō nime. Bō ame kako di mītōrō rō lōbu 'ba dō bilaka ne, XXXII bo iya 'ba bo rō lende

ame ga bo ko'ja kina bo kuwö gbï di mitoro ne. Tine bilaka ënyï ngï kilagi lende abo. ^{XXXIII} Lende kodoro 'ba Boko'ba ileme rönï 'deni ti ya ame ga kuti domo ne.

^{XXXIV} Bo nime Boko'ba koja kako dolingo bine ne, Boko'ba i'di Nyi Koto Laka abo 'deni pili zi bo. Lende 'ba Boko'ba na me ngï bo kedï kiya. ^{XXXV} Boko'ba o'co kole abo nima ro mbembë. Kina me bo ki'di közi kakpa 'ba do wa pili 'deni teyi. ^{XXXVI} Bilaka ame ga ki'di dönni go lende abo ne, lijë ti kedï ngï ti didi ma nburunburu. Ne ya ame ga koro lende abo de ne, lijë inza ko'ja didi ma nburunburu. Ya lobu 'ba Boko'ba nime edi kako dönni."

IV

Yësu, Mini 'Ba Didi

^{I-II} Parosi ni uwö lende mo tegë bilaka ma kedï kari mi bapatisi zi Yësu na konzi 'deni ngï ro mbembë kebe ma kedï kari zi Yowani. Demba tine Yësu o'do bapatisi oto de du te do boto ma koto moto. Tine bo kosö go bo ga na nge kedï ko'do.

Kina odo Yësu bo kikali 'deni Parosi ni uwö lende nime 'deni te tine, ^{III} bo ënyï ngï di Yudayi yayi tileki tari Galilaya. ^{IV} Bo ari kebe go kori ma kudö kebe mi dayayi 'ba Somorona. ^V Bo ari komö mi dolingo moto 'ba Somorona kideki moyi mo ro Sukara noli ngila nyaka ma tonë Yakoba ki'di molo zi kole abo Yesepa ne. ^{VI} Daa 'ba Yakoba edi yayi.

Kina odo lijë komö 'deni kpa daa nima yayi Yësu 'deni ro gomo di zi lingere. Kina bo koloma

ngi bēri kpa daa yayi. VII-VIII Mi zana kada ko'ja bo kōsō go bo ga kari 'deni mī gawo tugō akonyo zinnī, na 'ja mōtō rō Somorona kōmō ngi yayi tunō mini. Kina bo kiya zi 'ja nima tēgē, “I'di mini zō.”

IX 'Ja nima ēnyī kiya zi bo, iya te, “Owa, ma rō Somorona. Nī Yudayi nime ebe kīdēkī mini di zō rō ma totondo?” Lōko iya tara rōmōyī Yudayi odo'bo rōnnī dē go kpa kilali kōtō ti Somorona.

X Kina bo kileki kiya zi 'ja nima, bo iya te, “Ikali wa ame Boko'ba ko'dokō ti'di mo zīyī ne dē. Kina ma gbī ikali ma dē, ma bo mīdēkī mini di zīyī nime. Dēne 'dō kēddī kititi ma ra go mi'di mini 'ba didī ma laka zīyī.”

XI Lōko iya te, “Daa kalo nime, kina inza gbī ti a 'ba tunō mini yō. Ti kunō mini mo totondo? XII O'dokō to'dō rōyī, iya te nī na kebe 'bu ze löbu Yakoba ame kole daa nime zize ne? Lijē oloma tuwē mini di teyi bine ti kole abo ga kpaki ti kamölō abo ga.”

XIII Bo iya te, “Bo ame kuwē mini daa nime koda mini ēdī gba ko'dō kada mōtō. XIV Ne bo ame kēdī kuwē mini mōtō ame mēdī mi'di ne, koda mini inza kikali kpe to'dō mo. Mini nima ti koloma kō'bō mīnnī kōzō daa ame kēdī kulōwu ne tara, 'dō ki'di didī ma nburunburu zinnī.”

XV Lōko iya te, “Baba, i'di mini 'bī tō nima tō kpe zō 'di kinza koda mini ko'dō ma ra 'dō mindawo rōma di bi 'ba tako go mini nime bine?”

XVI Bo iya te, “Ari go mē'dē yī 'dō kakoke kpe ti bo zō bine.”

XVII Lōko iya te, “Minza ti mē'dē.”

Bo iya te, “Lende 'bī rō ma laka, ^{XVIII} rōmōyī ogbe mē'dē 'deni ṅbō muyī. Kina bō ame kēddī koloma timo le'jete nime inza gbī rō mē'dē yī. Lende 'bī nima kiya ne bēti na dē.”

^{XIX} Loko iya te, “Ee baba, mikali yi 'deni rō ma laka nī bō kumē lende 'ba Boko'ba na. ^{XX} Onḡo, 'bu ze lōbu ga 'ba Somorona oloma tumōtu Boko'ba di dō dōku nime bine. Ne kpe Yudayi iyake 'beye te Yerosalema na ṅge kōtō rō bi 'ba to'dō mōtu di teyi zi Boko'ba. Ɔdō ḡo lende wa'di ga ya?”

^{XXI} Bo iya te, “Lende nime na ki'di dōyī ḡomo, kada mo ɔwō dē kpe ame 'dō dōku nima ti Yerosalema kinza kpe rō bi 'ba to'dō mōtu di teyi zi Boko'ba 'bu ze. ^{XXII} Kpe Somorona, ēddī ko'dōke 'beye mōtu ṅḡi zi Boko'ba kinza ma kikalike bo dē yō. Ne 'beze 'ba Yudayi dēdi do'dō mōtu zi bo dikali bo gbī laka, rōmōyī lende 'ba tōmō wa di mī tōlē nime, Boko'ba iya zize. ^{XXIII} Kada mo ɔwō dē kpe kina me 'deni tone, ame 'dō Nyī Kōtō Laka ki'di bilaka kumōtu Boko'ba rō ma laka. Ame na rō mōtu ame Boko'ba ko'dōko ne. ^{XXIV} Boko'ba bo ēdī rō akōtō ti Nyī Kōtō Laka abo. Kina bōtō inza kikali to'dō mōtu zi bo rō ma kodōrō ɔdō kiya te Nyī Kōtō Laka na dē ṅḡi kokōnyi lijē.”

^{XXV} 'Ja nima iya te, “Mikali tēḡē bilaka mōtō ēdī kako 'dō kiya lende 'ba Boko'ba zize pili. Mōyī mo rō Masiya ame kīdēki bo gbī rō Kurīsītō ne.”

^{XXVI} Yēsu iya te, “Ma mo na ṅḡi me mēdi milende tīyī ne.”

^{XXVII} Kina mbowa te yō na bō kōsō ḡo bo ga kōmō ṅḡi di mī ḡawo. Kina ɔdō lijē kōmō ko'ja

bo 'deni kēdī kilende za ti 'ja tine, lende mo igayi lijē ngī. Tine lijē ititi 'ja nima dē kpe ɔɔ wa'di na loko ko'dɔkɔ di zi Yēsu. Kina lijē ititi bo dē kpe gbī ɔɔ bo ēdī kilende zi 'ja nima gɔ wa'di.

XXVIII Kina 'ja tōnē kēnyī ngī kola kete mini 'bēnī yayi. Loko kileki kari mī gawo kari kiya zi bilaka tēgē, **XXIX** “Akoke yōyī. Bilaka mɔɔ ēdī 'dē yayi. Wa ame ga mo'dɔ molo ne, bo iyētī gɔmo ngī pili zō. Mikali dē ɔɔ bo na rɔ Kurīsītō mo tōnē Boko'ba kēdī koja ne ya?”

XXX Kina bilaka kēnyī ngī di mī gawo kɔlɔ kari zi Yēsu.

XXXI Kina ɔɔ bilaka kēdī 'deni kɔlɔ kari zi bo tara tine, bɔ kōsō gɔ bo ga iya zi bo tēgē, “Bɔ kɔmɔ kiyandi, ako tonyo akonyo.”

XXXII Tine bo iya te, “Mēdī ti akonyo ma, ne kpe ikalike kōri mo dē.”

XXXIII Lijē ɛnyī tiya mo rɔ gɔ rōnnī, lijē iya te, “Yē na ko'de akonyo kako zi bo di pōtō ze bine?”

XXXIV Yēsu iya te, “Akonyo ma na rɔ ndɔbɔ ame Boko'ba koja ma rɔ dɔ mōyī mo ne, 'dɔ mo'dɔ kɔzɔ ako'dɔkɔ abo tara ŋbō mote. **XXXV** Ne oŋgɔ, bilaka iya te, ‘Nyepē 'ba tumu nyōnyu di mī nyaka ola 'deni sowɔ.’ Kina me mēdī miya ziye, oŋgɔke nyaka mo naga nima laka, rōmōyī le'jete nyōnyu andi 'deni, ēdī 'deni ndō koda dɔ tumu mo 'dɔ kotɔtɔ tone ko'de pili kako liŋɔ.

XXXVI Bɔ ame kotɔtɔ kpamo ko'de kako mī dīdī ma ŋburuŋburu ne ti kēdī ngī ti bi gomɔ 'ba rōnī. Kina bɔ ma kulī mo ti bɔ ma kotɔtɔ kpamo ti kēdī 'deni ngī kpaki ti mī kēyī. **XXXVII** Oŋgɔke lende kiya 'ba bilaka ēdī ngī rɔ ma laka, ame kiya te, ‘Bɔ mɔɔ ulī 'bēnī ŋge rɔ tulī kina bɔ

moto kari 'ba bo 'jaa kumu, kototo nyönyu mo ga ko'de kako liᅇ. XXXVIII Kina me moja ye 'deni 'do karike tototo wa 'ba mi nyaka nima. Molo o'doke ndobo de yayi, ya moto ga na koloma 'deni to'do mo. Kina 'do kari ko'jake kpa közimo koto tinni." Yesu iya lende 'deni zi bo köso go bo ga kozo a nime te.

XXXIX Tine go lende 'ba 'ja tönë, kiya te, "Bo nime 'de iyeti go lende 'ba wa ame ga mo'do molo ne ngi me zo," ne na Somorona ma konzi ki'di dönni ngi go lende 'ba Yesu. XL Lije ako kiya zi bo 'do bo koloma titi mbowa tinni yayi. Kina bo ko'do tö'do ngi do riyö tinni yayi.

XLI Kina bilaka ma konzi ame ga kuwö lende kiya abo ne ki'di dönni ngi go lende abo. XLII Bilaka naga nima iya zi 'ja nima, iya te, "Di'di doze 'deni gomo. Ne tine inza nge go lende kiya 'bi römyi duwö lende kiya abo 'deni ti mbili ze. Kina me dikali 'deni ngi omba bo na ro bo ame kedä kako tomo bilaka pili di mi töle ne."

XLIII Kina odo bo ko'do tö'do 'deni do riyö yayi tine, na bo kiteli ngi kari Galilaya. XLIV Römyi bo iya 'deni molo, bo iya te, "Bilaka ame ro bo kumë lende 'ba Boko'ba ne, bilaka 'ba doliᅇ 'benni ga oro bo de." XLV Kina odo bo kömö 'deni Galilaya yayi tine, bilaka mo ga ari ra pa mi karama Yerosalema. Kina lije o'ja wa ame ga pili bo ko'do ne 'deni di yayi. Kina di bi tömö abo bilaka pili enyi ngi kure do bo ti mi keyi.

Akilejo Di Kaparanoma

XLVI Yēsu ari Kana, bi tönē bo kuyi mini pa rō layi di teyi ne. Tine bō mōtō rō bilaka 'ba kpa biçi nēre ēdi yayi. Bo ēdi ti kole abo mi Kaparanoma rō rōkō'ō 'deni ngōsi 'dō kōlē. XLVII Kina ɔdɔ bō nima kuwō 'deni tēgē Yēsu ako 'deni di Yudayi kōmō Galilaya yayi tine, bo ēnyī ngi kari kititi Yēsu 'dō kako kileŋo kole abo di dō rōkō'ō nima. XLVIII Yēsu iya te, “Kpe bilaka, ɔdɔ mo'do gō koto dē inza ki'dike dōye gō lende ma.”

XLIX Bō nima iya te, “Baba, ako titi koŋgō kole ma nime gba kinza kōlē dē.”

L Yēsu iya te, “Ari ē'bī. Kole 'bī, rōkō'ō mo ola 'deni.”

Bō nima i'di dō bo ngi gō lende nima Yēsu kiya ne. Kina bo kēnyī ngi kari. LI Tine dō bo ondɔsɔ ngi ti bō laja abo ga gō kōri. Lijē iya te, “Rōkō'ō 'ba kole 'bī ola 'deni.”

LII Bo iya te, “Ola nyanya ga?” Lijē iya te, “Zēyi nima ola bo tipiyara ene mi zana kada ma kata.”

LIII Kina bō nima komeri ngi di gō lende tönē Yēsu kiya zi bo ne, ame kiya te, “Rōkō'ō 'ba kole 'bī ola 'deni,” ne. Lende nima Yēsu iya zi bo mi zana kada ma kata. Kina bō nima ti bilaka 'ba liŋo abo ga pili ki'di dōnni ngi gō lende 'ba Yēsu.

LIV Ame na rō gō koto ma mi riyō ma Yēsu ko'do mi Galilaya gbī kōzo ma tönē bo ko'do di pōtō tileki abo di Yudayi ne.

V

Yēsu Ileŋo Bō Lisa Di Betezata

I Di pōtō mo 'deni yayi tine na Yēsu kēnyī ngi kari Yerosalema mi karama 'ba Yudayi.

II Daa ma löbu mɔtɔ ɛdi yayi kidɛki möyi mo ro kpa Yudayi ro Betezata ngɔsi kpa reki 'ba Yerosalema ame kidɛki möyi mo ro Kpa Kamölö ne. Dɛdɛ ɛdi muyi yayi III-IV ame bo rokɔ'ɔ kɛdi kö'dö yimo. Bo kɔmɔ kölu ni ti bo ka'bo ni ti ya ame ga keŋme bəri ne otɔtɔ rönni 'deni yayi.

V Tine bo mɔtɔ ɛdi yayi rokɔ'ɔ mo oto 'deni ŋbö kɔmɔ kɔɔ 'butɛ mota döömu döömota. VI Yɛsu ömö yayi ko'ja bo nima kɛdi kö'dö bəri. Na bo kikali ŋgi bo nima rokɔ'ɔ mo igabi 'deni sowa. Bo ititi bo nima, bo iya te, "O'dɔkɔ 'dɔ kileŋo yi?"

VII Bo rokɔ'ɔ tönɛ iya te, "Baba, bɔtɔ mɔtɔ ame 'dɔ kokɔnyi ma kululu ma mi mini nime ne inza. Ɔdɔ kiya te mini kɛnyi kikagba röni bo mɔtɔ na kɛnyi ku'du röni ŋgi dɔgba yimo di zö."

VIII Yɛsu iya te, "Ënyi tɔrɔ kombi sora 'bi kari ɛ'bi."

IX Kina rokɔ'ɔ kola bo nima ŋgi, kina bo kombi sora abo ŋgi kɛnyi kari. Kada nima ɛdi ro kada 'ba ro kindawo 'ba Yudayi.

X Kina löbu 'ba Yudayi ni kɛnyi kititi bo nima, iya te, "Ëddi kombi sora 'bɛyi mi kada 'ba ro kindawo nime tɔne gɔ wa'di? I'di kö'du mo 'deni molo, iya te kinza bilaka kombi wa dɛ mi kada 'ba ro kindawo."

XI Bo nima iya te, "Bo nime kileŋo ma ne, bo na kiya te 'dɔ mombi sora ma mari ama."

XII Lijɛ iya te, "Yɛ mo tɔ ne na kiya lende nima ziyi tara?"

XIII Bo nima ikali möyi Yɛsu dɛ. Yɛsu ölu 'deni di kɔmɔ bo mi löŋgö tündi 'ba bilaka ame ga kɛdi yayi ne.

XIV Kina ɔɔɔ Yēsu kari 'deni mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba tine, bo ari ko'ja bo tönē ngi di yayi. Kina bo kiya te, “Uwö lende ma nime laka, kina ma kileŋo yi 'deni kinza kari ko'do lende kēnyē mɔto dē kpe. ɔɔɔ kö'bö nduwē rɔ bo ko'do lende kēnyē, ēddi kari ko'ja gomo ame rɔ do kiteli di do ame ne.”

XV Bo tönē ari kileki domo zi turu naga nima, iya te, “Yēsu na kileŋo ma.”

Yēsu Kole 'Ba Boko'ba

XVI Kina löbu 'ba Yudayi naga nima koloma ngi rɔ todo gomo rɔ Yēsu go lende 'ba wa nima bo ko'do mī kada 'ba rɔ kindawo ne. XVII Bo ēnyi kiya zi löbu naga nima, bo iya te, “Bu ma ēdi nduwē to'do ndɔbo abo kina me ma gbī mēdi mo'do ndɔbo nduwē mī kada nime tōne.”

XVIII Kina löbu 'ba Yudayi naga nima kututu ngi tususu kpēnni rɔ Yēsu 'do tupō mo yaga go lende 'ba wa nima bo ko'do mī kada 'ba rɔ kindawo ne, kina gbī go ame bo kiya te Boko'ba na rɔ 'bu bo ne. Römöyi di mī lende kiya abo nima, bo iyari rɔ bo 'deni ti Boko'ba.

XIX Tine bo ēnyi kiya zīnni, bo iya te, “Lende ame ma kole 'ba Boko'ba mēdi miya ziye ne kina me. Mo'do a mɔto dē go doma. Wa ame ga mo'ja 'bu ma kēdi ko'do ne kina nge mēdi mo'do. Wa ame ga pili 'bu ma kēdi ko'do ne kina me mēdi mo'do gbī kɔzo 'ba 'bu ma tara. XX Römöyi 'bu ma ɔɔ ma rɔ mbēmbē kina me bo kileme wa ame ga bo kēdi ko'do ne 'deni pili zō to'do mo. Bo ti kileme wa mɔto ga ame rɔ do kiteli di do ame ga kēddi koŋgoke ne 'deni zō, ame ɔɔɔ ko'jake kinē mo ga lende mo ēdi kigayi ye. XXI Gbī kɔzo

ame 'bu ma kēdi kīdīdi tōku ni kindiṅi yaga ne tara ma kole abo ti mīdīdi ya ame ga mo'doko ne gbī. **XXII** 'Bu ma o'do burē 'ba bilaka dē. Ma na bo ki'di ma 'deni ro bo to'do burē 'ba bilaka pili. **XXIII** Kina 'do lijē koro ma gbī kozo ame lijē koro 'bu ma ne tara. Bilaka ame koro ma dē oro 'bu ma ame koja ma ne dē gbī.

XXIV Ro ma laka miya ziye, bilaka ame ga kuwō lende ma nime ki'di dōnni ṅgī ro ma laka go lende 'ba Boko'ba ame koja ma kako ti lende nime ne, lijē ti kēdi ṅgī ti dīdi ma ṅburuṅburu. Minza mo'do burē 'bēnni kpe, rōmōyī lijē odo 'deni yaga di mī tōlē. Kina lijē idīdi 'deni gbī ro ma lōlōwō. **XXV** Ro ma laka miya ziye, kada mo owo dē kpe kina me 'deni tōne, ame odo ya ma kinza ti dīdi ma ṅburuṅburu mīnni naga kuwō biro kole 'ba Boko'ba 'deni, 'do kēnyī ṅgī kīdīdi ro ma lōlōwō. **XXVI** 'Bu ma na ki'di dīdi mī bilaka. Kina me bo ki'di ma 'deni gbī 'do mīdīdi bilaka. **XXVII** Bo i'di kōzī kakpa 'deni gbī zō, ma kole abo, 'do mo'do burē 'ba bilaka, rōmōyī ma kole 'ba bilaka lesi na. **XXVIII-XXIX** Kada mo ti kōmō 'deni ame 'do tōku ni ame ga kōlē 'deni molo ne kuwō biro ma, kina go lijē kēnyī kodo yaga di mī gō. Lende nime igayi ye totondo? Omerike gomo laka. Tōku bo lende laka ti kēnyī kodo 'deni kari koloma ro ṅburuṅburu. Tine tōku ame ga ro 'ba bo lende kēnyē ni ne ti kodo karama 'deni dōmo.

XXX Lende naga nime mēdi mo'do ne, minza mo'do go dōma. Burē 'ba bilaka naga nime mēdi mo'do ne, 'bu ma na kiya zō 'do mo'do. Minza mo'do wa naga nima go ako'doko ma, ne mēdi mo'do go ako'doko 'ba 'bu ma ame koja ma kako

bine ne. Kina burë 'ba bilaka naga nima mëdi mo'do ne pili ro ma kodoro.

XXXI Ma kiya te ma na nge mëdi miya lende ma nime dëne ti këdi ka ngi ro lende sari. XXXII Ne bo moto ëdi gbi ame bo kiya lende 'deni molo go lende ma, bo mo na ro Boko'ba. Kina mikali 'deni ngi lende kiya abo ëdi ro ma laka. XXXIII Koro ma tonë kojake bilaka 'be moto ga kari zi Yowani ne, bo iya lende 'deni gbi kodoro ziye go ko'du ma. XXXIV Ne ma di zo bine, lende 'ba Yowani nima inda de ro a ma kembe. Lende 'ba bilaka lesi na. Kina me miyëti gomo 'deni ziye 'do ki'di kikalike tomo roye di mi tolë. XXXV Yowani ëdi koro pa'do ame këdi köbo kiyoro go bi ne tara. Tine kpe na nge ti mi këyi mbowa go lende 'ba bi koro nima.

XXXVI Ne ongo mëdi ti lende moto bine ame ro do kiteli di do lende kiya 'ba Yowani. Ndose ame ga 'bu ma kose zo ne na me ga pili mëdi mo'do, kina me le'jete ileme ma 'deni ro ma laka, omba 'bu ma na ngi koja ma. XXXVII Kina 'bu ma ame koja ma ne iya lende 'deni gbi go lende ma. Uwöke mugu bo de. Kina o'jake kinë bo de gbi. XXXVIII Kina lende abo inza gbi miye romöyi i'dike doye de go lende ma ame bo koja ma ne. XXXIX Ö'böke nduwë tidëki buku ma molo 'ba Boko'ba. Omerike, iyake te ti ko'jake didi ma nburunburu go akidëki 'be naga nima? Lende ma na ma ga 'do kugu pili mi buku naga nima. XL Ne wa'di na ko'dokoke de tako tosö goma 'do mi'di didi nima ziye gomo?

XLI 'Bama oro kiya te bilaka lesi na kiya te ma na mbiri, o'do oro de zo. XLII Ne kpe 'beye mikali ye o'oke Boko'ba de du te. XLIII Boko'ba bo na

ro 'bu ma. Bo na me koja ma kako dolinjo nime ti kōzi kakpa abo. Kina me 'böwu ilagike lende ma za yaga. Kina me le'jete, odo kiya te ko'jake e'be bilaka mōto kako abo za ti lende 'ba kōzi kakpa 'ba bilaka lesi kina kebe kutike go lende mo. XLIV Kpe 'beye o'dokoke 'do lepī ye ga kō'bō tiya mo, kiya te nani nime bo na mbiri. Kina kele ziye. Ne o'dokoke dē yo to'do wa ame ga 'do Boko'ba ame nge koto mitoro ne kubī goye timo. Tine ti ki'dike dōye go lende ma totondo?

XLV Omerike, iyake te ti mari mususu ye zi 'bu ma Boko'ba? Inza du tara. 'Bu ye löbu Musa nima komerike kiyake te bo na ti kokonyi ye ne, bo na kēdi kari kususu ye zi Boko'ba. XLVI Ma kiya te kēddi ki'dike dōye ra go lende kiya 'ba Musa ga, dēne ēddi ki'dike dōye gbī go lende ma. Lende ma ga na ma pili bo kugu mī buku abo naga nima. XLVII Ne kina me ki'dike dōye dē go akugu abo ga ne, ti ki'dike dōye go lende ma totondo?"

VI

Yēsu I'di Akonyo Kō'bo Bilaka Konzi (MT 14:13-21; MK 6:30-44; LK 9:10-17)

I Di pötō mo 'deni yayi di Galilaya na Yēsu ni kēnyī ngī kumu kari gönyī pöpō 'ba Galilaya ame kidēki möyi mo gbī ro pöpō 'ba Tiberiya ne. II Bilaka ma konzi olo kari go bo yayi tonjo go koto ma bo kēdi ko'do ti tilenjo bo roko'o ame 'do kileme bo ro kole 'ba Boko'ba ne. III-IV Tine mī kada mo nima yayi, kada 'ba karama 'ba Yudayi ni ame kidēki ro Pasaka ne, owo dē kpe.

Yësu ni ari 'deni toloma dɔ kurunɔu ti bɔ kɔsɔ gɔ bo ga. ^VTine bo onɔɔ bilaka ɔɔ 'deni nɔɔ kako zi bo rɔ tindi. Na bo kɛnyɔ kititi Pɔlipɔ, bo iya te, “Ti do'jake akonyo tɔne di yala 'dɔ kɔ'bo bilaka konzi naga nime?”

^{VI}Dɛmba Yësu bo ikali wa ame bo kɛdi ko'dɔ ne 'deni. Kina ma bo kɛdi kiyɔɔ meri 'ba Pɔlipɔ ɔɔ bo ikali tigo abo 'ba kole 'ba Bɔko'ba ra nɔɔ na ya. ^{VII}Pɔlipɔ iya te, “Ugɔ maɔɔ'bo pele ti kisi riyɔ 'dɔ koza zinni mbowambowa, inza gbɔ kɔ'bo.”

^{VIII}Kina bɔ kɔsɔ gɔ bo mɔɔ ame mɔyɔ mo rɔ Andareya lɔndɔ 'ba Simona Pɔtɔrɔ ni ne kako nɔɔ kiya zi bo tɛgɛ, ^{IX}“Kole mɔɔ ɛdi bine ti maɔɔ'bo kɛnyɔ tɔ ne ga muyɔ ti kole kenze kututu tititi tɔ ne ga riyɔ nɔɔla mo. Tine ɔɔ di'dike pele zi bilaka konzi naga nima, inza ko'dɔ ɔɔ gbɔ zinni.”

^XBo iya te, “I'dike lijɛ koloma bɛri.” Gɔ bi mo nima rɔ lɔwu. Kina bilaka konzi tɔnɛ ga koloma nɔɔ bɛri. Bɔtɔni mo ga 'beri rɔ dɔnni ɛdi nɔɔ kɔɔ kuluku 'butɛ bi 'butɛ (5,000) tara. ^{XI}Kina bo kogba maɔɔ'bo tɔnɛ nɔɔ, bo ki'di yɛɛ'di mo nɔɔ zi Bɔko'ba. Kina bo ki'di nɔɔ kari koza zinni. Kina bo kogba kenze mo tɔnɛ ga, bo ko'dɔ gbɔ tara. Kina bilaka konzi naga nima me rɔ gɔmo konyo nɔɔ kitɛkpɛ.

^{XII}Kina ɔɔ bilaka naga nima konyo kpɛnni 'deni pili kitɛkpɛ tine, na bo kiya zi bɔ kɔsɔ gɔ bo ga, bo iya te, “Ari kutɔ'duke kɔɔ mo ga ma kileke yaga kinza kirasi rɔni.”

XIII Kina lijë kari kutö'du koso mangolo'bo muyi tönë ga ma kola bëri ngi koso nbö mi kee 'butë domoriyö.

XIV ɔɔ bilaka naga nima ko'ja lende nime Yësu ko'do ne 'deni tine, lijë iya te, “Ro ma laka bo kumë lende tönë Boko'ba kiya te bo ëdi koja kako dolijo nime ne tine, bo na me.”

XV Yësu ikali ya naga nima ëdi ko'doko 'do tinda'ba bo ki'di ro nere ro gbörökötö. Kina bo kënyi abo ngi kutu bo kari do kurungu.

Yësu Ilingere Kebe Do Mini
(MT 14:22-33; MK 6:45-52)

XVI Kina ɔɔ kömö 'deni ro mi dokopiyari tine, na bo koso go Yësu ga kënyi ngi kari kpa pöpö.

XVII Kina lijë këki ngi mi sorope tumu do pöpö tari Kaparanoma. Kina ɔɔ go bi kolu 'deni, gba kinza Yësu kömö de zinni, XVIII na lili ki'di ngi tome ro ma kembe kebe do mini. Kina ki'di mini kënyi ngi tikagba ro ma kënyë.

XIX Kina ɔɔ lijë kujë sorope 'deni kari nbö kozo mayile mota ala sowo tara tine, lijë o'ja Yësu 'deni këdi kilingere kebe do mini këdi kako zinni. Kina lijë kënyi ngi ro tikere. XX Tine bo iya te, “Ma na. Kinza kereke de.”

XXI Na doki'di lijë kolodo ngi bëri. Lijë ki'di bo ngi këki mi sorope. Kina lijë kömö ngi welo do kpa götö go bi mo tönë lijë këdi ko'doko tari teyi ne.

Yësu, Akonyo 'Ba Didä

XXII Kina ɔɔ bi kezë 'deni tine bilaka ma konzi ma tönë ga kileke gönyi pöpö ma kapa moto ne, ënyi tititi rönni ro go rönni, iya te, “Yësu ëdi

yala?" Römöyî lijê ikali sorope oloma nge koto yayi, kina me bo kôsö go Yësu ga kèkî 'deni yïmo kumu kari timo gönyî pöpö ma kapa mato, tine Yësu êkî dë su kari tinnî. **XXIII** Sorope mato ga ako di Tiberiya kömô ñoli ñgila bi tönë pa Yësu ko'do yëë'di zi Boko'ba do mangolo'bo tönë ga bo ki'di zi bilaka konyo ne. **XXIV** Bilaka naga nima lijê ikali Yësu ni inza kpe yayi. Kina lijê kèkî ñgi mî sorope naga nima. Lijê kari Kaparanoma tari toma bo di yayi.

XXV Kina odo lijê kumu do pöpö 'deni kömô yayi tine, lijê ari ko'ja Yësu 'deni kèdî molo yayi. Lijê ititi bo, iya te, "Bo komo kiyandi, ömô nyanya bine?"

XXVI Bo iya te, "Ëddî komake ma go wa'di? Ro ma laka miya ziye, ëddî komake goma ka go lende 'ba mangolo'bo nime konyoke kitëkpë ye ne. Inza du go lende 'ba tikali 'jo 'ba lende 'ba go koto naga nime mo'do ne. **XXVII** Kinza kö'böke dë to'do ndobo nge go akonyo ame kèdî keñme ë'bënnî yaga ne. Akonyo ma laka ame 'do ko'doke ndobo gomo ne na ro ame kèdî ki'di didi ma ñburunburu ne. Kina kole 'ba bilaka lesi ti ki'di akonyo nima ñgi ziye. Kole 'ba bilaka lesi na tönë Boko'ba ki'di közi kakpa 'deni teyi ne."

XXVIII Bilaka naga nima ënyî kititi bo, iya te, "Boko'ba o'doko ze tégë go do'do wa'di?"

XXIX Bo iya te, "Boko'ba o'doko ziye go kikalike bo ame bo koja 'deni kako dolinjo nime bine ne."

XXX Lijê iya te, "Kina tine, wa'di na ti ko'do ame go kileme zize omba lende 'bi naga nima ëdî ñgi ro ma laka? Ndobo wa'di na koloma to'do mo?"

XXXI Molo tönë mî kada 'ba Musa, ko'ja 'bu ze

löbu ga kēdī mī mōkō, lijē oloma tonyo akonyo ame kako di mītōrō ne kōzō ame kugu lende mo mī buku ne tara, ame kiya te, 'Bo i'di maṅgolō'bo kako zīnnī di mītōrō gō lijē konyo.' ”

XXXII Yēsu iya te, “Rō ma laka miya ziye, maṅgolō'bo nima koloma tako di mītōrō ne, Musa na dē ki'di. Maṅgolō'bo ame rō ma laka ne, 'bu ma na kēdī ki'di kako ziye di mītōrō. XXXIII Maṅgolō'bo ame Boko'ba ki'di ne kina rō bo ame kako bēri di mītōrō ne, gō bo kīdīdī bilaka 'ba dōliṅṅ nime yaga rō ma lōlōwō.”

XXXIV Bilaka tōnē ga iya te, “Nere, i'di kinē maṅgolō'bo nima nduwē zize.”

XXXV Yēsu iya te, “Ma na rō maṅgolō'bo 'ba dīdī. Lijē ame ga pili ki'di dōnnī gō lende ma ne, 'bō ni ti koda mini inza kupō lijē kpe. XXXVI Ne oṅṅ kina kōzō ma tōnē miya ziye ne, o'jake ma pele kina ikalike ma dē gbī yō. XXXVII Bilaka ame ga 'bu ma ki'di 'deni zō ne ti kēdī ṅgī pili rō 'ba ma ga. Kina minza milagi gbī di bi tutī dō mōtō ga ame ko'dōkō tako zō gō lijē kēdī rō 'bama ne. XXXVIII Rōmōyī ndōbo nime mako bēri bine di mītōrō to'dō mo ne inza rō to'dō ako'dōkō 'ba gbagba ma. Ne rō to'dō ako'dōkō 'ba bo ame koja ma kako bēri bine ne. XXXIX Ako'dōkō 'ba 'bu ma ame koja ma ne kina me, tēgē kinza mola ma kōtō mōtō kōlu dē di mī lōṅgō bilaka naga nime bo ki'di 'deni zō ne. Tine 'dō mi'di lijē pili kēnyī kōdō yaga di mī tōlē mī kada ame 'deni rō ṅburuṅburu 'ba dōliṅṅ nime ne. XL Rōmōyī bo o'dōkō bilaka ame ga pili ko'ja ma kole 'deni kina ki'di dōnnī 'deni gbī gō lende ma ne, gō kēdī ti dīdī ma ṅburuṅburu. Kina ti mi'di lijē 'deni ṅgī

kënyî kodo yaga di mi tõlë mi kada ame 'deni ro
 ñburunburu 'ba doliño nime ne."

XLI Kina bilaka naga nima kënyî ngi tilende ro
 bo ngurunḡuru ḡo a nime bo kiya te, "Ma na ro
 maḡolo'bo ame kako di mitoro ne." **XLII** Lijë iya
 te, "Bo nime, bo ro Yësu kole 'ba Yesepa. Ame
 dikali 'bu bo ni pili ti ma bo ni. Ro ma totondo
 mo ga na bo kebe kiya tęgë bo ako di mitoro?"

XLIII Kina bo kënyî kilende zinni, bo iya te,
 "Oroke titi mbowa te di mi lende 'be nima.
XLIV Boto moto inza kikali tako zö, odo kiya te
 'bu ma mo nime koja ma kako di mitoro ne na dë
 ngi ko'de bo mo zö. Kina ti mi'di bo mo ngi kodo
 yaga di mi tõlë mi kada ame ro ñburunburu 'ba
 doliño nime ne. **XLV** Lende nime ëdi 'deni ro ma
 koriya ti ma tönë ga bo kumë lende 'ba Boko'ba
 ma molo naga kugu mi buku 'bënni ga ne tara,
 ame kiya te, 'Boko'ba ti kiyandi lijë 'deni pili.'
 Kina me 'deni tone, ya ame ga lijë kuwö lende
 'ba 'bu ma 'deni lijë kikali 'deni gbi laka ne, lijë
 ti këdi ngi ro 'ba ma ga. **XLVI** Boto moto o'ja 'bu
 ma Boko'ba dë. Ma ame mako di zi bo ne, ma na
 nge koto mo'ja bo.

XLVII Kina lende ma laka na me mëdi miya ziye,
 bilaka ame ga ki'di dönni 'deni ngi ḡo lende ma
 lijë ëdi 'deni ngi ti didi ma ñburunburu. **XLVIII** Ma
 na ro maḡolo'bo 'ba didi. **XLIX** Akonyo ma tönë
 pa koloma ro tako zi 'bu ye löbu ga di mitoro
 mi kada ma lijë këdi mi mökö ne, lijë onyo pele
 tine lijë ëdi gba kölë kada moto. **L** Ne maḡolo'bo
 ame mëdi miya lende mo tone ziye ame kako di
 mitoro ne, ya ame ga pili konyo ne inza kölë kpe.
LI Ma na ro maḡolo'bo ame kako bëri di mitoro

ame go kidedi bilaka yaga ro ma lolowo. Bilaka ame ga konyo mangolo'bo nime ti kidedi 'deni koloma ro nburunburu. Mangolo'bo ame medi mi'di ne na ro yida roma. Medi mi'di 'do bilaka 'ba dolinjo nime kidedi yaga ro ma lolowo."

LII Kina bilaka naga nima kenyi ngi ro 'diri. Lije ebe tiya mo ro go ronni, lije iya te, "Bo nima, yida ro bo mo go bo ki'di zize donyoke ro ma totondo mo ga?"

LIII Bo iya te, "Ro ma laka miya ziye, odo kiya te konyoke yida ro kole 'ba bilaka lesi de ngi, kina kuweke roma mo de gbi, inza kidedike yaga ro ma lolowo. **LIV** Bo ame konyo yida roma, kina kuwe roma ma gbi ne, bo ti kedii ngi ti didi ma nburunburu. Kina ti mi'di bo ngi kenyi kodo yaga di mi tole mi kada ame 'deni ro nburunburu 'ba dolinjo nime ne. **LV** Yida roma ti roma ma edi kozo akonyo ni ma ti wa kuwe ame kedii kogbo bilaka koloma ro ma kidedi dolinjo nime bine ne, kina yida roma ti roma ma ti ki'di bilaka kidedi 'deni gbi ro ma lolowo. **LVI** Ya ame ga konyo yida roma 'deni kina kuwe roma ma 'deni gbi ne, ti medi ngi ro akoto tinni. Kina lije ti kedii gbi ro akoto to. **LVII** 'Bu ma Boko'ba na me kedii kidedi bilaka kina me bo koja ma mako dolinjo bine. Bo na me gbi kedii kidedi ma. Kina gbi tara bilaka ame ga konyo yida roma 'deni, ti mididi lije gbi.

LVIII Lende kiya ma na me, mangolo'bo ame kako beri di mitoro ne kina ro yida roma. Inza kozo mangolo'bo ma tone pa 'bu ye lobu ga koloma tonyo mo ne. Mangolo'bo nima lije onyo pele tine lije edi gba kole kada moto. Ne bo ame

konyo maŋgolo'bo ame ne ti kidiidi ŋgi koloma ro ŋburuŋburu.”

LIX Lende nime Yēsu iya di Kaparanoma ko'ja bo kēdi ro tiyandi kōmo bilaka di mī rō 'ba mōtu.

Laja 'Ba Didi

LX Bilaka ma konzi ame ga kēdi kōsō go Yēsu ne, odo lijē kuwō lende nime 'deni te tine ma konzi mōto ga ēnyī kiya te, “Lende nime itigo 'deni sowa. Yē na ti kuti dōmo?”

LXI Yēsu ikali lende ŋgurunguru 'bēnni nima 'deni mōlo ti mī bo. Kina bo kiya zinni, bo iya te, “Lende nime na ko'doko 'deni ŋgi toga kpeye goma teyi? LXII Omerike gomo to ma, odo kiya te kēdi koŋgoke kole 'ba bilaka lesi 'deni kēdi kileki kari tōro go bi abo ma mōlo ame bo koloma pa teyi ne kada mōto ti ko'doke roye 'jaa tondo? LXIII Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba na kēdi ki'di bilaka kidiidi ro ma lōlōwō. Yida ro bilaka ikali dē 'do ki'di bilaka kidiidi ro ma lōlōwō. Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba ame kēdi ki'di bilaka kidiidi ro ma lōlōwō ne, kina me mo'de 'deni kako ziye ti lende nima miya ziye ne. LXIV Ne oŋgo, kina ma pele 'deni tara ya 'beye mōto ga o'doko dē gbī ti'di dōnni go lende ma.”

Yēsu iya lende nime te rōmōyi bo ikali 'deni mōlo bilaka ma yala ga na ki'di dōnni dē go lende abo nime. Kina bo ikali bilaka ame kēdi ko'doko tari tususu bo zi turu ne 'deni gbī mōlo. LXV Kina bo kiya te, “Kō'du go lende naga nime kina ma ki'di go miya te, bilaka ma koto mōto inza kikali go kako zō. 'Bu ma na ŋge ti ko'de bilaka mo go kako zō.”

LXVI Bilaka ma konzi ënyï ngï toga kpënnï go Yësu römöyï lende abo itigo 'deni sowa. Lijë o'dokoko dë kpe tösö go bo.

LXVII Kina bo kënyï kiya zi bo laja abo ga ma 'butë dómoriyö naga nima, bo iya te, “Kpe gbï o'dokoke toga kpeye goma yo?”

LXVIII Simona Pitörö iya te, “Njere, ze 'beze nime, bilaka mato inza ame go dari teyi. Lende 'bi na me këdi ki'di didi ma nburunburu zize le'jete. LXIX Kina di'di doze 'deni ngï göyï dikali 'deni ro ma laka ni na nge koto ro ma laka ro bo ame kako di zi Boko'ba ne.”

LXX Yësu iya te, “Kpe ya ma 'butë dómoriyö naga nime, ma na migeli ye ne tine pele bo ma koto mato di mi löngö ye nima bina ëdi 'ba bo ro 'ba Satani.”

LXXI Lende kiya 'ba Yësu nime, bo ëdi ro tiya Yuda kole 'ba Simona Isikarita ame bo pele di mi löngö ya ma 'butë dómoriyö naga nima bo na këdi kari kususu Yësu zi turu ne.

VII

Yësu Ni Ti Löndö Bo Ga

I Di pötö mo na Yësu kënyï kari tilingere kebe mi Galilaya. Bo o'dokoko dë kpe tari tilingere kebe mi lijo ame ga ngila Yerosalema ne, römöyï turu mo ga ëdi ko'dokoko 'deni 'do tupö bo.

II Tine mi kada mo nima yayi tö'dö 'ba karama mato 'ba Yudayi ame ro karama 'ba loma bici ngöngöbö ne owö dë kpe. III Kina löndö 'ba Yësu ga kako ngï kiya zi bo, iya te, “Ari to'do karama Yudayi 'do ki'di ya ame ga yayi këdi kösö göyï ne ko'ja lende ame ga këddi ko'do ne. IV Römöyï bo

ame ko'doko ngi 'do bilaka pili kikali bo ne, bo o'do lende abo ga de ro kusu. Ne ongo, kina kozo 'beyi nime, lende lobu naga nime keddi ko'do ne o'doko ziyi go kari kileme royi zi bilaka pili."

^V Ya naga nima lijje pele ro londö 'ba Yesu ga tine lijje i'di donni de go lende abo. Kina ma ki'di lijje kiya lende nima tara ne.

^{VI} Bo iya te, "Kada 'ba tari ma yayi ne de gba. 'Beye kada pili edi ro ma laka ziye. ^{VII} Bilaka 'ba dolijo nime inza ko'ji ye. Ne 'bama nime mö'bö nduwé tileme go lende kirasi 'benni ga zinni ne, kina me lijje keddi ko'ji ma gomo. ^{VIII} Arike mi karama nima. Ne ma 'bama mari de, romöyi kada 'ba tari ma yayi na de gba."

^{IX} Yesu iya lende nime te zi londö bo ga. Kina bo kileke abo ngi toti mbowa Galilaya.

^X Kina odo londö bo ga kenyi kari 'deni to'do karama nima Yudayi tine, bo enyi gbi kozi kari yayi. Tine bo ari de kileme ro bo yaga bi kopo. Bo ari abo ngi lowo. ^{XI} Turu 'ba Yudayi ni edi ro toma go bo di mi longo bilaka konzi 'ba karama naga nima. Lijje keddi ro tititi bo di zi bilaka, iya te, "Bo nime bo edi yala?"

^{XII} Go kö'du mo na bilaka pili keddi 'deni ngi ro tiya lende abo ro kore. Ya moto ga iya te, "Bo nime bilaka laka na."

Ya moto ga iya te, "Aa, bo edi ka kindendé bilaka ti lende abo naga nima ro tindendé."

^{XIII} Tine bilaka naga nima iya lende nima de yaga bi kopo, romöyi lijje ere turu 'benni ga.

Yesu Iyandi Wa Mi Reki 'Ba Rö Löbu

XIV Kina ɔɔɔ kɔmɔ 'deni mī zana 'ba karama nima tine, na Yēsu kēnyī ngī kari mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba. Kina bo ki'di ngī tiyandi kɔmɔ bilaka di yayi. XV Lende ame ga bo kiya ne igayi turu 'ba Yudayi ni 'deni. Kina lijē kiya te, “Bo nime bo ikali lende naga nime totondo ga? Ne bo kɔmɔ kiyandi ze naga nime iyandi bo dē yɔ 'di?”

XVI Kina bo kēnyī kiya zīnnī, bo iya te, “Lende naga nime mēdī miyandi ne, lende ma na dē. Lende 'ba Boko'ba na. Bo na me koja ma kako dɔlinɔ nime bine. XVII Bilaka ame ga ko'dɔkɔ to'dɔ ako'dɔkɔ 'ba Boko'ba ne na 'jaa ti kikali akiyandi nime. Ala lende ma na ya, ala 'ba Boko'ba mo na ngī ya lijē na ti kikali 'jaa. XVIII Römöyī bilaka ame kēdī kiyandi kɔmɔ bilaka bo kebe tiya mo, bo kiya te, akiyandi nime lende abo na, ziye ngī 'dɔ tikali mo rɔ ma laka bɔtɔ nima o'dɔkɔ abo ka 'dɔ bilaka kiya te bo na rɔ bilaka ma löbu. Ne bo ame kako 'ba bo kiya te, bilaka mɔtɔ na koja bo ti akiyandi laka nime ne, ziye tikali mo rɔ ma laka bo na rɔ bo lende kodɔɔ kina lende kēnyē inza gbī mī bo. XIX Kɔzɔ ma kɔngɔke, Musa na me kugu kö'du ki'di 'ba Boko'ba ziye, ne bɔtɔ ma kɔtɔ mɔtɔ ame 'dɔ kö'bö ngī toro kö'du ki'di nime di mī löngö ye bina ne inza yɔ. Ne ēddī komake goma 'dɔ tupö ma yaga gɔ wa'di?”

XX Bilaka ma konzi ame ga kēdī yayi ne ēnyī kiya zi Yēsu, iya te, “Rumö na kēdī ko'dɔ yi. Yē mo na kēdī koma göyī mo 'dɔ tupö yi?”

XXI Yēsu iya te, “Tönē mo'do 'bama wa nge dɔ kɔtɔ mī kada 'ba rɔ kindawo ne, i'dike lende

mo kebe kilikö dɔye pili gɔ wa'di? **XXII** Ne kpe 'böwu, ebeke tilele kole kuru 'be ga mi kada 'ba rɔ kindawo. Kɔzɔ lende mo ame Musa kiya ne tara. Ne dikalike 'deni ngi rɔ ma laka, akilele nima lende 'ba Musa na dɛ römöyɛ bulöbu ma molo naga tönɛ bine oloma gbɛ to'dɔ mo tara. **XXIII** Kina me kɛddi kileleke kole titi mi kada 'ba rɔ kindawo 'dɔ kileme lende koro 'ba kö'du ki'di ame Musa kugu ziye ne. Ne gɔ wa'di na kënyike rɔ 'diri tö gɔ ako'dɔ 'bama ame mileŋo yida rɔ bilaka pili mi kada 'ba rɔ kindawo ne ya? **XXIV** Kinza kodɔrɔke bɛci lende dɛ ngi rɔma gɔ wa ame ga kɛddi ko'jake ti kɔmɔye ne. Ziye 'dɔ kodɔrɔke bɛci lende ti lende laka mo."

XXV Kina bilaka mɔtɔ ga 'ba Yerosalema kënyi ngi tilende rɔ bo, iya te, "Dɛmba bɔ tönɛ turu ze ga kɛdi rɔ toma gɔ bo 'dɔ tupö bo ne, bo na me ne ya? **XXVI** Ne onɔke yayi bine bo ɛdi kilende ngi rɔ dɔ ngölö. Turu iya a mɔtɔ dɛ gbɛ zi bo yɔ. Ala mɔtɔga lijɛ ti komeri 'deni, kiya te bo na rɔ Kurisitö mo ame Boko'ba kɛdi koja kako di mitorɔ ne ɔtɔ? **XXVII** Tine Kurisitö mo ame kɛdi kako di mitorɔ ne, bɔtɔ inza kikali dɔliŋɔ mo. Ne 'ba Yɛsu mo nime, tondo ze pili dikali dɔliŋɔ abo?"

XXVIII Kina ɔdɔ Yɛsu kɛdi 'deni tiyandi kɔmɔ bilaka di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba tine, bo ɛnyi ngi kiya rɔ ma kembe, bo iya te, "Kpe nima, ikalike ma ra? Dɔliŋɔ ma ame mako di teyi ne, ikalike ra ngi? Tako nime mako bine ne, mako dɛ gɔ dɔma. Boko'ba ame kɔtɔ kpöki mitorɔ ne na koja ma. Ne ikalike bo dɛ yɔ. **XXIX** Ma 'bama mikali bo 'deni, bo na me koja ma 'dɔ ki'di ma

mako bine ne.”

XXX Kina lijë ko'doko ngi 'do tinda'ba bo go lende nime. Ne tine boto moto osa kōzini dë rō bo rōmöyī kada abo ame Boko'ba ki'di 'do bilaka kindi'ba bo teyi ne ömō dë gba. **XXXI** Bilaka ma konzi moto ga i'di dönni 'deni ngi go lende abo. Kina lijë koloma ngi rō tiya mo, iya te, “Yësu nime na ngi ti kēdi rō Kurisitō mo tönē Boko'ba kēdi koja kako di mitorō ne, rōmöyī a moto inza kpe ame go bo moto kako ko'do kulōwō rō do kiteli di do ame ga bo ko'do ne.”

XXXII Kina odo Parosi moto ga kuwō lende nima bilaka naga nima kiya ne 'deni te tine, lijë ënyī ngi kari tususu kpenni ti löbu 'ba bo akumu ni. Kina lijë kënyī ngi koja bo kanya 'benni ga kari tinda'ba Yësu.

XXXIII Yësu oloma rō tiya mo zi bilaka naga nima yayi, bo iya te, “Mēdi moloma nge tiye bine mbowa tine mēdi muyī ama doma, mileki mari zi bo ame koja ma kako bine ne. **XXXIV** Kina ti kebeke 'deni ngi toma goma, ne inza ko'jake ma kpe rōmöyī inza kikalike tari tōmō nbō mī go bi ame mēdi teyi ne.”

XXXV Kina turu moto ga kënyī ngi tiya mo rō go rönni, lijë iya te, “Wa'di mo ga na bo kēdi kiya 'ba bo tara? Bo ēdi kari nbō kulōwō te yala ga kina bo kiya te dinza do'jake bo? Ala bo ēdi ko'doko tari toloma zi bilaka ze ame ga kēdi koloma mī dōyayi 'ba bo löwō ne oto. Motoga bo ēdi ko'doko tari tiyandi komo bo löwō naga nima di yayi. **XXXVI** Ne ma kinza tara yo dēne bo ti kiya te odo domake bo pele dinza do'jake bo? Lende kiya wa'di mo ga na bo kebe kiya 'ba bo, bo kiya te go

bi ame bo kēdi kari teyi ne, dinza dikalike 'beze tōmō teyi?"

Yēsu Mini 'Ba Dīdī

XXXVII Kina ɔɔɔ kōmō 'deni mī tō'dō 'ba tote karama nima ame rɔ kada ma lōbu 'ba karama mo ne tine, Yēsu ēnyī kɔrɔ tɔrɔ kɔmɔ bilaka naga nima. Kina bo kuwōwō dɔ bo rɔ ma kembe, bo iya te, "Ya ame ga kēdi ti koda mini ne, i'dike lijē kako zō tuwē mo. XXXVIII Lende nime ēdī 'deni kɔzɔ ma tōnē kugu mī buku 'ba Boko'ba ne, ame kiya te, 'Ya ame ga ki'di dōnnī 'deni ŋgī rɔ ma laka gɔ lende ma ne, mini 'ba dīdī ti kolo 'deni di minnī kɔzɔ yōpō tara.' "

XXXIX Dɔŋgala nime, Yēsu ēdī kiya gɔ lende 'ba Nyī Kɔtɔ Laka ame Boko'ba kēdi ko'dɔkɔ ti'di mo zi ya ame ga ki'di dōnnī gɔ lende 'ba Yēsu ne. Mī kada nima yayi Boko'ba i'di Nyī Kɔtɔ Laka dē gba zi bilaka rōmōyī Yēsu ileki dē gba kari mītɔrɔ.

XL Lende nime Yēsu kiya ne, ɔɔɔ ya mɔtɔ ga kuwō 'deni tine lijē ēnyī ŋgī kiya te, "Rɔ ma laka bɔ nime, bo na ŋgī rɔ bɔ kumē lende mo tōnē Boko'ba kēdi koja ne."

XLI Ya mɔtɔ ga iya te, "Bɔ nime na rɔ Kurīsītō."

Ya mɔtɔ ga iya te, "Bɔ nime Kurīsītō na dē rōmōyī Kurīsītō inza rɔ bilaka 'ba Galilaya.

XLII Rōmōyī ugu 'deni molo mī buku 'ba Boko'ba, iya te, Kurīsītō ēdī kɔdɔ di mī kupō ŋere Dawidi. Kina gɔ kōyō bo Beteleme mī dōlinɔ 'ba Dawidi."

XLIII Lende kiya 'ba bilaka naga nima oza minī 'deni kɔzɔ a nima tara. XLIV Kina ya mɔtɔ ga ko'dɔkɔ ŋgī tinda'ba Yēsu, ne tine bɔtɔ mɔtɔ osa kōzīnī dē du te rɔ bo.

Ndo'ji 'Ba Parosi Ni

^{XLV} Kina ɔɔɔ bo kanya naga nima kɛnyī kileki 'deni kari zi Parosi ni ti löbu 'ba bo akumu naga nima tine, lijë ɛnyī kititi bo kanya naga nima, iya te, “O'deke Yësu mo dë kako zize bine go wa'di?”

^{XLVI} Bo kanya naga nima iya te, “Wöwö, do'ja boɔɔ mɔɔɔ dë gba ame kiya lende kɔɔɔ lende kiya 'ba bo nime.”

^{XLVII} Lijë iya te, “I'dike bo ku'bölu ye 'deni gbī.
^{XLVIII} Uwöke ra ze Parosi ni ti löbu 'be mɔɔɔ ga diya lende abo naga nima rɔ lende laka? ^{XLIX} Ya ma yawa naga na nge ma kēdī kutī go lende abo naga nima ne römöyī lijë ikali kö'du ki'di 'ba Boko'ba dë. Kada mɔɔɔ Boko'ba ēdī ku'du lijë mī pa'do 'ba Gehena.”

^L Kina Parosi ma tönë kīdēkī möyī mo rɔ Nīkuduma bo kako pa molo zi Yësu ne kɛnyī ngī torɔ tiya lende zīnnī, ^{LI} bo iya te, “Ongeke te, inza rɔ ma laka mī kö'du ki'di ze ame Boko'ba ki'di zize ne 'do todo karama ngī do bo mɔɔɔ tara kinza ma kuwö lende 'ba kpamo titi konjo ndi lende mo.”

^{LII} Lijë ileki zi Nīkuduma, iya te, “Nī 'deni gbī rɔ bilaka 'ba Galilaya mɔɔɔ? Ari kīdēkī buku 'ba Boko'ba te, ti ko'ja kugu yayi, iya te, bo kumë lende 'ba Boko'ba inza kɔɔɔ di mī Galilaya.”

^{LIII} Kina lijë pili kɛnyī kiyeyī rōnnī ngī kari linjo 'bēnnī ga rɔ kɔɔɔkɔɔ.

VIII

^I Yësu ɔɔɔ ngī di mī rö löbu 'ba Boko'ba bo kari do döku 'ba Bilaya.

Yësu Ni Ti Kö'du Ki'di

II Mɔlo mi dɔŋbo na Yɛsu kileki ŋgɛ kari mi reki 'ba rɔ lobu 'ba Boko'ba. Kina bilaka kotɔɔ rɔnni ŋgɛ ŋbanji zi bo yayi. Kina bo koloma ŋgɛ bɛri tiyandi lijɛ.

III Kina bo kɔmɔ kiyandi mɔɔ ga ti Parosi ni kako ŋgɛ zi bo. Lijɛ o'de 'ja mɔɔ ame kinda'ba 'deni di bi 'ba to'do yɛri. Lijɛ i'di 'ja nima kɔɔ kɔmɔ bilaka konzi naga nima. IV Kina lijɛ kɛnyi kititi Yɛsu, iya te, "Bo kɔmɔ kiyandi, 'ja nime dinda'ba lɔko di bi 'ba to'do yɛri. V Kina kɔɔɔ ame kugu 'deni mɔlo mi kɔ'du ki'di 'ba Boko'ba ma Musa kugu zize ne, iya te, 'ja ma ko'do yɛri kɔɔɔ a nime te 'do ku'du ti kulugbi dɔku kɔlɛ yaga. Ne ma 'bɛyi iya tondo?"

VI Akititi nime lijɛ ɛdi koma kpa Yɛsu timo rɔ toma rɔmɔyi ɔdo kiya te bo kiya lende mɔɔ rɔ ma kɛnyɛ go lijɛ kari kusus bo timo zi turu. Tine bo ileki abo dɔmo dɛ. Bo odi abo do bo ŋgɛ le bɛri tugu do yayi ti dɔkole kɔzi bo. VII Kina lijɛ koloma ŋgɛ nduwɛ rɔ tititi bo rɔ aliri. Kina bo kombi do bo ŋgɛ tɔɔ, bo kɛnyi kileki zinni, iya te, "ɔdo kiya te bo mɔɔ di mi lɔngɔ ye nima bina, bo kikali rɔ bo, bo ko'do lende kɛnyɛ mɔɔ dɛ, bo kɛnyi dɔgba ku'du 'ja nima ti dɔku."

VIII Kina bo kodi do bo ŋgɛ gbɛ bɛri tugu do yayi ti dɔkole kɔzi bo.

IX Kina ɔdo bo kɔmɔ kiyandi naga nima kuwɔ lende nime 'deni kɔɔɔ a nime te tine, lijɛ ɛnyi ŋgɛ tu'bɔgɔ rɔnni rɔ kɔtɔkɔɔ kita'ba yaga di ŋgila bo. Ya ma lobu rɔ do kiteli mo ga tɔnɛ lijɛ na kisaki tɔdo dɔgba yaga. Kina rɔ ŋburuŋburu mo tine Yɛsu ni na kola 'deni ŋgɛ ŋge riyo yayi ti 'ja tɔnɛ kɔmɔ tindi naga nima. X Bo ombi do bo tɔɔ

kina bo kititi 'ja nima, bo iya te, “Lijë ëdï yala? Boto ma koto moto odo karama de du te doyi?”

^{XI} Loko iya te, “Nere, boto moto inza.”

Bo ileki kiya zi 'ja nima, bo iya te, “Kina ma gbi, minza modo karama doyi. Ari e'bi, ne kisasi di mi kada nime tone kinza kari ko'do lende kenyë moto de kpe.”

Yësu, Bi Kopo 'Ba Doliŋo

^{XII} Di potö mo 'deni yayi tine na Yësu kenyi kiya zi Parosi ni, bo iya te, “Ma na ro bi kopo zi doliŋo nime. Ya ame ga pili kosö 'deni goma ne ilingere de kpe mi bi kolu. Bi kopo nime ti kididi lijë 'deni ngi yaga ro ma lolowo.”

^{XIII} Parosi naga nima enyi kileki kiya zi bo, iya te, “Lende yawa 'bi naga nima dongo 'deni, ni e'bi ngi ka kozo bilaka ame kedï kodoro bici lende abo go do bo ne.”

^{XIV} Bo ileki domo zinni, bo iya te, “Lende yawa na de. Ne odo kiyake pele te medï miya lende naga nime domoyi lende 'ba gbagba ma, ele gbi. Romoyi ma bo mo, ma na mikali go bi ame mako di teyi ne, kina ma na gbi mikali go bi ame medï mari teyi ne. Kpe nima bina, ikalike de mako di yala, ala medï mari yala. ^{XV} Kpe 'beye eddi ko'doke bure 'ba roma ngi kozo bure ko'do 'ba bilaka lesi tara, ne 'bama minza mo'do bure 'ba boto. ^{XVI} Ne odo kiya te mo'do bure 'ba bilaka pele, bure ko'do ma ti kedï ngi ro ma kodoro romoyi minza mo'do go doma. Dedi do'do ze ti 'bu ma ame koja ma kako di mitoro ne. ^{XVII} Ne ongo, lende nime ugu 'deni molo mi ko'du ki'di ame ki'di ziye ne, iya te, odo bo kodoro bici lende

rīyō kiya pili rō lende kōtōkōtō nima, lende nima ēdī ngī rō ma laka. ^{XXVIII} Kina me ma rō bō kodōrō bīcī lende ma kina 'bu ma ame koja ma kako bine ne, bo gbī rō bō kodōrō bīcī lende ma."

^{XIX} Parosi naga nima ēnyī kiya zi bo, iya te, "'Bu yī mo ēdī yala?"

Bo iya te, "Kpe ikalike 'bu ma dē. Kina gbī ikalike ma dē. Rōmōyī ɔdō kiya te kikalike ma 'deni, ti kikalike 'bu ma gbī."

^{XX} Lende nime Yēsu iya di mī reki 'ba rō lōbu 'ba Bōko'ba ko'ja bo kēdī rō tiyandi kōmō bilaka di gō bi ame bilaka kēdī ki'di kpa kōzī ki'di 'bēnnī ga zi Bōko'ba di teyi ne. Mī kada nima yayi turu inda'ba bo dē rōmōyī kada abo ame Bōko'ba ki'di 'dō bilaka kinda'ba bo yīmo ne ōmō dē gba.

^{XXI} Di pōtō mo na Yēsu kēnyī kiya zi turu lōbu naga nima, bo iya te, "Mēdī mari ama kada mōtō kina ti kēnyīke 'deni ngī toma gōma, ne inza kikalike tari tōmō gō bi ame mēdī mari teyi ne. Ti kō'bōke mī lende kēnyē 'be ga ŋbō mī tōlē."

^{XXII} Turu naga nima iya te, "Lende abo nima, bo kiya te dinza dikalike tari gō bi ame bo kēdī kari teyi ne, bo ēdī ko'dōkō tari tupō rō bo yaga?"

^{XXIII} Bo iya te, "Kpe 'beye rō 'ba dōliŋō nime. Ne ma 'bama mako di dōyayi 'ba mītōrō. Kpe 'beye di mī dōliŋō nime. Ne ma 'bama minza di mī dōliŋō nime. ^{XXIV} Gō kō'du mo kina ma 'dō ki'di miya te ti kō'bōke mī lende kēnyē 'be ga ŋbō mī tōlē. ɔdō kiya te ki'dike dōye dē ngī gōmo rō ma laka ma na rō bō ame rō ma mo ne, ti kō'bōke mī lende kēnyē 'be ga ŋbō mī tōlē."

^{XXV} Lijē ēnyī kititi bo, iya te, "Nī yē mo na?"

Bo iya te, “Ma na rɔ bɔ ma tönë miya lende mo pa ziye bine ne. ^{XXVI} Mëdi ti lende n̄bañi 'dɔ tiya mo gɔ lende 'be. Kina mëdi gb̄i ti lende mɔɔ ga n̄bañi ame gɔ mo'dɔ burë 'be timo. Bɔ ame koja ma kako dɔliɔ nime bine ne, lende abo rɔ ma kodɔɔ. Kina lende ame ga n̄ge muwö di kpa bo ne, kina me mëdi miya ziye kpe bilaka 'ba dɔliɔ nime.”

^{XXVII} Lende nime Yësu kiya ne, turu naga nima ikali dë ma bo këdi rɔ tiya lende 'ba 'bu bo Boko'ba.

^{XXVIII} Kina bo kiya zinni, bo iya te, “Ma kole 'ba bilaka lesi, ti kutötike ma 'deni dɔ n̄gëri tɔɔ kupöke ma. Ne tine ti kikalike ma n̄ḡi 'jaa rɔ bɔ ame rɔ ma mo ne, kina ti kikalike gb̄i 'jaa omba wa naga nime mëdi mo'dɔ ne, minza mo'dɔ gɔ dɔma. Kina ti kikalike n̄ḡi rɔ ma laka wa ame ga n̄ge 'bu ma kiya zö ne na ma ga mëdi miya zi bilaka ne. ^{XXIX} Bo na koja ma kina bo ö'bö tō bi kɔɔ, bo ola ma dë kutu ma römöȳi lende ame ga mëdi mo'dɔ ne, kina kiyëȳi dök̄i'di bo.”

^{XXX} Lende nime Yësu kiya ne i'di bilaka ma konzi mɔɔ ga n̄ḡi ki'di dōnni gɔ lende abo.

Kupö Ma Laka 'Ba Abarayama

^{XXXI} Yësu ënȳi kiya zi Yudayi naga nima ki'di dōnni 'deni gɔ lende abo ne, bo iya te, “Dɔ kiya te ko'dɔke wa pili n̄ḡi kɔɔ ame mëdi miyandi ye timo ne, ti këddike n̄ḡi rɔ ma laka rɔ bɔ kösö gɔma ga. ^{XXXII} Kina gb̄i ti kikalike lende laka 'ba Boko'ba n̄ḡi. Kina lende laka 'ba Boko'ba ti ki'di ye n̄ḡi kolomake rɔ dɔ n̄ḡölö. Kinza këddike ra kpe rɔ atoli.”

XXXIII Bilaka naga nima iya te, “Ze kupö Abarayama ga na. Molo kako di zi 'bu ze löbu ga boto inda'ba ze de ro atoli. Go wa'di na kiya te ti doloma ro do ngölo?”

XXXIV Bo iya te, “Ro ma laka miya ziye, bilaka pili ame ga ro bo ko'do lende kënyë ne, lende kënyë inda'ba 'deni ro 'boki. Kina lende kënyë na 'deni le'jete ro bo dönni. XXXV Kozo ma kikalike atoli oloma de kö'bö nburu ro kole 'ba lijo. Ne kole 'ba bo do lijo na ti koloma ngi nburu kö'bö kpa döbösi 'ba 'bu bo nima. XXXVI Kina odo kiya te kole 'ba Boko'ba na kutë goye 'deni di zi bo ame kinda'ba ye ne, boto moto inza kpe ame 'do keddi ro bo doye. XXXVII Mikali ye 'deni ngi ro kupö Abarayama ga. Ne eddi komake kori 'ba tupö ma go wa'di? Lende kiya ma naga nime na konmi de döki'di ye? XXXVIII Lende naga nime meddi miya ne na ro ame 'bu ma kileme zo. Kina 'beye ndobo ame ga gbi 'bu ye kileme ziye ne na ma ga gbi keddi ko'doke.”

XXXIX Lijë iya te, “Abarayama na ro 'bu ze.”

Kina bo kënyë kileki domo zinni, bo iya te, “Inza tara. Ma kiya te keddi ke ra ngi ro kole 'ba Abarayama ga देने eddi ko'doke gbi kozo 'ba Abarayama. XL Ne le'jete eddike e'be za ro toma kori ame 'do kupöke ma timo, ma mo tonë meddi miyëti lende ma laka ame ga muwö di kpa Boko'ba ziye ne. Lende ko'do 'ba Abarayama inza tara. XLI Ndobo ko'do do 'bu ye na ma keddi ke ro to'do mo ne.”

Lijë iya te, “Ze kole köyö mi manba na de. Boko'ba na nge koto ro 'bu ze.”

XLII Bo iya te, “Ma kiya te Boko'ba na kēdi ra ro 'bu ye dēne ēddi ko'oke ma rōmōyī tako nime mako ziye bine ne, mako di zi Boko'ba. Mako dē gō dōma. Boko'ba na koja ma. XLIII Ne kpe bilaka o'dokoke dē tuwō lende naga nime mēdi miya ne gō wa'di? Lende ma laka kōzo a nime te na ko'jike? XLIV Ne oṅgō, 'bu ye na ro Satani rōmōyī wa ame ga bo ko'dokō ne kina ko'dokoke to'do mo. Bo 'ba bo 'deni molo ro bo a kupō. Bo o'dokō abo dē to'do lende laka 'ba Boko'ba rōmōyī bo ilagi lende laka 'ba Boko'ba 'deni molo pili. Wa 'ba bo ma bo kō'bō to'do mo na ro tunzō bēti rōmōyī bo bo bēti na. Kina bo 'deni ro ɲere 'ba bēti.

XLV Ne 'bama nime, mēdi miya lende laka 'ba Boko'ba ziye ne na me ki'di kilagike ti'di dōye gō lende ma ne. XLVI Oṅgōke lende naga nima mēdi mo'do ne te. Ma kēnyē mo ga ēdi? Ɔdo kēdi, iyake zō. Ne ɔdo lende ma naga nima kēdi me ro ma laka ne, o'dokoke dē ti'di dōye gōmo gō wa'di? XLVII Ya ame ga ro kole 'ba Boko'ba ne ēdi kuwō lende 'ba Boko'ba. Ne kpe 'beye nime inzake ro kole 'ba Boko'ba rōmōyī ilagike lende abo 'deni.”

XLVIII Lijē iya te, “Nī nime, nī na dē ṅgī ro ma laka ro bo rumō 'ba Somorona kōzo ma tōnē diya bine ne?”

XLIX Bo iya te, “Ma bo rumō na dē. 'Bama ro toro 'bu ma. Ne kpe ebeke 'beye za titi'ja ma. L Wa naga nime mēdi mo'do ne minza mo'do 'do bilaka koro ma gōmo, kiya ma ro bilaka ma löbu. Bo mōto ēdi ame bo ko'dokō 'do bilaka koro ma ne. Bo na ro bo ame kēdi kodōro biçi lende ma ro ma kodōro ne. LI Ro ma laka miya ziye, ya

ame ga kēdi ko'do lende pili ṅgi kozo wa ame ga mēdi miya ne, a moto ro tölē inza kikali du te tōmō dōnni.”

LII Lijē iya te, “Ni bo nime, dikali yi 'deni ro ma laka. Ni bo rumō na. Iya te bilaka ame ga ko'do lende kozo kō'du kiya 'bī naga nima inza kōlē kpe. 'Bu ze löbu Abarayama ni ölē 'deni pili ti bo kumē lende ma löbu 'ba Boko'ba tōnē ga. **LIII** Go wa'di na kebe kiya 'bēyi röyi mbiri löbu di do 'bu ze löbu Abarayama ni ma ti bo kumē lende ma löbu 'ba Boko'ba ame ga kōlē ne? O'doko to'do röyi ro wa'di?”

LIV Bo iya te, “Ma 'bama nime, miya roma dē te mēdi mbiri. Odo kiya te miya kozo a nima tara, lende ma inza kpe ko'do oto. 'Bu ma nima kēddi kīdekīke möyi mo ro Boko'ba kēddi koroke ne, bo na ṅge kiya te mēdi mbiri. **LV** Ne kpe 'beye ikalike bo dē. Ma na ṅge mikali bo. Ne odo miya te mikali bo dē, ma 'deni gbī ro bo bēti kozo 'beye. Ne ṅgo, kina me mikali Boko'ba, wa pili ame ga bo kiya zō ne, kina me ga mēdi ro to'do mo. **LVI** 'Bu ye löbu Abarayama ēdi ti mī kēyi rōmöyi mī kada nima yayi Boko'ba iya zi bo, iya te, ti ko'ja kada ma ame mēdi mako timo doliṅo nime ne 'deni ṅgi. Kina me bo o'ja 'deni ṅgi. Go kō'du mo bo 'deni ti mī kēyi.”

LVII Lijē iya te, “Ni nime komo koo 'bī ömō dē gba kuluku koto yo. Ro ma tondo mo ga na kebe kiya te o'ja Abarayama?”

LVIII Bo ileki domo zi ya naga nima, bo iya te, “Ro ma laka miya ziye gba kinza köyö Abarayama dē, mēdi 'deni molo ro bo ame ro ma mo ne.”

LIX Kina lijë kënyï ngï tototo kulugbï döku 'do tu'du bo timo tupö bo yaga. Kina bo kënyï kolo abo ro bo ngï, bo kodö yaga di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi.

IX

Yësu Ni Ti Bə Kəmə Kölu

I Kina ödö Yësu këdi 'deni kilingere tine, dö bo ondöso ngï ti bə kəmə kölu məto ame köyö 'deni məlo ro kəmə kölu ne. II Kina bə kösö gə bo ga kënyï kititi bo, lijë iya te, “Bə kəmə kiyandi, lende kënyë 'ba yë na me ki'di 'dö köyö bə nime ro kəmə kölu ne? Lende kënyë abo na ala lende kënyë ko'dö 'ba 'bu bo ni na?”

III Yësu iya te, “Töyö nime köyö bə nime ro kəmə kölu ne inza gə lende kënyë abo ala gbï gə lende kënyë ko'dö 'ba 'bu bo ni. Tine öyö bə nime ro kəmə kölu 'dö ki'di Boko'ba kileme tigo abo tö zi bilaka mi tileŋo bə nime. IV Ndöbo ame Boko'ba koja ma dömöyï mo ne, mëdi mo'dö giri nime ko'ja gə bi këdi gba ro mi kada. Römöyï korondö öwö dë kpe, ame bilaka lesi inza kikali kpe to'dö a məto. V Ne ame mëdi 'deni doliŋo bine ne, ma na 'deni ro bi kəpə zi doliŋo.”

VI Kina bo koto'bi woro ngï bəri, bo konyopi mandö'dö mo ngï kosa kəmə bə kəmə kölu tönë.

VII Kina bo kiya te, “Ari kurögö kəməyï mi daa 'ba Siloma.” Ame 'jo 'ba möyï mo nima tégë “Oja 'deni.”

Kina bə tönë kari kurögö kəmə bo ngï. Na kəmə bo kəpə ngï bo kileki ngï kari liŋo ro bə kəmə kəpə.

VIII Kina ɔɔɔ bo nima kēdi 'deni liɲɔ tine, bilaka ma mī tiri ma ɲɔsiɲɔsi naga ti ya mɔto ga ame kikali bo 'deni mɔlo tōnē pa bine rɔ bo kpasi ne, ako ɲgi tonɲɔ bo, lijē iya te, “Wa, bo nime na dē tōnē kēdi koloma pa kpa kɔri 'dē yayi tokpasi wa ne?”

IX Ya mɔto ga iya te, “Yēē, bo na.”

Tine ya mɔto ga ɛnyi 'bēnni kiya te, “Bo nima na dē. Bo nime o'de rōni ka rɔ to'de ti bo.”

Kina bo kēnyi ɲgi kiya zinni, bo iya te, “Ma na ɲgi nime.”

X Ya naga nima iya te, “Kōmōyi ɛnyi kɔpɔ ko'ja gɔ bi totondo?”

XI Bo iya te, “Bo nima kidēki mōyi mo rɔ Yēsu ne na konyɔpi mandɔ'dɔ ti woro, bo kosa kɔmɔ ma, na bo kiya zō gɔ mari murögō kɔmɔ ma mī daa 'ba Siloma. Kina me mari murögō kɔmɔ ma yɔ, na kɔmɔ ma kɔpɔ ɲgi.”

XII Lijē iya te, “Yēsu mo ɛdi yala?”

Bo iya te, “Mikali dē.”

XIII Di pötö lende nime na ya mɔto ga kēnyi koto bo tōnē ɲgi kari zi Parosi ni. **XIV** Kada nima Yēsu konyɔpi mandɔ'dɔ ti woro kosa kɔmɔ bo nima 'dɔ kɔpɔ ɲgi yaga yimo ne, kada 'ba rɔ kindawo na. **XV** Parosi ni ebe gbī tititi bo nima gɔ lende 'ba kɔmɔ bo ame kēnyi kɔpɔ 'bōwu yaga ko'ja gɔ bi ne. Tine bo ileki kiya zinni, bo iya te, “Yēsu na ko'dɔ mandɔ'dɔ kɔmɔ ma. Kina mari murögō yɔ. Kina me kɔmɔ ma kɔpɔ ɲgi.”

XVI Parosi mɔto ga iya te, “Bo nime ako dē du te di zi Boko'ba, ma bo kēdi kako ra ɲgi di zi Boko'ba dēne bo ɛdi koro kada 'ba rɔ kindawo.”

Ya mɔto ga iya te, “Ne ma bo kēdī ra rɔ bo lende kēnyē tara dēne ndobo löbu naga nime, bo ti kikali to'do mo totondo ga?”

Parosi tönē ga oza minni 'deni kɔzo a nime te.

XVII Kina lijē kēnyī 'böwu kititi bo tönē, lijē iya te, “Wa'di na komeri 'bēyī go lende 'ba Yēsu nima bo ki'di kōmöyī kɔzo 'deni yaga ne?”

Bo nima iya te, “Bo bo kumē lende 'ba Boko'ba na.”

XVIII Parosi ni i'di dönni dē gba go lende nima kiya te bo nima kɔmo mo pa rɔ ma kölu kina ma kēnyī 'böwu kɔzo yaga ne, lijē iya te bēti na ka. Kina lijē kidēki 'bu 'ba bo nima ti ma mo ŋgī kako zinni. **XIX** Kina lijē kititi e'be 'bu mo naga nima, lijē iya te, “Kole 'be nime kiyake te öyö molo rɔ kɔmo kölu ne, bo na me? Ne kɔmo bo ēnyī kɔzo 'böwu yaga tōne rɔ ma totondo?”

XX Lijē iya te, “Dikali ŋgī rɔ ma laka bo kole ze na. Kina dikali 'deni gbī laka öyö bo molo rɔ kɔmo kölu. **XXI** Ne ɔto abo to nima kiyɔzo kɔmo bo tōne ne, dikali dē. Boto abo to nima kiyɔzo kɔmo bo ne, dikali eze dē gbī. Ititike bo. Bo na ma, bo inza gbī gba rɔ kole titi. Bo na ti kikali tiyēti lende abo nima.”

XXII 'Bu bo ni iya tara rōmöyī lijē ere turu 'ba Yudayi naga nima. Rōmöyī turu naga nima iya lende mɔto 'deni molo yayi, iya te, bilaka ame ga pili kiya te Yēsu na rɔ Kurisitō ame Boko'ba koja kako di mitoro ne, 'do ko'jɔzo ŋburu yaga di bi todo mi rō 'ba mötu. **XXIII** Lende nima na ma 'do ki'di 'bu bo ni kiya te, “Bo na ma, bo inza gba rɔ kole titi. Ititike bo.”

XXIV Parosi ni ɛnyī 'böwu gbī kīdēkī bɔ tōnē kako zīnnī. Kina lijē kiya zi bo, lijē iya te, “Ulōmu rōyī ti mōyī lōbu 'ba Boko'ba nime. Dikali 'deni bɔ nima bo kileŋo yi ne bo bɔ lende kēnyē na.”

XXV Bɔ tōnē iya te, “Mikali dē ala bo bɔ lende kēnyē na ya? Wa 'bama ame mikali ne na ŋge rɔ ame ma pa mɔlo rɔ bɔ kɔmɔ kōlu. Kina me tōne kɔmɔ ma kɔpɔ 'deni yaga ko'ja gɔ bi.”

XXVI Lijē iya te, “Wa'di na Yēsu mo nima ko'dɔ zīyī? Bo o'dɔ tondo kina ma 'dɔ ki'di kōmōyī kēnyī kɔpɔ yaga ne?”

XXVII Bo iya te, “Ne o'ja miyētī lende naga nime 'deni gbī dɔgba ziye bine 'di, uwōke dē. Gɔ wa'di na ko'dɔkɔke 'böwu 'dɔ mēnyī gbī tīyētī mo ziye teyi? O'dɔkɔke 'deni gbī tōsō gɔ bo?”

XXVIII Kina lijē kēnyī ŋgī titi'ja bɔ tōnē, lijē iya te, “Nī 'bēyī na rɔ bɔ kōsō gɔ Yēsu. Ne ze 'beze rɔ bɔ kōsō gɔ 'bu ze lōbu Musa. XXIX Rōmōyī Musa na dikali ŋge Boko'ba koloma rɔ tilende teyi bine. Ne bɔtɔ tɔ nima rɔ Yēsu ne, dikali dē bo ako di yala.”

XXX Bɔ nima iya te, “Lende 'be igayi ma 'deni. Yēsu na me kiyɔpɔ kɔmɔ ma 'deni yaga. Tine kpe ikalike bi ame bo kako di teyi ne dē yɔ. XXXI Dikali 'deni mɔlo rɔ ma laka Boko'ba oloma dē tuwō dɔ bɔ lende kēnyē. Tine lijē ame ga koro bo ko'dɔ ako'dɔkɔ abo ga ne, na ŋge bo kuwō dɔmo. XXXII Bɔtɔ mɔtɔ uwō dē mɔlo kako di bi tisaki bīcī dɔlinɔ nime ma bɔ mɔtɔ kiyɔpɔ kɔmɔ bilaka ame kōyō 'deni mɔlo rɔ kɔmɔ kōlu kɔzɔ a nime te. XXXIII Ma kiya te bɔ nime rɔ Yēsu ne, bo kako dē ŋgī di zi Boko'ba dēne bo inza kikali to'dɔ a mɔtɔ.”

XXXIV Parosi naga nima iya te, “Ni ame köyö yi molo di mi ro bo lende kënyë ne, ni na ko'doko 'do kënyï tiyandi ze?”

Kina lijë koga bo nima ngi yaga.

XXXV Tine odo Yësu kuwö 'deni, tégë Parosi ni oga bo tönë 'deni yaga na bo kari ngi tongo mo. Kina bo kititi bo nima, bo iya te, “I'di döyï ra go lende 'ba kole 'ba bilaka lesi?”

XXXVI Bo nima iya te, “Nere, iya zö te 'di bo yë na, 'do mi'di doma go lende abo.”

XXXVII Yësu iya te, “O'ja bo 'deni molo. Ma mo nime ngi mëdi milende ziyi ne, ma na ngi ro kole 'ba bilaka lesi mo.”

XXXVIII Kina bo nima kileki ngi kiya zi Yësu, iya te, “Nere ma, mikali yi 'deni ngi töne ro ma laka ro kole 'ba Boko'ba.”

Kina bo kolodo ngi bëri tilëlu Yësu.

XXXIX Yësu iya te, “Mako 'deni dolingo bine 'do toza mi bilaka 'do ki'di ya ame ga ro bo komo kölu ne ko'ja bi, kina go ya ame ga ro bo komo koro ne, go komo mo kebe kölu yaga.”

XL Parosi moto ga edi gbi ti Yësu ni yayi. Kina odo lijë kuwö lende nima 'deni tara tine, lijë enyi kiya zi Yësu, lijë iya te, “Lende kiya 'bi nima iya te ze bo komo kölu na gbi?”

XLI Bo iya te, “Odo kiyake te eddike ro komo kölu, inzake ti lende kënyë. Ne iyake roye ro bo komo koro. Kina ma lende kënyë 'be ga ti kulömö kö'bö tiye.”

X

Dongala 'Ba Bo Koda Kamölo

^I Yësu iya te, “Rɔ ma laka miya ziye, ɔɔ konɔke bilaka mo kedi kari kpa jɔɔ 'ba kamölö tine bo kënyï këki za kebe dɔ reki kinza bo kari dë kebe kpa dörï nima, ikalike bo laka bo bɔ 'bögö na. Bo ako tu'bögö kamölö naga nima. ^{II} Ne bɔ ame ɔɔ konɔke kedi kari kpa jɔɔ kɔɔ ngi kebe kpa dörï nima, bo na rɔ bɔ koda kamölö naga nima. ^{III} Bo na ti bɔ koda kpa dörï 'ba jɔɔ nima kurögö kpa dörï zi bo. Kina ɔɔ bo kidëki kamölö abo naga nima ti möyi mo ga rɔ kɔɔkɔɔ, kina lijë kedi kuwö dɔ bo ngi. Kina bo ti koja lijë yaga di mi jɔɔ. ^{IV} Kina ɔɔ bo koja lijë 'deni pili yaga tine, bo ti kösö ngi dɔgba zinni bo kari toda lijë. Kamölö abo ga ikali mugu bo, na kösö ngi gɔ bo. ^V ɔɔ bɔ löwö mɔɔ ame 'beri lijë kikali mugu mo dë ne na kako kidëki lijë, lijë inza kösö gɔmo. Lijë pili edi kirinɔ e'benni mökö.”

^{VI} Yësu iya lende nime rɔ dɔngala zi Parosi naga nima kɔɔ a nime te. Kina tine lijë ikali 'jɔ mo dë.

^{VII} Kina bo kënyï kiya zinni, bo iya te, “Rɔ ma laka miya ziye, ma na rɔ kpa dörï 'ba jɔɔ. ^{VIII} Ya naga nime kako dɔgba di zö ne bɔ akolɔ ni ma ti bɔ 'bögö ni na. Kina kamölö inza kikali tari tösö gönni. ^{IX} Ma na rɔ kpa dörï. Ya ame ga pili kedi kɔɔ kebe zö ne lijë ɔmɔ 'deni di mi tolë kina lijë ti kilälë rönni 'deni ngi nduwë kebe teyi gbï kinza lisa 'ba a mɔɔ. ^X Römöyi bɔ 'bögö naga nima, akikali 'benni nge rɔ tu'bögö mo ti tupö mo kina gbï ti tirasi mo. Ne ndɔbɔ 'bama ame mako gɔmo ne na rɔ ti'di didi ti tigɔ zi bilaka ma ga.

XI Ma na rɔ bɔ koda kamölö ma laka, ame kilanɔ rönɪ 'deni 'dɔ kölë gɔ kamölö abo ga. **XII-XIII** Bilaka mɔtɔ ame ɔdɔ kiya te bo kinza rɔ bɔ dɔ kamölö, bo kēdɪ koda abo kamölö mo tɔ naga nima nge dömöyɪ lende 'ba girisi, bo omeri abo lende 'ba kamölö naga nima dë. Kina ɔdɔ bo ko'ja kuruku kēdɪ kako, bo ēdɪ kirinɔ abo nɔgɪ yaga. Bo kola kamölö naga nima zi kuruku kindi 'ba mɔtɔ ga kiyeyɪ mɪ kɔsɔ mo ga nɔgɪ rɔ kɔtɔkɔtɔ. Bo irinɔ abo yaga römöyɪ kamölö abo ga na dë. **XIV** Ne ma 'bama na rɔ bɔ koda kamölö ma laka. Mikali kamölö ma ga me rɔ kɔtɔkɔtɔ. Kina lijë me ikali ma gbɪ. **XV** Kɔzɔ 'bu ma ame kikali ma kina mikali bo gbɪ ne tara. Kina me milanɔ rɔma 'deni 'dɔ mölë gɔ kamölö ma ga.

XVI Kina mēdɪ gbɪ ti kamölö mɔtɔ ga ame kinza gba mɪ jɔlɔ nime bine ne. Ndɔbɔ ma na gbɪ rɔ to'de mo kako bine. Lijë ti kuwö dēki 'ba dɔma 'deni. Kina kamölö pili ti kēdɪ 'deni nɔgɪ rɔ dɔtumu kɔtɔ. Kina bɔ koda mo ti kēdɪ 'deni nɔgɪ le kɔtɔ.

XVII Onɔgɔke, kina me mi'di rɔma 'deni zi bilaka lesi 'dɔ kupö ma gɔ mēnyɪ mīdīdɪ 'jaa rɔ ma lölöwö. Gɔ lende mo na ma ki'di 'bu ma Boko'ba kɔ'ɔ ma kulöwö ne. **XVIII** Ne bilaka inza kikali tupö ma gɔ dönɪ. Ma na mēdɪ mi'di rɔma zinnɪ 'dɔ gɔ lijë kupö ma. Mēdɪ ti tigɔ 'ba ti'di rɔma zi bilaka gɔ kupö ma. Kina mēdɪ gbɪ ti tigɔ 'ba tēnyɪ tidīdɪ 'böwu di pötö tölë. To'dɔ wa naga nime, Boko'ba 'bu ma ose gɔmo 'deni pili zö."

XIX Lende naga nime Yēsu kiya te ne i'di turu 'ba Yudayi naga nima nɔgɪ koza mīnnɪ. **XX** Ya ma konzi mɔtɔ ga di mɪ löngö lijë yayi iya te, "Bɔ

nime, nöki ëdi dömo. Bɔ rumö na. Ëddi kuwöke lende abo naga nima go wa'di?"

XXI Tine ya mɔto ga iya te, "Lende kiya 'ba bɔ nime, lende 'ba bɔ nöki na dë. Bɔ nöki ti kikali tiyɔto komo bɔ komo kölu?"

Yudayi Ilagi Lende 'Ba Yësu

XXII Kina ɔdo kömö 'deni mi kada 'ba karama 'ba tomeri go tulömu rö löbu ame mi Yerosalema ne zi Boko'ba tine kada 'ba bi këyi ame kulöwö ne na 'deni. **XXIII** Kina ɔdo Yësu këdi kilingere 'deni kebe mi dëdë ame ga nɛere Solomo ko'ba mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi ne, **XXIV** tine turu mɔto ga ototo rönni ngi kako zi bo, lijë iya te, "Ni nime, lende 'bi ilikö döze sowa. Ni mo na ngi ro Kurisitö ame Boko'ba këdi koja kako doliŋo nime bine ne ala ni mo na dë? Iya lende yaga bi kɔpo zize kinza kilikö döze dë."

XXV Bo iya te, "Lende nime miya 'deni molo ziye. Tine kpe na ko'dokoke e'be dë ti'di döye go lende ma. Kina me gbï ndobo pili naga nime mëdi mo'do ti közi kakpa 'ba 'bu ma Boko'ba ne ileme ma 'deni gbï laka ziye. **XXVI** Ne kpe ebe kilagike ti'di döye gomo römöyi kpe kamölö ma ga na dë. **XXVII** Kamölö ame ga ro 'bama ne uwö döma pili laka. Kina mikali lijë 'deni gbï. Kina me lijë pili ösö 'deni göma. **XXVIII** Kina mi'di didi ma nburunburu 'deni zinni kinza boto mɔto kirasi lijë ra. Boto mɔto ikali dë kpe 'do kako kolo lijë di zö. **XXIX** Römöyi 'bu ma na ki'di lijë 'deni zö. Kina boto mɔto inza mi doliŋo nime bine ame këdi ti tigo ro do kiteli di do 'bu ma. Kina me

'deni bɔtɔ mɔtɔ inza kpe ame 'dɔ kikali tako tolo lijɛ di zi bo. **XXX** Rɔmɔyɛ ze ti 'bu ma rɔ akɔtɔ."

XXXI Kina ɔdɔ bilaka naga nima lijɛ kuwɔ Yɛsu kiya 'deni te bo rɔ akɔtɔ ti Bɔko'ba tine, lijɛ ɛnyɛ ngɛ totɔtɔ kulugbɛ dɔku 'dɔ tu'du bo timo 'dɔ lijɛ kupɔ bo yaga gɔ lende kiya abo nima. **XXXII** Tine bo ɛnyɛ kileki kiya zinni, bo iya te, "O'jake ndɔbɔ naga nime mɛdɛ mo'dɔ ne dɛ? Wa ame ga mo'dɔ ti kɔzɛ kakpa 'ba 'bu ma ne, pili rɔ ma laka. Ne ɛddɛ ko'dɔkɔke tupɔ ma gɔ wa'di?"

XXXIII Lijɛ iya te, "Dinza dupɔ yi gɔ lende laka ko'dɔ 'bɛ. Dɛdɛ do'dɔkɔ tupɔ yi gɔ dɔlɛ 'bɛ ame kudɔlɛ Bɔko'ba ne. Nɛ ame rɔ bilaka lesi ne ebe tɔmbi dɔyɛ kiya rɔyɛ nbɔ rɔ Bɔko'ba."

XXXIV Bo ileki kiya zi bilaka naga nima, bo iya te, "Kpe onɔkɔke tɔ ma, lende mɔtɔ ugu 'deni mɔlo mɛ buku 'ba Bɔko'ba, iya te, 'Kpe bilaka lesi, kpe gbɛ rɔ Bɔko'ba.' **XXXV** Kina kɔzɔ ame dikalike 'deni lende 'ba Bɔko'ba ɔ'bɔ nduwɛ rɔ ma kodɔrɔ. Kina me kɔzɔ duwɔke bine Bɔko'ba bo iya zi bilaka naga nima bo kilende teyi ne, bo iya te lijɛ gbɛ rɔ Bɔko'ba. **XXXVI** Ne 'bama nime miya te ma kole 'ba Bɔko'ba na ne, ebe kiyake za 'bɔwu rɔ tudɔlɛ Bɔko'ba totɔndo ga? Ma na nge rɔ bɔ ame 'bu ma kigeli koja kako dɔlinɔ nime bine rɔ bɔ laja abo. **XXXVII** Kina ɔdɔ kiya te kɔngɔke wa naga nime mɛdɛ mo'dɔ ne kinza 'deni ngɛ du rɔ lende 'ba Bɔko'ba tine, omba kina ti kikalike ma 'jaa ngɛ rɔ ma laka minza rɔ kole abo. **XXXVIII** Ne ɔdɔ ki'dike dɔye dɛ pele gɔ lende kiya ma naga nime, lende 'ba Bɔko'ba ame ga ko'jake ma mɛdɛ mo'dɔ ne na ti ki'di ye kikalike ma ngɛ rɔ ma laka rɔ kole abo. Kina ti kikalike

'deni ngi omba ma ngi ro akoto ti 'bu ma. Kina 'bu ma bo gbi ro akoto to."

XXXIX Kina lijē ko'doko ngi gbi tinda'ba Yēsu go lende nime, ne tine Yēsu ēnyi kolo abo ro bo ngi yaga di zinni.

XL Bo ēnyi di Yerosalema yayi, bo kari kumu gōnyi yōpō 'ba Yaradene. Bo kari koloma go bi ma tōnē pa Yowani koloma ro to'do bapatisi do bilaka di teyi ne. XLI Kina bilaka kolo ngi kari zi bo yayi. Tine bilaka naga nima oloma tiya mo ro go rōnni, lijē iya te, "Yowani o'do lende ame ga kigayi bilaka ne dē tine bo iya lende 'ba bo nime ro Yēsu ne. Kina me bo kako 'deni ngi te kozo lende kiya 'ba Yowani tōnē."

XLII Kina ma konzi ki'di dōnni ngi go lende 'ba Yēsu di yayi.

XI

Tölē 'Ba Lazara

I-II Bō mōto ro Lazara ēdi koloma Betaniya. Kina lēmi bo ga Mariya ni ti Marata ēdi gbi koloma yayi. Mariya mo na tōnē 'do ko'de 'bu kato kele kulōwō mōto kinzanza ro Yēsu, loko kosa gbi ndi Yēsu ti sunē dōni ne.

Kina odo roko'ō kinda'ba bo tōnē ro Lazara ne 'deni, III lēmi bo ga tōnē ēnyi koja laja go Yēsu, iya te, "Nere, ako, bo murē yi ēdi do roko'ō."

IV Kina odo Yēsu kuwō 'deni tara tine, bo iya te, "Roko'ō 'ba Lazara nime nburunburu mo inza ro tölē. Tine roko'ō nime i'di rōni 'deni 'do Boko'ba kileme tigo abo timo zi bilaka, kina gbi 'do bo kileme tigo ma 'ba kole abo timo."

V Tine kɔzɔ ame Yēsu bo kɔ'ɔ Mariya ni ti Marata ti löndö lijë Lazara nima pele rɔ mbëmbë ne, **VI** bo oloma titi ko'dɔ tö'dö dɔ riyö bi nima laja 'ba rɔkɔ'ɔ 'ba Lazara ko'ja bo teyi ne. **VII** Kina bo kënyï kiya zi bo kösö gɔ bo ga, bo iya te, “Ënyike dilekike darike Betaniya.”

VIII Lijë iya te, “Bo kɔmɔ kiyandi, ya naga nima o'dɔkɔ tönë 'dɔ tu'du yi ti doku kupö yi yaga giri naga nime di yayi. Eddi ko'dɔkɔ gbï tari 'böwu yayi gɔ wa'di?”

IX Bo iya te, “Laka. Onɔke kada te. ɔdɔ kada kɔdɔ 'deni rɔ mi dɔŋbɔ ëdi keze ŋbö kômö mi dɔkɔpiyari. Bilaka ame këdi kilingere rɔ mi kada ne ikali dë ma 'dɔ kila'ba mi gö ma titi ame ga mi kɔri ne, römöyï gɔ bi ëdi rɔ ma kɔpɔ. **X** Ne ɔdɔ kiya te bilaka mɔtɔ kënyï bi lingere rɔ mi korɔndɔ, bo ëdi kila'ba mi gö, römöyï bi kɔpɔ inza.”

XI Kina bo kiya gbï 'böwu zinni, bo iya te, “Bo murë ze Lazara ö'dö 'deni, ne tine mëdi mari mindiji bo yaga.”

XII Lijë iya te, “Yëë, ŋere. ɔdɔ bo këdi bi tö'dö, na laka, 'dɔ dɔ bo kitëwu di pötö rɔkɔ'ɔ nima.”

XIII Dëmba bo ëdi rɔ tiya lende 'ba tölë 'ba Lazara, tine lijë omeri 'bënni tégë bo ëdi rɔ tiya lende 'ba tö'dö ma laka.

XIV Kina bo kumö mi 'jɔ 'ba lende nima zinni, bo iya te, “Lazara ölä 'deni rɔ tölë. **XV** Ne mëdi ti mi këyï römöyï minza ti bo yayi. Ne lende nime ti ki'di ye 'deni ŋgï ki'dike dɔye rɔ ma laka gɔ lende ma. Ënyike darike tonɔ bo.”

XVI Toma ame bilaka kēdī kīdēkī möyī bo mōto gbī rō Roṅa ne, ɔdo bo koṅgo Yēsu kiya lende 'deni kōzo a nima tara tine, bo ēnyī ṅgī tōro, bo kiya zi lēpī bo naga nima, bo iya te, “Darike 'do dōlēke bī koto ti ṅere ze.”

XVII Kina ɔdo Yēsu ni kari 'deni kōmō Betaniya tine, bilaka iya zi bo tēgē tōku nima o'do 'deni do sowo mī gō. **XVIII** Gawo mo nima ɔwo dē di ṅgila Yerosalema. **XIX** Kina bilaka ma konzi mōto ga ako 'deni di yayi tuyē kōmō Mariya ni ti Marata di pōtō tōlē 'ba löndō nnī nima.

XX Marata uwō lende 'ba takō 'ba Yēsu nima 'deni. Kina loko kēnyī ṅgī kari turē do Yēsu go kori. Mariya na kileke 'bēnī liṅo. **XXI** Marata iya gbo zi Yēsu, iya te, “Yō, ṅere, ma kiya te kēddī ra tize bine dēne löndō ma nime inza kōlē kōzo a nime te. **XXII** Ne pele mikali 'deni Boko'ba ti ko'do wa ame ga pili kititi di zi bo ne ṅgī.”

XXIII Yēsu iya te, “Löndō yī ēdī kēnyī kīdīdī kōdo yaga di mī tōlē nime.”

XXIV Marata iya te, “Mikali 'deni ṅgī tara rō ma laka bo ti kēnyī ṅgī kōdo yaga di mī tōlē koto ti tōku ma laki mōto ga mī kada ame 'deni rō ṅburuṅburu 'ba doliṅo nime ne.”

XXV Yēsu iya te, “Ma na rō bo tīdīdī bilaka yaga. Ma na rō bo ti'di tōku kēnyī kōdo yaga. Ya ame ga pili ki'di dönnī 'deni go lende ma ne, ɔdo lijē kōlē pele, ti kēnyī kīdīdī 'deni. **XXVI** Ya ame ga pili ki'di dönnī 'deni go lende ma lijē kēnyī kīdīdī 'deni ne, lijē inza kōlē kpe. I'di döyī 'deni ṅgī go lende nime?”

XXVII Marata iya te, “ṅere, mi'di doma 'deni ṅgī rō ma laka gōmo nī na rō Kurīsītō ame Boko'ba

kēdi koja kako doliṅo nime ne. Kina mi'di doma 'deni gbi gomo ni na ro kole 'ba Boko'ba."

XXVIII Kina loko kēnyi ṅgi kari kidēki Mariya. Loko kugu gomo liwo zini, iya te, "Bo komo kiyandi ze omō 'deni yaga 'dē yayi. Bo ēdi kidēki yi."

XXIX Kina odo Mariya kuwō lende nima 'deni kozo a nima tara tine, loko ēnyi kobari rōni ṅgi welo di bēri kari turē do Yēsu. XXX Tine Yēsu omō dē gba liṅo. Bo ēdi gba go kori go bi ma tōnē Marata kurē do bo teyi ne. XXXI Kina odo bilaka ma tōnē ga kēdi ro tuyē kōmo Mariya yayi ne koṅgo loko 'deni ṅgi kobari rōni welo kodo yaga kozo a nima tara tine, lijē ēnyi 'deni kozi gōni. Rōmōyi lijē omeri 'bēnni, lijē iya te mōtoga loko ēdi kari bi monō kpa ti'bōrō nime kusu lōndō ni Lazara teyi ne.

XXXII Kina odo Mariya kōmō 'deni ko'ja kōmo Yēsu tine, loko olodo ṅgi bēri tilēlu bo, loko iya te, "Yō, ṅere, ma kiya te kēddi ra tize bine dēne lōndō ma nime inza kolē kozo a nime te."

XXXIII Kina odo Yēsu bo koṅgo Mariya ni ti bilaka pili ame ga ṅgila ni yayi ne kēdi 'deni pili kudu kozo a nima tara tine, lende mo o'o 'deni ṅgi ro bo ṅbō kodo dōki'di bo, XXXIV bo iya te, "Usuke tōku nime yala?"

Lijē iya te, "ṅere, ako koṅgo go bi ame dusu teyi ne."

XXXV Kina tolo ki'di tolo do ṅgi di kōmo Yēsu. XXXVI Bilaka naga nima yayi ēnyi tiya mo ro go rōnni, lijē iya te, "Oṅgoke to ma, lende 'ba Lazara o'o 'deni ro bo sowa."

XXXVII Ya mɔɔ ga iya te, “Bo ikali tiyɔɔ kɔmɔ bo kɔmɔ kɔlu. Ne gɔ wa'di na bo kokɔnyi Lazara dɛ kinza kɔlɛ?”

Tɔɔ 'Ba Lazara Di Mi Tɔlɛ

XXXVIII Kina ɔɔ Yɛsu bo kari kɔmɔ 'deni gɔ bi ame kusu Lazara teyi ne, tine lende mo ɔ'ɔ 'deni gbi kɔɔ dɔkɔ'di bo. Tɔku nima usu 'deni mi ti'bɔrɔ kina ulɔli kpamo 'deni teyi ti kulugbi dɔku ma lɔbu. XXXIX Yɛsu iya te, “Ululuke dɔku nima yaga.”

Marata ma tɔnɛ rɔ lɛmi 'ba Lazara mo ne iya te, “Nere, bo ɔlɛ 'deni ko'dɔ tɔ'dɔ dɔ sowɔ. Yida rɔ bo ti kato 'deni.”

XL Bo iya te, “Omeri gɔ lende ma tɔnɛ miya zi yi ne, ɔɔ ki'di dɔyi 'deni ŋgi rɔ ma laka gɔmo, ti ko'ja tigo 'ba Bɔko'ba ŋgi.”

XLI Bilaka naga nima ululu dɔku tɔnɛ yaga. Kina Yɛsu kombi kɔmɔ bo ŋgi mɔtɔrɔ, bo iya te, “Bu ma, mo'dɔ yɛɛ'di zi yi rɔ mbɛmbɛ gɔ ame kɛddi kuwɔ dɔma ne. XLII Mikali 'deni ŋgi rɔ ma laka ɛddi nduwɛ kuwɔ dɔma. Ne mɛdi miya tara 'dɔ ki'di bilaka naga nime bine ne ki'di dɔnni ŋgi gɔmo ni na koja ma kako dɔliŋɔ nime bine.”

XLIII Kina bo kidɛki ŋgi rɔ ma kembe, bo iya te, “Bo ne, Lazara, ɔɔ yaga.”

XLIV Kina Lazara tɔnɛ 'deni rɔ tɔku ne, kɛnyi ŋgi kɔɔ yaga di mi ti'bɔrɔ. Bo ɔɔ 'deni pili ti bɔŋgɔ 'ba tusu tɔku ame kusu bo timo ne rɔ bo ti bɔŋgɔ ma mbowa mɔɔ ame kudɔdu kɔmɔ bo timo ne. Yɛsu iya zi ya naga nima, iya te, “Opeke bo yaga 'dɔ bo kari abo.”

*To'ji Yësu**(MT 26:1-5; MK 14:1-2; LK 22:1-2)*

XLV Bilaka ma tönë ga kako tonjo Mariya ni ne, o'ja lende löbu nima Yësu ko'do, bo ki'di Lazara kënyï kindinji kodo yaga di mi tölë ne 'deni. Kina ya ma konzi moto ga ki'di dönni ngi go lende 'ba Yësu mi kada nima.

XLVI Ya moto ga ënyï 'bënni kari kiya lende mo zi Parosi ni. **XLVII** Kina Parosi ni kënyï kodo'bo rönni ngi ti löbu 'ba bo akumu ni. Kina lijë kototo kpenni ngi bi koto ti bo bure ni, lijë iya te, "Wa'di ga na go do'doke ngi zi bo nime ro Yësu ne? Bo ö'bö 'ba bo za to'do go koto ma kozo wa naga nime te. **XLVIII** Do dolake bo nduwë kö'bö to'do lende abo naga nime kozo a nime te, bilaka pili edi ki'di dönni ngi me go lende abo kina lijë këdi köso ngi pili go bo, kina turu 'ba Romo këdi kalo ya ngi doze, kirasi dolijo ze nime, kitiko rö löbu 'ba Boko'ba ze nime ngi yaga."

XLIX Bo moto ro Kayapa, ame bo na mbiri ro bo do bo akumu mi komo koo mo nima ne, bo ënyï toro tilende zinni. Bo iya te, "Kpe nime, ikalike oto de du te. **L** Omerike to ma, ma laka na ziye ngi 'do ti'di bo koto nima na 'do köle di do ame 'do bilaka löbu nime köle kpaki kote dönni yaga ne."

LI Lende nime Kayapa kiya ne, lende 'ba ti do bo na de. Kayapa bo na ro bo do bo akumu mi komo koo nima. Kina ma lende nime, bo üme 'deni di zi Boko'ba ame kiya te Yësu na nge go köle ame 'do kutë go bilaka 'ba Yudayi pili di mi tölë ne. **LII** Tine de nge tutë go Yudayi ni koto, ne

gbĩ tutè gɔ bɔ löwö ame ga rɔ kole 'ba Boko'ba ne todò'bo mo pili rɔ akɔto.

LIII Mi kada nima yayi na löbu 'ba Yudayi naga nima kususu kpènnĩ ñgĩ nati rɔ Yèsu 'dɔ tupò mo.

LIV Kina ɔdɔ Yèsu bo koŋgɔ 'deni tara tine, bo ilingere dè kpe kileme rɔ bo bi kɔpɔ mi gawo 'ba Yerosalema. Bo ènyĩ kari mi dɔlɔŋɔ ma mbowa mɔto kídèkĩ möyĩ mo rɔ Eporima ñgɔsi ti yĩ mőkò. Kina lijè kari koloma ñgĩ yayi ti bɔ kòsò gɔ bo ga.

LV Kina ɔdɔ tò'dò 'ba karama 'ba Pasaka kola 'deni ñgɔsi tine, bilaka 'ba mi dɔlɔŋɔ ma titi naga ototo rònñĩ 'deni kari Yerosalema. Lijè ari mɔlo gba di kɔmɔ kada 'ba karama tari to'dɔ dölèti 'bènnĩ ame 'dɔ ki'di lijè kèdĩ rɔ ma kɔpɔ kɔmɔ Boko'ba ne.

LVI Kina ya mɔto ga ki'di ñgĩ toma gɔ Yèsu di yayi. Lijè ototo dònñĩ mi reki 'ba rò löbu 'ba Boko'ba. Lijè koloma rɔ tiya mo, iya te, “Omerike 'deni tondo? Bo ti kako mi karama nime?”

LVII Lijè iya lende nima tara römöyĩ ya ame ga rɔ löbu 'ba bɔ akumu ni ne ti Parosi ni i'di lende mo 'deni zi bilaka naga nima pili di yayi tégè, ɔdɔ bilaka mɔto kikalí gɔ bi ame Yèsu kèdĩ teyi ne, gɔ bɔ mo kako kiya zinnĩ 'dɔ lijè kari kinda'ba Yèsu.

XII

*Ondi 'Bu Rɔ Yèsu Di Betaniya
(MT 26:6-13; MK 14:3-9)*

^I Mi tò'dò dɔ modɔkɔto gba di kɔmɔ kada 'ba karama 'ba Pasaka, na Yèsu kényĩ ñgĩ kileki kari

Betaniya liŋɔ 'ba Lazara ma tönë bo kindiŋi yaga di mi tölë ne.

II Kina ko'do akonyo ŋgi zinni di yayi bi koto ti Lazara. Tine Marata na koloma ro toja laja zinni.

III Mariya enyi 'beni kari ko'de ro 'bu ma kato kele kulowo moto ame ndogo mo kitigo kulowo ne. Kina loko kinzanza ŋgi go ndi Yesu. Kina loko koloma ŋgi ro tosa gomo ti sunë doni. Tato 'ba 'bu nima ogba mi ro ame lijë kedï yimo ne 'deni ŋgi ti roni.

IV 'Bu nima Mariya kinzanza ro Yesu ne lende mo enyi kenyë ŋgi mi Yuda Isikarita ma tönë ro bo ma koto moto di mi longo bo kosö go Yesu ga ne. Bo na ro bo ame kedï kari kusus Yesu zi turu kada moto ne. V Bo iya te, "Ja nime loko kedï kugö 'bu 'beni nime ra mökö dëne loko edi kora mi girisi ŋgi ro ma kenyë kozo girisi ame bo ndobo kedï ko'ja mi komo koo koto ne tara, 'do loko kokonyi bo lisa timo."

VI Lende nima Yuda kiya kozo a nima ne, bo omeri dë go lende 'ba bo lisa. Tine bo iya tara romoyi bo bo 'bogo na. Bo na ro bo kikeki girisi ame bilaka kedï ki'di zi bo kosö go Yesu ga ne. Kina mi kada moto ga bo edi nduwë ko'bali moto ga zi bo.

VII Yesu iya te, "Kinza konbenbe loko dë. Wa nime loko ko'do ne edi ro ma laka. Loko ikeki 'bu nime 'deni 'do loko kosa roma kozo a nime te 'do kileŋo yida roma molo ndö koda do tölë ma ame medï mölë ne. VIII Bo lisa naga nima lijë edi ko'bö tiye bine. Ne ma 'bama minza mö'bö tiye bine."

Titeri Tupö Lazara

IX Mi kada nima yayi bilaka ma konzi uwö lëbī 'ba Yësu ame bo kēdī Betaniya ne 'deni. Kina lijë kɔlɔ ŋgī kari zi bo yayi kina gbī 'dɔ tari tonɔɔ Lazara ma tönë Yësu ki'di kindiŋi yaga di mī tölë ne. **X** Kina löbu 'ba bo akumu ni kususu kpënnī ŋgī gbī rɔ Lazara 'dɔ tupö mo yaga, **XI** römöyī kö'du gɔ lende abo na me ki'di bilaka pili kilagi lende 'bënnī 'deni ki'di dönnī 'deni me gɔ lende 'ba Yësu.

Tɔdɔ 'Ba Yësu Mi Yerosalema
(*MT 21:1-11; MK 11:1-11; LK 19:28-40*)

XII Mī bi kězë mɔtɔ 'böwu bilaka ma konzi ame ga kɔlɔ 'deni kari to'dɔ karama 'ba Pasaka mī Yerosalema ne uwö tégë Yësu ëdī ko'dɔkɔ tako tɔdɔ mī gawo. **XIII** Kina lijë koga mbili mbirö ŋgī közīnnī. Lijë kari turë dɔ bo timo gɔ kori tilëlu bo ti towawa dɔ mbili mbirö 'bënnī naga nima. Lijë ulörī timo rɔ ma kembe tégë, “Dilëluke Boko'ba. Yëyī kēdī dɔ bo ame kako ti möyī bo ɲere Boko'ba ne. Boko'ba ko'dɔ yëyī dɔ ɲere 'ba Yisarele.”

XIV Yësu o'ja akaca 'deni kina bo këkī 'deni dɔmo kēdī kako timo mī Yerosalema. Ëdī 'deni kɔzɔ lende ma tönë kugu mɔlo mī buku 'ba Boko'ba ne tara. Ame kiya te, **XV** “Kpe bilaka 'ba Yerosalema, kinza kereke dë kpe. ɲere 'be na me 'dë kēdī 'deni liya rɔ tako. Bo ëkī 'deni dɔ kole akaca.”

XVI Bɔ kösö gɔ Yësu ga ikali 'jɔ 'ba lende nima dë gba. Kina ɔdɔ Yësu kënyī kɔdɔ 'deni yaga di mī tölë tine, kina 'jaa lijë koloma rɔ tomeri mo dëmba lende nime ugu rɔ dömöyī Yësu kina me bilaka ko'dɔ 'deni ŋgī tara zi bo.

XVII-XVIII Mi kada nima Yësu kedi kako Yerosalema ne, bilaka ma konzi ari ture do bo go kori go ko'du 'ba Lazara. Romoyi lije uwö lende mo 'deni di zi ya ame ga tone kedi ti Yësu ni yayi mi kada nima bo kindiji Lazara, bo kideki kodo yaga di mi ti'böro yimo ne. XIX Kina odo Parosi ni konggo 'deni bilaka kedi kolo kari ture do Yësu go kori kozo a nima tara tine, na lije kebe ngi ro tiya mo ro go rönni lije iya te, "Ongoke te, ze 'beze do'doke oto de kpe, bilaka ona 'deni ngi 'doyi kari go bo nime 'de."

Bo Löwö Ako Zi Yësu

XX Mi kada nima yayi bo löwö moto ga ako 'deni gbi mi Yerosalema yayi bi to'do motu zi Boko'ba. XXI Kina lije kako ngi kilende zi Pilipo romoyi bo di mi bilaka 'ba Betesayida ame di mi doyyayi 'ba Galilaya ne. Lije iya te, "Do'doko tilende ti Yësu."

XXII Kina Pilipo kenyi kari kiya ngi zi Andareya. Kina lije kari kiya lende tone ngi zi Yësu. XXIII Bo iya te, "Kada ame 'do bilaka ko'ja tigo 'ba kole 'ba bilaka lesi timo ne omö 'deni. XXIV Ro ma laka medi miya ziye, lende nime edi kozo 'jo nyönyu tara. 'Jo nyönyu koto odo kiya te kikeki, edi ko'bö le 'biri koto go bi mo nima. Ne odo kiya te kidiyé 'jo nima 'deni mi yayi, kenme 'deni yaga, edi kotu ngi kiyöbu kari toro nbö kana nbani domo. XXV Kina edi gbi tara, ya ame ga ko'doko toloma to'bö mi dolingo nime bine ne, lije ti kolé 'deni ngi. Ne ya ame ga ko'doko de 'do toloma to'bö dolingo nime bine ne, lije na ngi ti kedi ti didi ma nburunburu. XXVI Ya ame ga lije ko'doko toja laja zo ne i'dike lije kosö goma 'do lije ame ga ro bo

laja ma ga ne kēdī nduwē bi koto tō. Kina 'bu ma ti ki'di kōzī kakpa 'ba löbu abo 'deni ḡgī zinnī.

XXVII Kina me le'jete ma 'deni ḡgī ti meri ro mbēmbē, mikali dē ɔɔɔ 'dɔ miya tondo mo ga. 'Dɔ mititi 'bu ma gɔ bo kiyese ma yaga di zi gomo 'ba mī kada ma tōne nime? Ne ɔɔɔ kiya te miya tara, ele dē. Rōmōyī lende 'ba 'dɔ tɔɔɔ mī gomo nime kina me mako gomo dɔliŋɔ nime bine ne. **XXVIII** Tine ti miya te, “Bu ma, ileme löbu 'bī zi bilaka.’”

Kina gɔ lende nime Yēsu kiya kɔzɔ a nime te ne yɔ, kina biro kudu ḡgī kako di mītɔro tēgē, “Mileme löbu ma 'deni molo zi bilaka, ne ti mileme gbī 'böwu ro ma lölöwö.”

XXIX Bilaka ma konzi ame ga kēdī koro yayi ne, uwö biro nima kudu ne 'deni. Ya mɔto ga iya ro tɔro kapi, tine ya mɔto ga iya te malayika 'ba Boko'ba na kēdī kilende zi Yēsu. **XXX** Kina bo kileki kiya zinnī, bo iya te, “Biro nime udu dē dōmōyī ma. Udu gɔ lende 'be. **XXXI** Kada ame Boko'ba ko'dɔko to'dɔ burē 'ba dɔliŋɔ nime yimo ne kina me 'deni tōne. Kina kada ame 'dɔ Boko'ba koga Satani ame ko'dɔ rōnī 'deni ro ḡere 'ba dɔ dɔliŋɔ nime timo yaga ne, kina me 'deni gbī tōne. **XXXII** Kina ɔɔɔ bilaka kogba ma 'deni kutötī ma dɔ ḡgērī tɔro tine, ti mo'de bilaka pili 'deni ḡgī kako zö.”

XXXIII Lende nime, bo iya te 'dɔ bilaka kikali lende 'ba tölē abo nime kēdī kako ne. **XXXIV** Tine bilaka naga nima ēnyī kiya zi bo, iya te, “Ugu 'deni molo mī buku 'ba Boko'ba iya te Kurīsītō ame Boko'ba kēdī koja kako dɔliŋɔ nime bine ne ēdī kako koloma kö'bö ro ḡburuḡburu. Ne ro ma

tondo mo ga na kebe kiya 'böwu, kiya te Boko'ba o'doko 'do bilaka kogba kole 'ba bilaka lesi kutöti do ngëri tɔɔ? Yë mo na ɔ kole 'ba bilaka lesi mo?"

XXXV Bo iya te, "Bi kɔɔ 'ba dɔlɔɔ nime ëdi koloma nge tiye mbowa. Ne kina laka 'do kilingereke ko'ja bi kɔɔ nima këdi gba tiye, kinza mandölu kutu'bö ye ra di gɔ kori. Ya ame ga këdi kilingere 'bënni mi mandölu ne, lijë ikali kori ame lijë këdi kari teyi ne dë. XXXVI Ne tine ɔɔ kiya te bi kɔɔ nime këdi gba kɔɔ a nime te, i'dike dɔye gɔ lende mo 'do këddike ɔ kole 'ba bi kɔɔ."

Kina ɔɔ Yësu kote tiya lende naga nime 'deni kɔɔ a nima tara tine, bo ënyi kari kusu abo do bo ngi titi mbowa yaga bi moto di zi tindï 'ba bilaka naga nima. XXXVII Bilaka naga nima lijë o'ja Yësu pele ngi këdi ko'do lende ame ga kö'du mo ga kigayi bilaka pili ne, lijë i'di dönni dë gɔ lende abo. XXXVIII Ëdi 'deni kɔɔ lende ma tönë Yesaya kugu mi buku 'ba Boko'ba, kiya te, "Nere, lijë o'ja tigɔ 'bi pele tine bɔɔ mɔɔ i'di döni dë gɔ lende ze nime."

XXXIX Kina ma ki'di bilaka naga nima ko'doko dë ti'di dönni gɔ lende 'ba Yësu, römöyi Yesaya ugu lende mɔɔ 'deni gbï yayi, iya te, XL "Boko'ba iya te, 'Miyölu kömönni 'deni yaga, kina midiri kpa kori ma kari mi döku 'ba dönni 'deni gbï teyi. Kinza lijë konɔɔ ra ti kömönni, kina kinza kɔɔ ra gbï mi döku 'ba dönni. Kinza lijë koto dönni ra di mi lende kënyë 'bënni ga lijë kileki zö milenɔ lijë.' "

XXI Yesaya iya lende nime te gɔ kö'du 'ba Yësu römöyï bo o'ja löbu 'ba Yësu 'deni mɔlo.

XXII Dëmba ya ma konzi mɔto ga di mï löngö bilaka löbu 'ba Yudayi naga nima i'di dönni 'deni rɔ ma laka gɔ lende 'ba Yësu. Tine lijë rɔ tikere di zi Parosi ni kinza ko'jɔɔ lijë ra yaga di bi todo mï rö 'ba mötu. Kina ki'di lijë këdi koloma ngi kinza tumö mï lende nima yaga. **XXIII** Römöyï tÿeyï dökï'di bilaka lesi na za lijë ki'di kö'du mo ko'ɔ rönni rɔ do kiteli di do tÿeyï dökï'di Boko'ba.

XXIV Mï kada mɔto 'böwu na Yësu kënyï kiya rɔ ma kembe, iya te, "Ya ame ga ki'di dönni 'deni ngi rɔ ma laka gɔ lende ma ne, 'bu ma ame koja ma kako dɔliɔ nime bine ne kina ma 'deni gbï lijë ki'di dönni gɔmo. **XXV** Bilaka ame ga ko'ja ma 'deni 'bu ma na ma 'deni gbï lijë ko'ja. **XXVI** Mako 'deni dɔliɔ nime bine rɔ bi kɔpɔ 'do ki'di ya ame ga ki'di dönni gɔ lende ma ne koloma dë kpe mï mandölu. **XXVII** Ne ya ame ga lijë kuwö lende ma nime pele, lijë ko'dɔko dë to'do mo ne, ma na dë mëdi mo'do burë 'bënni. Römöyï mako dë dɔliɔ nime bine bi to'do burë 'ba bilaka lesi. Mako tɔmɔ bilaka di mï tölë. **XXVIII** Ya ame ga ko'ji ma ko'dɔko lende ma dë ne, lende naga nime mëdi miya ne na këdi kiya burë 'ba rönni kada mɔto mï kada ame 'deni rɔ ɳburuɳburu 'ba dɔliɔ nime ne. **XXIX** Lende naga nime mëdi miya ne, minza miya ti közi kakpa 'ba gbagba ma. 'Bu ma ame koja ma kako dɔliɔ nime bine ne, bo na ki'di lende naga nime zö pili rɔ kɔtɔkɔto 'do miya. ^L Kina mikali ngi rɔ ma laka toro kö'du ki'di abo na këdi ki'di bilaka këdi ti didi ma ɳburuɳburu. Kina lende ame ga 'bu ma kiya

zö ne, kina ma ga ngi mēdi miya koko ziye kozo ame bo kiya zö ne tara.”

XIII

Yēsu Urögö Ndī Bō Laja

^I Kina ɔɔɔ kömō 'deni mī tō'dō ma dɔndende di kömɔ kada 'ba karama 'ba Pasaka tine, Yēsu ikali 'deni molo kada 'ba tileki abo di doliŋɔ nime bine 'dɔ tari zi 'bu bo ɔwɔ dē kpe. Ne bilaka abo ga ame bo kɔ'ɔ di mī doliŋɔ nime bine ne, bo ti kileme ŋburuŋburu 'ba ako'ɔ abo ngi teyi.

^{II} Mī kada nima yayi Yēsu ni ototo dönni 'deni ti bɔ kösö gɔ bo ga mī dɔkɔpiyari tonyo akonyo. Tine Satani i'di meri mo 'deni molo mī Yuda kole 'ba Simona Isikarita 'dɔ bo kari kususu Yēsu zi turu.

^{III} Yēsu ikali 'deni 'bu bo Boko'ba i'di tigo 'ba wa pili 'deni zi bo. Kina bo ikali 'deni gbī bo ako di zi Boko'ba kina me bo kēdi kileki 'deni gbī kari zi Boko'ba. ^{IV} Kina bo kēnyī ngi tɔɔ, bo kolo bɔŋgɔ ma löbu yaga di ɔ bo. Kina bo kogba bɔŋgɔ 'ba tididi ɔ ngi, bo kudödu 'bömbö bo. ^V Kina bo kunö mini ngi mī lebe. Kina bo ki'di ngi turögö ndi bɔ kösö gɔ bo ga. Kina bo koloma ngi nduwē tididi mo ti bɔŋgɔ mo nima.

^{VI} Kina ɔɔɔ bo kömō 'deni dɔ Simona Pitorö tine, Pitorö ēnyī kiya zi bo, iya te, “Nere, nī na 'dɔ kurögö ndö?”

^{VII} Bo iya te, “Wa nime mēdi mo'dɔ ne, ikali 'jɔ mo dē, ne ti kikali 'jɔ mo 'jaa kada mɔɔ.”

^{VIII} Pitorö iya te, “A mɔɔ ngi ɔ ndö 'dɔ kurögö, inza du te.”

Bo iya te, “Ɔdo kiya te murögö ndiyi dö, inza kpe ro 'bama.”

IX Pītörö iya te, “Nere, ne ɔdo kēdi tara, kinza kurögö dö nge ro ndö. Tine urögö roma pili kala nbö doma tɔro kpaki ti konyo ma ga.”

X Bo iya te, “Bilaka ame kurögö rōni 'deni romo 'deni molo ro ma koro. Tine ndi bo na nge kola 'do turögö mo. Kpe nime bine me ro ma koro. Ne bo ma koto di mi löngö ye na nge kinza ro ma koro.”

XI Lende 'ba bo ma koto ma kinza ro ma koro nima bo kiya ne, bo ikali bo ame kēdi ko'doko tari tususu bo zi turu ne 'deni.

XII Kina ɔdo bo kote turögö ndi bo koso go bo ga 'deni pili tine, bo olo bongo ma löbu abo tönē ngi ro bo. Kina bo koloma ngi bēri. Bo iya te, “Lende nime mo'do ziye ne, ikalike 'jo mo ra?”

XIII Kina kozo ame kö'böke nduwē tīdēki ma ro bo komo kiyandi, kina gbi ro nere tara ne, ele, römöyi ma ngi ro ma laka ro bo komo kiyandi 'be gbi ro nere 'be. **XIV** Ne kina me ma mo tönē ro bo komo kiyandi 'be gbi ro nere 'be ne, na me moja laja 'deni ziye kozo a nime te. Kina laka 'do kari kojake laja gbi tara ro go roye. **XV** Lende nime mo'do 'deni 'do ko'doke gbi kozo ame mo'do ziye ne tara. **XVI** Ro ma laka miya ziye, bo ndobo inza mbiri di do bo do ndobo. Kina bo laja inza gbi mbiri di do bo ame koja bo ne. **XVII** Lende naga nime ikalike laka, ɔdo ko'doke kozo a nima tara, ti kēddike ngi ti mi keyi.

XVIII Ne mi keyi nime miya lende mo ne, miya dö ziye pili ro goye. Kpe ame ga migeli ye ne,

mikali ye 'deni laka. Kina me mēdī miya 'deni rɔ ma laka ziye, ti kēdī 'deni ŋgī kɔzɔ lende tōnē kugu mī buku 'ba Bɔko'ba kiya te, 'Bɔ ma tōnē ŋgī kusu kōzī bo mī lebe kɔtɔ tō ne kina me kēnyī kuyī dɔ giliti kuruku 'deni zō.' XIX Kina me mēdī miya 'deni molo te ziye gba kinza ko'do rōnī dē. Rōmōyī ɔdɔ kiya te ko'do rōnī yayi 'dɔ kikalike ŋgī omba ma na rɔ Bɔko'ba ame kēdī rɔ ŋburuŋburu ne. XX Ne kina gbī me mēdī miya ziye rɔ ma laka, bilaka ame ga lījē ki'di dōnnī gɔ lende 'ba bɔ laja ma ga ne, lende ma na 'deni gbī lījē ki'di dōnnī gɔmo. Kina gbī bilaka ame ga lījē ki'di dōnnī gɔ lende ma ne rɔ ma laka lende 'ba Bɔko'ba ame koja ma ne na 'deni gbī lījē ki'di dōnnī gɔmo."

Yēsu Iya Gɔ Tususu Bo

(MT 26:20-25; MK 14:17-21; LK 22:21-23)

XXI Kina ɔdɔ Yēsu bo kote tiya lende naga nime 'deni kɔzɔ a nime te tine, meri oso 'deni ŋgī mī bo. Kina bo kēnyī kiya zi bɔ kōsɔ gɔ bo ga, bo iya te, "Rɔ ma laka mēdī miya ziye, bo ma kɔtɔ mɔtɔ di mī lōŋgō ye nima bina na kēdī kari kususu ma."

XXII Lijē ikali dē bo ēdī rɔ tiya yē. Kina lījē koloma ŋgī rɔ tonɔgɔ dōnnī. XXIII Bɔ ame Yēsu kɔ'ɔ rɔ dɔ kiteli ne ēdī koloma ŋgɔsi ŋgila Yēsu yayi. XXIV Kina Simona Pītōrō kilende ŋgī teyi ti kɔmɔ bo, iya te, "Ititi bo te, yē na bo kēdī rɔ tiya mo."

XXV Kina bo kese ŋgī ŋgɔsi ŋgila Yēsu. Bo iya te, "Yē mo na ya, ɲere?"

XXVI Yësu iya te, “Bɔ ame ɔɔɔ konɔɔ monye maɔɔɔlɔ'bo musu dɔ mɔku mi'di teyi nima, omba bo nati.”

Kina bo konye maɔɔɔlɔ'bo ŋɔi, bo kusu dɔ mɔku. Kina bo ki'di ŋɔi zi Yuda kole 'ba Simona Isikarita. **XXVII** Kina ɔɔɔ Yuda konyo maɔɔɔlɔ'bo tɔnɛ yɔ, na Satani kɔɔɔ ŋɔi mɔ bo. Kina Yësu kɛnyɔ kiya ŋɔi zi bo, iya te, “Ënyɔ ti kari welo to'dɔ ndɔɔɔ 'bi.”

XXVIII Bɔ kɔsɔ ɔɔ bo mɔɔɔ ga ame yayi ne ikali 'jɔ 'ba lende nima Yësu kiya zi Yuda ne dɛ. **XXIX** Rɔmɔyɔ Yuda na rɔ bo kikeki ɔirisi 'bɛnni, ɔɔ kɔ'du mo na ya mɔɔɔ naga nima komeri 'bɛnni, iya te, mɔɔɔga Yësu ɛdi koja Yuda kari tugɔ wa ame ga lijɛ kɔ'dɔkɔ mɔ kada 'ba karama ne. Ala mɔɔɔga Yësu ɛdi koja bo kari ti'di ɔirisi zi bo lisa mɔɔɔ.

XXX Kina ɔɔɔ Yuda konyo maɔɔɔlɔ'bo nima Yësu ki'di zi bo ne 'deni tine, bo ɛnyɔ ŋɔi kɔɔɔ yaga. Kina bo 'deni ŋɔi mɔ bi kɔlu.

Kɔ'du Ki'di Ma La'ja

XXXI Di pɔtɔ Yuda kari 'deni na Yësu kɛnyɔ kiya zi bo kɔsɔ ɔɔ bo ga, bo iya te, “Kada 'ba tonɔɔ lɔbu 'ba kole 'ba bilaka lesi ɔmɔ 'deni ŋɔi zi bilaka. Kina ɔɔ lende mo lijɛ ti konɔɔ lɔbu 'ba Bɔko'ba 'deni ɔbi. **XXXII** Kina ɔɔɔ kileme lɔbu abo 'ba Bɔko'ba 'deni bo ti kileme lɔbu abo ŋɔi ɔbi welo kɔɔɔ ti lɔbu 'ba kole 'ba bilaka lesi.

XXXIII Kole ma ga, minza moloma kpe tiye bine ɔɔmo kɔwɔ. Kina ti kebeke 'deni ŋɔi tomeri ɔɔma yayi tine ti kɛdi ŋɔi ziye kɔɔɔ lende tɔnɛ miya zi lɔbu 'ba bilaka tɔnɛ ga ne, ame miya te, ‘Gɔ bi nime mɛdi mari teyi ne inza kikalike tari

tömö teyi.' XXXIV Ne onḡo kina me mēdi mose kö'du ki'di ma la'ja 'deni ziye 'do ko'oke roye ro ḡo roye. Mēdi mose ziye 'do ko'oke lēpi ye ga gbī kozo ame mo'ɔ ye ne tara. XXXV ɔdo ko'oke lēpi ye ga 'deni ḡḡi kozo a nime te na bilaka ti ki'di dönḡi ḡḡi gomo ro ma laka kpe bo kösö ḡoma ga na."

XXXVI Simona Pitörö iya te, "Nere, äddi kari 'bēyi yala ga ya?"

Bo iya te, "Bi nime mēdi mari teyi ne, inza kikali tozi tōne tari teyi. Ne ti kari 'jaa kada moto."

XXXVII Pitörö iya te, "Nere, ḡo wa'di na 'do mozi dē mari tiyi tōne gbī teyi ya? Mo'doko ḡḡi 'do mölē ḡo lende 'bi."

XXXVIII Bo iya te, "Ti ko'bo ḡḡi 'do tölē ḡo lende ma? Ro ma laka mēdi miya ziyi, mi korondo nime tōne gba kinza ḡoḡo kidapa dē, äddi koga kpēyi ḡbö mi mota kiya zi bilaka, kiya te, ikali ma dē."

XIV

Yēsu, Kōri Ma Kari Zi 'Bu

^I Yēsu ēnyi kiya zi bo kösö ḡo bo ga te, "Kinza ki'dike dōki'di ye kombi dē. Otoke nduwē ti'di dōye ḡo lende 'ba Boko'ba. Kina 'do kotoke gbī nduwē ti'di dōye ḡo lende ma. ^{II} Mēdi mari nime tilēḡo ḡo bi ziye. Mi liḡo 'ba 'bu ma Boko'ba 'dē yayi rō ädi ḡbaḡi. Ma kiya te kinza tara dēne minza miya lende mo ziye. ^{III} Kina ɔdo milēḡo ḡo bi 'deni kote tine ti mileki 'jaa mako ḡoye bine 'do moto ye kari teyi ḡo dari dolomake bi koto tiye.

IV Gɔ bi nime mēdī mari teyi ne kɔri mo ikalike 'deni."

V Kina Toma kēnyi kititi bo, iya te, "Nere, gɔ bi nime kēddī kari teyi ne dikali dē. Tine 'dɔ dikali kɔri ma kari teyi totondo mo ga?"

VI Yēsu iya te, "Ma na rɔ kɔri, rɔ lende ma kodɔrɔ, gbī rɔ dīdī. Bɔtɔ mɔtɔ ikali dē ma 'dɔ kōmō zi 'bu ma Bɔko'ba tine ŋge kɔtɔ tō. VII Ikalike ma 'deni kina ti kikalike 'bu ma Bɔko'ba gbī. Kina me le'jete rɔ ma laka o'jake bo 'deni kina ikalike bo 'deni gbī."

VIII Pīlīpō iya te, "Nere, ileme 'bu yī mo nime zize 'dɔ lende mo kɔdɔ laka dɔze."

IX Yēsu iya te, "Pīlīpō, ma nime mēdī moloma molo tiye bine ne, ikali ma dē gba? Bɔ ame ko'ja ma 'deni, bo o'ja 'bu ma 'deni gbī. Ne gɔ wa'di na kebe kititi ma 'bōwu kiya te 'dɔ mileme 'bu ma ziye? X Ze ti 'bu ma kpaki riyō rɔ akɔtɔ. I'di dōyī dē gba gɔ lende nime? Kina ŋŋɔ gbī kɔzɔ lende naga nima mēdī miya ziye ne, lende 'ba gbagba ma ga na dē. Lende 'ba 'bu ma ame dō'bō ŋburu ti bo rɔ akɔtɔ ne na, ndɔbɔ abo ga na ma ne. XI Lende nime miya ziye, miya te ze ti 'bu ma rɔ akɔtɔ ne, i'dike lende mo kɔdɔ laka dɔye. Ɔdɔ kiya te lende mo kɔdɔ dē gba laka dɔye, omerike gɔ ndɔbɔ ame ga mo'dɔ ne kina ti kikalike ŋgī rɔ ma laka. XII Rɔ ma laka miya ziye, kpe ame ga ki'dike dɔye 'deni ŋgī rɔ ma laka gɔ lende ma ne, ti ko'dɔke ndɔbɔ naga nime 'deni gbī kɔzɔ 'bama, kina gbī rɔ dɔ kiteli. Rōmōyī mēdī mari nime tari toloma ti 'bu ma. XIII Kina me kpe ame ga rɔ 'ba ma ne, ɔdɔ kititike Bɔko'ba gɔ wa mɔtɔ ti mo'dɔ ŋgī ziye 'dɔ kileme ŋgī zi bilaka rɔ ma

laka 'bu ma na rɔ löbu 'ba dɔ wa pili. ^{XIV} Kpe ame ga 'deni rɔ 'bama ne, wa pili ame ga kɛddi kititike di zö ne, ti mi'di ngi ziye.

Ndose 'Ba Nyi Kɔtɔ Laka

^{XV} Ne kina me kɔ'ɔke ma 'deni o'dɔke kɔ'du ki'di naga nime mose ziye ne. ^{XVI} Ti mari mititi 'bu ma ngi gɔ lende 'be 'dɔ bo koja bɔ kɔnyi mɔtɔ kako ziye. Bɔ kɔnyi nima ti kako koloma kɔ'bö nburu tiye bine, ^{XVII} ame bo na rɔ Nyi Kɔtɔ Laka 'ba Bɔko'ba ne. Kina bo ti ki'di ye 'deni ngi kikalike lende laka 'ba Bɔko'ba pili. Bilaka 'ba dɔliŋɔ nime inza ko'ja kinë bo, kina lijë inza kikali bo gbï. Kina bo inza kako gbï koloma tinni. Tine kpe na nge ti kikalike bo römöyï bo ëdi kako koloma tiye, bo kɔ'bö gbï miye.

^{XVIII} Tari ma nime mëdi mari ne, minza mari gɔ mola ye rɔ kiri'bala. Mëdi muyi dɔma 'jaa kada mɔtɔ mako ziye. ^{XIX} Kina me le'jete tɔ'dö mo ɔwɔ dë kpe ame 'dɔ bilaka 'ba dɔliŋɔ nime kikali dë kpe to'ja kinë ma. Ne kpe 'beye ti ko'jake ma 'deni ngi gbï römöyï mëdi ti didi ma nburunburu kina kpe gbï ti kɛddike 'deni gbï ti didi ma nburunburu.

^{XX} Kina ɔdɔ Nyi Kɔtɔ Laka kako 'deni ziye tine, ti kikalike 'deni ngi omba ze rɔ akɔtɔ ti 'bu ma. Kina kpe 'deni gbï rɔ akɔtɔ tɔ. ^{XXI} Ni ame kuwö kɔ'du ki'di ma nime ko'dɔ ngi ne, ni na rɔ bo ame kɔ'ɔ ma 'deni kina ni na gbï ti 'bu ma kɔ'ɔ yi. Kina ti mɔ'ɔ yi gbï mileme rɔma ziyi."

^{XXII} Kina bɔ kösö gɔ bo mɔtɔ ame kideki möyï mo rɔ Yuda ne kënyi ngi kititi bo. Yuda ame 'beri, inza rɔ Yuda Isikarita. Bo iya te, "Nere, rɔ

ma totondo mo ga na 'do kileme röyï nge zize 'do ze na nge do'ja yi kinza bilaka ma laki ko'ja yi dë?"

XXIII Yësu ileki dōmo zīnnī, iya te, "Ya ame ga pili ko'ɔ ma ne, ti ko'do lende ma 'deni ngi kina 'bu ma ti ko'ɔ lijē 'deni gbī. Kina ze ti 'bu ma, ti dako doloma 'deni ngi tinnī. **XXIV** Ne ya ame ga ko'ɔ ma dē ne, lijē inza ko'bo to'do lende ma. Lende nime kēddī kuwōke ne, lende ma na dē. Lende 'ba 'bu ma ame koja ma kako doliŋo nime bine ne na.

XXV Kina me mēdī miya lende naga nime 'deni molo te ziye ko'ja mēdī gba tiye bine, **XXVI** ne tine 'bu ma ti koja Nyi Koto Laka 'deni 'do kako ro bo konyi ziye. Ti bo koja 'deni ngi 'do kako ziye ti kōzi kakpa ma. Nyi Koto Laka na ti kako kiyandi ye ti wa pili. Kina bo ti ki'di lende 'ba wa ame ga miya ziye ne 'deni ngi kōyō miye. **XXVII** Kina me mēdī 'deni mari ama, tine ti miyēyi dōki'di ye 'deni ngi. Dōki'di kiyēyi 'bama inza kozo 'ba bilaka 'ba doliŋo nime ame lijē kēdī kiyēyi dōki'di lēpī nni ga timo ne tara. Mēdī miyēyi dōki'di ye kolomake gbī kozo 'bama ti mi kēyi, kinza kolomake ra ro tikere. **XXVIII** Uwōke lende tōnē miya ziye ne 'deni, ame miya te, 'Mēdī 'deni mari kina ti mileki 'jaa mako ziye.' Odo ko'oke ma ngi ro ma laka, ti kēddike ro loŋo go tari ma ame mēdī mari zi 'bu ma ne, rōmōyi bo na mbiri di doma.

XXIX Mēdī miya lende naga nime molo te ziye gba kinza ko'do rōnī. Rōmōyi odo ko'do rōnī kada moto 'do ki'dike dōye ngi go lende ma. **XXX** Ne minza moloma kpe gomo kowo bi tiya

lende n̄baŋi ziye, r̄m̄öȳi Satani ame r̄o n̄ere 'ba d̄o d̄oŋɔ nime ne ëd̄i 'deni kako ḡoma. Satani inza ti tiḡo 'ba 'd̄o ta'da ma timo, ^{XXXI} ne m̄edi mo'd̄o k̄oz̄o ame 'bu ma k̄ose z̄o ne tara 'd̄o bilaka 'ba d̄oŋɔ nime kikali n̄gi r̄o ma laka omba m̄o'ɔ 'bu ma. Kina 'deni ënȳike darike yaga di ḡo bi nime."

XV

Ȳesu, N̄ḡeri 'Ba Did̄i

^I Ȳesu iya te, "Ma na r̄o m̄ow̄o ma k̄idiȳe, kina 'bu ma B̄oko'ba na r̄o b̄o d̄omo. ^{II} D̄oŋgila mo ga ame k̄edi koloma 'b̄enni kinza ko'd̄ok̄o tana d̄e ne, bo ti kokpekpe 'deni n̄gi pili ku'du m̄ök̄o. Tine d̄oŋgila ame ga k̄edi kana ne, bo ti kileŋo 'deni n̄gi 'd̄o kana laka. ^{III} Kpe 'beye, lende naga nime m̄edi miya ne ileŋo ye 'deni m̄olo r̄o ma laka. ^{IV} Kina ti olomake r̄o ak̄oto t̄o kina ti moloma gb̄i r̄o ak̄oto tiye.

ɔd̄o d̄oŋgila n̄ḡeri koza r̄oni 'beri kutu n̄i yaga di r̄o bit̄it̄ini, inza kikali kpe tana ḡo dön̄i. Kina kpe na gb̄i tara, inza kikalike to'd̄o a m̄oto ɔd̄o kiya te k̄o'b̄oke d̄e n̄gi r̄o ak̄oto t̄o. ^V Ma na r̄o n̄ḡeri nima kina kpe na r̄o d̄oŋgila mo ga. B̄o ame koloma 'b̄eni k̄o'b̄o r̄o ak̄oto t̄o kina ma gb̄i r̄o ak̄oto ti bo ne, bo ti k̄edi 'ba bo 'deni n̄gi k̄oz̄o d̄oŋgila n̄ḡeri ame k̄edi kana r̄o mb̄emb̄e ne tara. R̄öm̄öȳi inza k̄o'b̄oke to'd̄o a m̄oto ɔd̄o kiya te ma na d̄e n̄gi mok̄onyi ye. ^{VI} B̄o ame k̄o'b̄o d̄e r̄o ak̄oto t̄o ne ëd̄i 'ba bo k̄oz̄o d̄oŋgila n̄ḡeri ame koke 'deni ku'du m̄ök̄o kina kututu n̄gi ne tara. Bilaka ti kako 'deni kot̄oto d̄oŋgila n̄ḡeri

ma kututu naga nima kulu dōmo rō kurugumu kusu pa'do yīmo kilaŋma yaga.

VII Ne ɔdɔ kō'bōke rō akɔtɔ tō ki'dike lende ma gbī koloma kō'bō tiye, ɔdɔ kititike Boko'ba gɔ wa ame ga ko'dɔkɔke ne bo ti ki'di ŋgī ziye. **VIII** Kpe ame ga 'deni rō bɔ kōsō goma ne ɔdɔ kēddike 'deni ŋgī kɔzɔ dɔŋgila ŋgērī ame ga kēdī kana rō mbēmbē ne tara ti kileme löbu 'ba Boko'ba 'deni ŋgī zi bilaka. **IX** Mɔ'ɔ ye 'deni ŋgī rō ma laka kɔzɔ ame 'bu ma kɔ'ɔ ma gbī ne tara. Kina 'dɔ kō'bōke mī kōri 'ba akɔ'ɔ ma nime. **X** ɔdɔ ko'dɔke kō'du ki'di ma ame ga mose ziye ne ti kikalike ŋgī tō'bō rō ma laka mī kōri 'ba akɔ'ɔ ma, kɔzɔ 'bama ame mo'dɔ kō'du ki'di 'ba 'bu ma Boko'ba 'dɔ ki'di ma me mō'bō mī kōri 'ba akɔ'ɔ abo ne. **XI** Kina me mose 'deni ziye 'dɔ ki'di mēdī rō lɔŋɔ gɔ lende 'be kina 'dɔ kēddike gbī ti lɔŋɔ ma löbu.

XII Kō'du ki'di nime mēdī mose ziye 'dɔ kɔ'ɔke lēpī ye ga gbī kɔzɔ ame mɔ'ɔ ye ne tara. **XIII** Akɔ'ɔ ame kulöwö rō dɔ kiteli ne na rō ti'di yida rō tölē tutē gɔ lēpī mɔtɔ. **XIV** Kpe ame ga ko'dɔke kō'du ki'di ma 'deni ne kpe 'deni rō lēpī ma ga, **XV** mīdēkī ye dē kpe rō atoli, rōmōyī atoli ikali bīcī lende 'ba bɔ dɔ roba dē. Kina me mēdī mīdēkī ye 'deni le'jete rō lēpī ma ga rōmōyī mīyētī gɔ lende ame ga muwö di kpa 'bu ma Boko'ba ne 'deni pili ziye. **XVI** Kpe na dē kigelike ma rō lēpī ye, ma na migeli ye 'dɔ kēddike rō lēpī ma ga 'dɔ moja ye tari to'dɔ ndɔbɔ ma rō ma laka. Kina 'dɔ kēddike kɔzɔ dɔŋgila ŋgērī ame ga kana rō mbēmbē ne tara, ame 'dɔ dōŋgērī ma kana mo ga kō'bō ŋgī rō ŋburuŋburu. Kina gɔ

kö'du mo kpe ame ga rɔ 'bama ne, Boko'ba ti ki'di wa ame ga keddī kititike di zi bo ne 'deni ngī ziye.

XVII Kö'du ki'di ame mēdī mose ziye ne na me, ɔ'oke lēpī ye ga. **XVIII** Bilaka 'ba dɔliɲɔ nime ti kēnyī 'deni bi to'ji ye tine 'dɔ komerike ngī di gɔ ndo'ji 'bēnnī ma tōnē lijē ko'ji ma 'deni mɔlo ne. **XIX** Ne ma kēddike ra gba rɔ 'ba dɔliɲɔ nime dēne dɔliɲɔ ti kɔ'ɔ ye gbī rōmōyī kpe gba rɔ lēpī nnī ga. Ne kina me le'jete migeli ye 'deni di mī lōngō lijē. Kinzake kpe rɔ akɔɔ tinnī. Kina ma 'deni lijē kēdī ko'ji ye gomo. **XX** Omerike gɔ lende tōnē miya ziye ne. Bɔ ndɔbɔ inza mbiri di dɔ bɔ dɔ ndɔbɔ. Kina me ya mɔɔ ga ti kodo gomo ngī rɔye gbī kɔɔ ame lijē kēdī kodo gomo rɔma ne tara. Tine ya mɔɔ ga ti ki'di dōnnī 'deni ngī gbī gɔ lende 'be kɔɔ ame lijē ki'di dōnnī gɔ 'bama ne tara. **XXI** Bilaka naga nima lijē ikali Boko'ba ame koja ma ne dē, kina ti lijē ko'dɔ lende naga nime 'deni ngī pili ziye rōmōyī kpe 'bama ga na. **XXII** Bilaka naga nima ma kiya te mako dē dɔliɲɔ nime bine 'dɔ milende zinnī kɔɔ a nime te dēne lijē inza kikali gɔ lende 'bēnnī naga nima rɔ lende kēnyē. Ne kina me mako milende 'deni zinnī, lende kēnyē 'bēnnī ga 'deni rɔ wali rōnnī. **XXIII** Ya ame ga ko'ji ma ne, 'bu ma Boko'ba na ma gbī lijē ko'ji 'deni. **XXIV** Ma kiya te lijē ko'ja ma dē ngī mo'dɔ wa ame ga bɔɔ ko'dɔ dē mɔlo ne dēne lende kēnyē 'bēnnī ga inza rɔ wali rōnnī. Ne kina me lijē ko'ja ndɔbɔ naga nime mo'dɔ ne 'deni, kina lijē kēnyī ko'ji ze 'deni ngī kpaki riyō ti 'bu ma. **XXV** Lende 'bēnnī ēdī 'deni kɔɔ lende tōnē ga kugu mɔlo mī buku 'ba Boko'ba ne tara.

Ame kugu 'deni kiya te, 'Lijë o'ji ma ngi ro ma sari kinza yi lende mo.' ^{XXVI} Ne Nyi Koto Laka ti kako 'deni ngi 'basi ziye ro bo konyi. Ti moja bo kako ziye di zi 'bu ma Boko'ba 'do bo kiya lende ma nime ro ma kodoro ziye. ^{XXVII} Kina 'do kari kiyake lende ma gbi zi bilaka romoyi kpe na molo to di bi tisaki mo."

XVI

Ndobo 'Ba Nyi Koto Laka

^I "Kina me miya lende mo 'deni ziye kinza kenyike ra toga kpeye goma kada moto odo kada 'ba gomo mo komo 'deni. ^{II} Mi kada mo naga nima yayi lijë ti kebe toga ye yaga di mi ro 'ba motu. Kina ya ame ga kedï kupö ye ne ti kenyi 'deni gbi tiya mo tegë laja 'benni ma lijë koja zi Boko'ba na ma ro löpö nima lijë kupö ye ne. ^{III} Lijë ti ko'do lende naga nime 'deni ngi te romoyi lijë ikali ma de, kina lijë ikali e'benni 'bu ma Boko'ba de gbi.

^{IV} Tine medï miya 'deni molo te ziye 'do odo kedï ko'do ronï ziye dayi 'do komerike ngi di go lende naga nime miya ne. Molo misaki ndobo 'ba akiyandi ma nime mo'doko de tiya lende naga nime ziye romoyi medï gba moloma tiye bine. ^V Ne kina me le'jete medï 'deni mo'doko 'do tileki tari zi bo ame koja ma ne. Tine boto ma koto moto 'do kenyi kititi ma ngi di mi longö ye nima kiya te, 'Eddi kari yala?' ne inza yo. ^{VI} Kpe 'deni ngi za ti meri ro mbembë go lende naga nime miya ziye ne. ^{VII} Ro ma laka medï miya ziye, tari ma nime ti kedï 'deni ngi ro lende laka ziye.

Römöyï ɔɔɔ kiya te mari dē, bɔ konyi nima inza kikali tako ziye bine. Ne ɔɔɔ mari 'deni ti moja bo kako ziye.

^{VIII} Kina ɔɔɔ bo kako 'deni bine tine, bo ti ki'di bilaka 'deni ŋgī kikali ɔɔ meri ame ga lijē kɔɔɔ 'deni timo ne. Bo ti ki'di lijē 'deni kikali ɔɔ meri ame ga lijē kɔɔɔ 'deni timo ɔɔ kō'du 'ba lende kēnyē ne gbī ti ame ga lijē kɔɔɔ 'deni timo kiya te ma bɔ lende laka na dē ne. Bo ti ki'di lijē 'deni ŋgī kikali rɔ ma laka meri 'bēnnī ga ame lijē komeri ɔɔ lende 'ba burē löbu 'ba Boko'ba nime ne ɔɔɔ 'deni gbī. ^{IX} Lijē ti kikali ɔɔ meri ame ga lijē kɔɔɔ 'deni timo ɔɔ kō'du 'ba lende kēnyē ne 'deni ŋgī, römöyï lijē i'di dönnī dē ɔɔ lende ma. ^X Lijē ti kikali ɔɔ meri ame ga lijē kɔɔɔ 'deni gbī timo kiya te ma bɔ lende laka na dē ne, römöyï mēdi 'deni mileki mari zi 'bu ma. Kina inza ko'jake kīnē ma kpe. ^{XI} Lijē ti kikali ɔɔ meri ame ga lijē kɔɔɔ 'deni timo ɔɔ lende 'ba burē löbu 'ba Boko'ba nime ne 'deni gbī, römöyï Boko'ba ɔɔɔ karama 'deni molo ɔɔ Satani ame 'deni rɔ bɔ ɔɔ dɔliŋɔ nime ne.

^{XII} Mēdi ti lende mɔɔɔ ga ŋbaŋi ame mo'doko ɔɔ miya ziye girī nime, ne ɔ'bɔke dē gba tikali mo laka. ^{XIII} Ne Nyī Kɔɔɔ Laka ame bo na rɔ bɔ kileme ɔɔ lende laka 'ba Boko'ba zi bilaka ne ti kako 'deni 'basi. Bo ti ki'di ye 'deni ŋgī kikalike ɔɔ lende laka 'ba Boko'ba me. Bo inza kiya lende mɔɔɔ ɔɔ ɔɔ bo, lende ame ga bo kuwō ne na ŋge bo kēdi kiya. Kina bo ti kiya lende 'ba wa ame ga ko'dɔ rōnnī dē gba ne 'deni gbī ziye. ^{XIV} Lende ame ga bo kuwō di zō ne na ŋge bo kēdi kako kiya ziye 'ɔɔ bo kileme löbu ma ziye. ^{XV} Wa pili

ame ga rɔ 'ba 'bu ma ne, ma na rɔ bɔ dɔmo. Kina me miya 'deni ziye lende ame ga Nyi Kɔtɔ Laka kɛdi kuwɔ di zɔ ne na bo kɛdi kako kiya pili ziye.

XVI Kada mo ɔwɔ dɛ kpe ame 'dɔ kikalike dɛ kpe to'ja kinɛ ma. Tine di pɔtɔ mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbɪ 'bɔwu."

Kada Mo ɔwɔ Dɛ Kpe

XVII Kina bɔ kɔsɔ gɔ bo mɔtɔ ga kɛnyɪ ngɪ tititi rɔnnɪ rɔ gɔ rɔnnɪ, lijɛ iya te, "Lende abo tɔ nime bo kɛdi konyɔnyɔ kiya 'ba bo tɛgɛ, 'Kada mo ɔwɔ dɛ kpe ame 'dɔ kikalike dɛ kpe to'ja kinɛ ma, tine di pɔtɔ mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbɪ 'bɔwu,' kina lende kiya abo mɔtɔ ga gbɪ tɛgɛ, 'Rɔmɔyɪ mɛdi mileki mari zi 'bu ma,' 'jɔ 'ba lende abo naga nime tɛgɛ totondo mo ga?

XVIII Kada 'ba wa'di mo ga na bo kɛdi kiya 'ba bo tɛgɛ ola 'deni mbowa? Lende abo tɔ naga nime ilikɔ za dɔ bilaka."

XIX Yɛsu ikali 'deni lijɛ o'dɔkɔ 'dɔ tititi bo gɔ 'jɔ 'ba lende naga nima bo kiya ne. Kina bo kiya zɪnnɪ, bo iya te, "Lende nime miya ziye miya te, 'Kada mo ɔwɔ dɛ kpe ame 'dɔ kikalike dɛ kpe to'ja kinɛ ma. Tine di pɔtɔ mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbɪ 'bɔwu,' ne kina kɛddɪke rɔ tititi rɔye gɔ lende mo? **XX** Rɔ ma laka miya ziye, ɛddɪ kudoku 'beye kada mɔtɔ, konyoke kɔkɔ, tine bilaka 'ba dɔlinɔ nime ti kɛdi 'bɛnnɪ 'deni ngɪ rɔ lɔnɔ. Ti kolomake 'deni gbɪ dɔ meri kina meri 'be ti kuyɪ rɔnnɪ 'deni rɔ lɔnɔ ziye di pɔtɔ mo. **XXI** Ti kɛdi 'deni ziye kɔzɔ kada 'ba lɔyɔ 'ba 'ja tara. ɔdɔ mɪ 'ja kɛdi 'deni kɔ'ɔ, lɔko ngɪ rɔ meri rɔmɔyɪ lɔko ikali kada 'ba gomɔ ɔmɔ

'deni. Ne ɔɔ loko köyö kole 'bēni nima 'deni tine, dōni udōlu ŋgī me yaga di gɔ gomo 'bēni tōnē ga, rōmöyī loko öyö bilaka lesi 'bēni 'deni dɔyayi nime. Kina loko ŋgī rɔ lɔŋɔ gɔ lende mo. **XXII** Kina ti kēdi gbī ziye tara yayi. Ti kēddike rɔ meri girī nime. Ne ɔɔ kiya te mileki 'deni mako 'böwu ziye bine kada mɔɔ ti kēddike 'deni gbī rɔ lɔŋɔ. Kina bɔɔ mɔɔ inza kpe ame gɔ kako ka'da ye di mī lɔŋɔ 'be nima. **XXIII** Kina mī kada mo naga nima yayi inza kititike ma kpe rɔ tititi. Rɔ ma laka miya ziye, kpe ame ga 'deni rɔ 'bama ne, wa ame ga pili kēddi kititike di zi 'bu ma Boko'ba ne, bo ti ki'di ŋgī ziye. **XXIV** Rōmöyī mɔlo di bi tisaki mo ŋbö kōmō mī kada nime tōne, kpe ame ga rɔ 'bama ga ne ititike wa mɔɔ dē gba di zi bo. Kina me miya 'deni ziye, ititike wa di zi Boko'ba kina bo ti ki'di ŋgī ziye ame 'dɔ ki'di lɔŋɔ 'be kēdi rɔ dɔ kiteli.

XXV Lende naga nime kina me miya 'deni me ziye rɔ dɔŋgala. Ne ɔɔ kōmō 'deni mī kada mo dayi kada mɔɔ, minza miya lende kpe ziye rɔ dɔŋgala. Mēdi miyēti gɔ lende 'ba 'bu ma Boko'ba pili yaga ziye bi kɔɔ. **XXVI** Kina mī kada mo naga nima yayi kpe ame ga rɔ 'bama ne ti kititike wa 'deni ŋgī di zi Boko'ba, rōmöyī bo ɔ'ɔ ye 'deni mɔlo. A mɔɔ inza kpe ame 'dɔ ma na mititi bo gɔ lende 'be. **XXVII** Bo ɔ'ɔ ye 'deni gɔ lende nime kɔ'oke ma ki'dike dɔye gbī gɔ tako ma ame mako di zi bo ne. **XXVIII** Tako ma nime mī dɔlɔŋɔ bine ne mako di zi 'bu ma Boko'ba. Kina me le'jete mēdi mēnyī 'deni mola dɔlɔŋɔ nime mileki mari zi bo.”

Aka'da 'Ba Yēsu

XXIX Kina bo kösö gɔ bo ga kēnyī kiya zi bo, iya te, “Njere, ma le’jete əddi ‘deni ŋgī kiya ‘jo ‘ba lende yaga bi kɔɔ zize. Iya də kpe rɔ dɔŋgala kɔzɔ ma dɔgba. XXX Le’jete dikali yi ‘deni nī na rɔ bo kikali ‘jo ‘ba lende pili. Lende ame ga bilaka kēdi komeri ti mīnni ‘dɔ lijē kititi yi timo ne, ikali ŋgī mɔlo gba kota kinza lijē kititi də. Lende naga nime i’di ze ‘deni ŋgī le’jete dikali yi rɔ ma laka rɔ bo ame ŋgī kako di zi Boko’ba ne.”

XXXI Bo ileki dɔmo zīnni, bo iya te, “I’dike dɔye ‘deni laka gɔ lende nime? XXXII Kada tōnē mēdi miya te ti kōmō ‘deni ne, bo na me ‘deni tōne, ame ‘dɔ kita’bake me di rɔma rɔ kɔtɔkɔtɔ, kolake ma rɔ dɔ kutu ma. Ne tine, minza rɔ dɔ kutu ma. ‘Bu ma Boko’ba ədi tō.

XXXIII Lende naga nime miya ‘deni ziye ‘dɔ ki’di ye kēddike rɔ akɔtɔ tō, kina ‘dɔ kēddike gbī ti dōki’di kēyī. Gomɔ ‘ba dɔliŋɔ nime ti kɔdɔ rɔye, tine ogboke rɔye laka kpamo rōmōyī ma’da dɔliŋɔ ‘deni.”

XVII

Yēsu Umötu Gɔ Bɔ Laja

I Kina ɔdɔ Yēsu kote tiya lende naga nime ‘deni zi bo kösö gɔ bo ga kɔzɔ a nime te tine, na bo kombi komɔ bo ŋgī kari mītɔrɔ, bo kiya te, “‘Bu ma, kada ‘ba tölē ma ömō ‘deni. Kina i’di ti ‘dɔ bilaka kikali ma kole ‘bī rɔ löbu ‘ba dɔ wa pili. Kina ‘dɔ mileme zīnni rɔ ma laka, nī na gbī rɔ löbu ‘ba dɔ wa naga nime pili. II I’di közi kakpa ‘ba dɔ bilaka pili ‘deni zö, kina ‘dɔ mi’di didi ma ŋburuŋburu ti zi ya ame ga ki’di ‘deni zö ne. III Didi ma ŋburuŋburu nime na rɔ tikali yi, nī

Boko'ba gbī tō ma Yēsu Kurīsītō. Nī Boko'ba na nge koto 'do bilaka koro yi. Kina ma na ro bo ame koja 'deni kako doliᅇo nime bine ne.

^{IV} 'Bu ma, ndobo 'bī ame ga koja ma to'do mo ne, mote 'deni. Mileme yi 'deni zi bilaka 'ba doliᅇo nime ro löbu 'ba do wa pili. ^V Kina me medī mititi yi 'do ki'di ma ti mileki mari ngila yi yayi ro löbu 'ba do wa pili, kozo ma tönē moloma pa molo ro löbu 'ba do wa pili gba kinza ko'ba doliᅇo nime de ne. ^{VI} Bilaka ame ga ki'di 'deni zō di mī löngö bilaka 'ba doliᅇo nime ne, mi'di lijē 'deni kikali yi. Lijē ē'bī ga na, nī na ki'di lijē zō. Kina me le'jete lijē i'di dönñi 'deni ro ma laka go lende 'bī ti dōki'di koto. ^{VII} Kina lijē ikali 'deni gbī wa pili naga nime, nī na ki'di zō. ^{VIII} Lende tönē ga kose zō ne, miyēti 'deni pili zinnī, lijē kuwō. Kina lijē ikali 'deni ngi ro ma laka mako di ziyi. Kina me le'jete lijē i'di dönñi 'deni ngi ro ma laka gomo nī na koja ma. ^{IX} Mititi yi de 'do kokonyi bilaka 'ba doliᅇo nime pili. Mititi yi nge go ya ame ga ki'di 'deni zō ne na 'do kokonyi, römöyī lijē 'deni ro 'bēyī. ^X Wa pili ame ga ro 'bama ne, ē'bī na. Kina wa pili ame ga 'deni ro 'bēyī ne, ama ga na 'deni gbī. Go lende mo na me lijē kileme löbu ma 'deni.

^{XI} Kina me medī mo'doko 'deni tileki tari ziyi yayi. Minza kpe tinnī mī doliᅇo nime. Ne lijē 'bēnnī na me gba mī doliᅇo nime bine. 'Bu ma, nī ame koto laka ne, ongo go bilaka naga nime ti tigo 'bī ame ki'di 'deni gbī zō ne. Ongo gönñi 'do ki'di lijē kēdi ro akoto kozo ame ze ma ze tiyi ro akoto ne tara. ^{XII} Mi kada ame ga medī tinnī bine ne, moloma 'deni tongo gönñi ti tigo 'bī ame

ki'di zö ne. Kina mitata lijë 'deni pili laka. Ma koto moto ölu dë du te di mi löngö lijë. Bo ma kölu di mi löngö lijë na nge koto ro bo ame bo na ko'doko abo 'do bo kölu ne. Kina me bo ölu 'deni kozo lende tonë kugu molo mi buku 'bi go lende abo ne tara.

XIII Kina me le'jete medï 'deni mari ziyi, na me medï mose lende naga nime 'deni mi dolinjo bine 'do lijë koloma gbï ti lonjo ma löbu kozo 'bama. **XIV** Miyandi lijë 'deni laka ti kori 'ba lende 'bi kina me le'jete bilaka 'ba dolinjo kënyï 'deni to'ji lijë römöyï lijë inza kpe ro 'ba dolinjo gbï kozo 'bama ame minza kpe ro 'ba dolinjo nime ne. **XV** Ne mititi yi dë 'do kogba lijë yaga di mi dolinjo nime. Medï mititi yi nge go kitata lijë di zi Satani ame bo na ro nere 'ba lende kënyë ne. **XVI** Bilaka naga nime inza kpe ro 'ba dolinjo nime gbï kozo 'bama ame minza kpe ro 'ba dolinjo nime ne. **XVII** Kina me mititi yi 'deni 'do ki'di lijë koloma ro ë'bi ga ti tigo 'ba lende laka 'bi nime. Lende laka na ro ë'bi. **XVIII** Medï moja lijë kari toja laja mi dolinjo nime kozo ame gbï koja ma mako toja laja mi dolinjo nime bine ne tara.

XIX Kina me mi'di roma 'deni köziyi go lende 'benni 'do lijë këdi ngi kada moto ro ma laka ro ë'bi ga. **XX** Mititi yi dë nge koto gönni tine gbï go bilaka ame ga këdi kuwö dönni ki'di dönni ngi go lende ma nime ne. **XXI** Mititi yi 'do kodobö lijë pili këdi ro akoto, 'do ki'di lijë këdi gbï ro akoto tize gbï kozo ame ze ma ze tiyi, 'bu ma, ro akoto ne tara. 'Do ki'di bilaka 'ba dolinjo nime ki'di dönni ngi gomo ro ma laka ni na koja ma. **XXII** Lijë bilaka ma 'bama mo naga nime mi'di lijë

'deni 'do kēdī rō löbu gbī kōzo ame ki'di ma rō löbu ne tara. 'Do lijē pili kēdī gbī rō akoto kōzo ame ze ma ze tiyi rō akoto ne tara. **XXIII** Kina gbī 'do lijē kēdī rō akoto tize 'do ki'di bilaka 'ba doliᅇo nime kikali ᅇgī go lende mo nī na me koja ma, kina me kō'ō ya naga nime 'deni gbī kōzo ame kō'ō ma ne tara.

XXIV 'Bu ma, nī na me ki'di bilaka naga nime zō. Mititi yi 'do ki'di lijē pili kēdī bi koto tō 'do lijē kikali ᅇgī ɔ'ō ma 'deni molo gba kinza kō'ba doliᅇo nime dē, kina me ki'di ma 'deni rō löbu 'ba do wa pili.

XXV 'Bu ma, nī na rō bo lende laka. Tine bilaka 'ba doliᅇo ikali yi dē, ne ma 'bama mikali yi 'deni laka, kina me le'jete bilaka naga nime lijē ikali 'deni ᅇgī rō ma laka nī na me koja ma kako doliᅇo nime bine ne. **XXVI** Mileme yi 'deni zīnnī kina ti mō'bō gbī nduwē tileme yi zīnnī kōzo a nima tara 'do ki'di lijē pili kēdī rō akoto tō 'do lijē kō'ō lēpī nnī ga gbī kōzo ame kō'ō ma ne tara.”

XVIII

Tinda'ba Yēsu

(MT 26:47-56; MK 14:43-50; LK 22:47-53)

I Di pōtō mo na Yēsu ni kēnyī ᅇgī ti bo kōsō go bo ga kudō kebe mī gbōgbō 'ba Kidirona kari mī nyaka mōto. **II** Yuda bo kususū Yēsu zi turu tōnē, bo ikali go bi nima 'deni molo rōmōyi Yēsu ni oloma nduwēnduwē rō tototo dōnnī yayi ti bo kōsō go bo ga. **III** Kina Yuda kēnyī ᅇgī ti bo kanya 'ba Romo gbī ti bo kanya ame ga löbu 'ba bo akumu ni ti Parosi ni koja ne, lijē kari yayi. Lijē ɔlo ti mee 'bēnnī ga ti lamba gbī ti pa'do do

kali. ^{IV} Yësu ikali wa ame ga pili kēdī ko'doko to'do rōnī zi bo ne 'deni molo, kina bo kari ngi zinnī, bo kiya te, “Yē na kēddike ro toma mo?”

^V Lijē iya te, “Yësu 'ba Nazareta na dēdī doma.”
Bo iya te, “Ma mo na me.”

Yuda bo susu mo tōnē, bo ēdī gbī yayi ti bo kanya naga nima. ^{VI} Kina odo lijē kuwō Yësu 'deni kiya te, “Ma mo na me,” tine lijē ēnyī kilipētē ngi kileki ti gōnnī yī'bōwu. ^{VII} Kina Yësu kēnyī kileki kiya zinnī, iya te, “Yē mo na kēddike ro toma mo?”

Lijē iya te, “Yësu 'ba Nazareta na dēdī ro toma mo.”

^{VIII} Bo iya te, “Kina me miya ziye ma mo na ngi nime. Odo kiya te ma mo na ngi kēddike ro toma mo, olake bo kōsō goma naga nime kari ē'bēnnī.”

^{IX} Bo iya lende nima 'deni tara 'do ko'do rōnī kozo lende ma tōnē bo kiya 'deni molo bo kiya te, “Bu ma, bilaka naga nime ki'di zō ne, mola ma koto dē du te kōlu di mī lōngō lijē.”

^X Simona Pitōrō ēdī yayi ti kulu abo, kina bo koto ngi yaga di mī poka mo kina bo koga bo laja 'ba bo ame ro löbu 'ba do bo akumu ne ngi timo. Möyī bo laja mo nima ro Maluku. Kina kulu koke mbili Maluku ma kapa dōrī ngi yaga. ^{XI} Yësu iya te, “Pitōrō, usu kulu 'bī kileki mī poka mo. Omeri 'bēyī iya te gomō nime 'bu ma ki'di zō ne ti milagi di rōmo?”

^{XII} Kina bo kanya 'ba Romo naga nima ti bo dōnnī mo ti bo kanya ma 'ba Yudayi ni kinda'ba Yësu ngi, lijē kudōdu kōzimo ngi teyi. ^{XIII} Kina lijē koto bo ngi titi dogba kari liṅo 'ba turu ma löbu moto kīdēkī möyī mo ro Ana, bo lanzo 'ba

Kayapa bo do bo akumu ma mi komo koo nima. ^{XIV} Kayapa nime na tone kiya zi lobu 'ba Yudayi moto ga, kiya te, ma laka na 'do bilaka koto na nge 'do kole di do ame 'do bilaka pili kote donni ne.

Kpa Koga 'Ba Pitoro

(MT 26:69-70; MK 14:66-68; LK 22:55-57)

^{XV} Kina odo lije koto Yesu 'deni kari lino 'ba turu lobu nima tine, Simona Pitoro ni ti bo kosoo go Yesu moto ozi ngi kari yayi. Bo kosoo go Yesu moto mo nima, lije ikali ronni 'deni molo ti turu lobu nima koto Yesu kari lino mo ne. Kina bo kodo 'ba bo ngi kari lino go Yesu yayi. ^{XVI} Tine Pitoro ro 'ba bo kileke kpa reki yaga. Bo kosoo go Yesu moto mo nima ari kiya zi nyiti bo koda kpa reki nima, kina ko'de Pitoro ngi. ^{XVII} Tine na nyiti mo tone kititi Pitoro, iya te, "O'ja, ni bo kosoo go Yesu na gbi 'di?"

Pitoro iya te, "Ee, ma bo kosoo go bo na de."

^{XVIII} Bo laja 'ba turu lobu nima ti bo kanya mo ga ulo'jo pa'do 'deni mi kirikeli yayi, lije kedii ro tubi ronni komo mo di zi bi keyi. Kina Pitoro kari ngi koro ngila lije yayi tubi ro bo.

Tititi Kpa Yesu

(MT 26:59-66; MK 14:55-64; LK 22:66-71)

^{XIX} Turu lobu nima oloma ro tititi kpa Yesu, iya te, "Bo kosoo goyi ga edi ndo? Kina lende ma keddi kiyandi mo ga tegi tondo?"

^{XX} Yesu iya te, "Miya lende 'deni nduwe ro komo kada bi kopo zi bilaka. Miyandi bilaka 'deni di mi ro 'ba motu kina gbi di mi reki 'ba ro lobu 'ba Boko'ba, bi ame ga bilaka kedii kototo

dönni teyi ne. Miya lende mɔto dē rɔ kusu, ^{XXI} ne gɔ wa'di na keddī kititi ma gɔ lende 'ba akiyandi ame ga moloma rɔ tiyandi mo ne? Ititi bilaka ame ga koloma rɔ tuwō mo ne. Lijē na kikali lende ma miyandi.”

^{XXII} Kina bɔ kanya mɔto kēnyī ŋgī kokɔsɔ Yēsu, iya te, “Ēddī kilende zi turu löbu nime tara gɔ wa'di 'bī tɔ ne?”

^{XXIII} Yēsu iya te, “Ɔdɔ miya lende mɔto rɔ ma kēnyē iya yaga, ne ɔdɔ kiya te lende ma kēdī rɔ ma laka kinza komba ma dē.”

^{XXIV} Kina Ana koja Yēsu ŋgī 'bato kari zi Kayapa bɔ dɔ bɔ akumu. Közī Yēsu gba rɔ ma kudödu teyi.

^{XXV} Pītörö ēdī yayi bi tubī rɔ bo kɔmɔ pa'do. Kina ya mɔto ga kako kititi bo, iya te, “O'ja nī bɔ kɔsɔ gɔ Yēsu na gbī 'di?”

Pītörö andi gomo, iya te, “Ee, ma bɔ kɔsɔ gɔ bo na dē.”

^{XXVI} Bɔ mɔto ēdī gbī yayi rɔ bɔ laja 'ba bɔ dɔ bɔ akumu nima. Bɔ nima löndö bo na tönē Pītörö koke mbili mo ne. Kina bo kako gbī kititi Pītörö, iya te, “O'ja kɔzɔ mo'ja yi gbī di mī nyaka 'dē yayi ti Yēsu 'di?”

^{XXVII} Pītörö ēnyī gbī kandi gomo, kina mbowa te yɔ na gɔŋgɔ kidapa ŋgī.

Yēsu Ɔrɔ Kɔmɔ Pilato

(MT 27:1-2; MK 15:1-5; LK 23:1-5)

^{XXVIII} Kina ɔdɔ kömō 'deni mī kano bi tine, lijē ogba Yēsu ŋgī di liŋɔ 'ba Kayapa koto kari liŋɔ 'ba turu ma löbu 'ba Romo ame rɔ bɔ dönni mo ne. Tine lijē ari dē ŋbō kɔdɔ mī liŋɔ mo yayi

römöyî dölêti 'bënnî 'ba Yudayi o'jɔɔɔ ya ame ga kɔɔɔ mî liɔɔ 'ba bɔ löwö ne 'deni di bi tari mî karama mî kada mo nima. **XXIX** Kina turu 'ba dönnî mo nima kidêki möyî mo rɔ Pilato ne kɔɔɔ ngî kako zinni yaga, bo kiya te, “Lende kënyê wa'di na kiyake te bo o'dɔ?”

XXX Lijê iya te, “Ma kiya te bo kinza rɔ bɔ ko'dɔ lende kënyê dëne dinza do'de bo kako ziyî bine.”

XXXI Pilato iya te, “Ne ɔɔɔ kedi tara ari ko'dɔke e'be burê abo gɔ dölêti 'be 'ba Yudayi.”

Lijê iya te, “Kpe Romo o'jɔɔɔke gɔ tupö bilaka ame ga do'ja ko'dɔ lende kënyê ne 'deni di zize.”

XXXII Lende nime o'dɔ rönî 'deni te 'dɔ ki'di kori 'ba tolê 'ba Yësu kedi kɔɔɔ lende 'ba tolê abo ame bo kiyêti kori mo 'deni mɔlo ne tara.

XXXIII Kina Pilato kileki ngî kari liɔɔ kina bo kidêki Yësu ngî kari zi bo yayi. Kina bo kititi Yësu, iya te, “Nî na rɔ nêre bɔ doliɔɔ 'ba Yudayi?”

XXXIV Yësu iya te, “Lende 'bî nima kititi ma timo ne, nî na komeri ê'bi ti döyî, ala bilaka mɔɔ ga na kiya lende ma ziyî?”

XXXV Pilato iya te, “Ma Yudayi na dë. Bilaka 'bî ga ti löbu 'bî mɔɔ ga na me ko'de yi kako zö. Wa'di ga na ko'dɔ?”

XXXVI Yësu iya te, “Nêre 'bama inza kɔɔɔ nêre 'beye 'ba bilaka 'ba doliɔɔ bine. Ma nêre 'bama kedi ra kɔɔɔ nêre 'beye 'ba bilaka 'ba doliɔɔ nime dëne bɔ kôsö gɔma ga o'dɔ ya 'deni mɔlo ti bɔ kanya 'ba löbu 'ba bɔ akumu naga nima dëne lijê inza kinda'ba ma. Ne nêre 'bama inza rɔ nêre 'ba doliɔɔ nime.”

XXXVII Pilato iya te, “Dëmba nî nêre na ya?”

Yësu iya te, “Ni na kiya ë'bi tara. 'Bama, öyö ma dolinɔ bine nge gɔ lende koto kpöki. Lende ma mako dömöyì mo na rɔ tiya lende laka zi bilaka. Kina ya ame ga ko'doko lende laka ne lijë uwö doma 'deni.”

XXXVIII Pilato iya te, “Wa'di mo ga na rɔ lende laka?”

Di pötö mo na Pilato kënyì kɔdɔ ngi gbì kileki kari yaga zi bilaka konzi naga nima. Bo iya te, “Mo'ja lende ɔto dë di rɔ bo nime ame 'do modɔ karama do bo gomo. **XXXIX** Ne kɔzo mi kada 'ba karama nime molo nduwë rɔ komo koo ëdi koja bilaka koto yaga ziye di mi maboso. Tine ma tone nɛre 'ba Yudayi nime na 'do ki'dike moja ziye ya?”

XL Lijë pili ënyì kulöri kiya rɔ ma kembe tégë, “Do'doko bo nima dë, do'doko eze rɔ Baraba.”

Baraba mo nima rɔ bo akolo.

XIX

Tose Do Yësu

(MT 27:15-31; MK 15:6-20; LK 23:13-25)

I Pilato oja bo kanya kari tomba Yësu ti korobayi. **II** Kina lijë ko'do kono ngi kɔzo a 'ba do nɛre tara ki'di do Yësu. Kina lijë kogba bonɔgo ma kasi kele mato ngi kolo rɔ bo. **III** Kina lijë koloma ngi rɔ tose do bo tégë, “Yëë'di këdi rɔ mbëmbë ziiyì, nɛre 'ba Yudayi.”

Kina lijë koloma ngi rɔ tokoso bo.

IV Pilato ënyì 'böwu kɔdɔ kari yaga zi bilaka naga nima, bo iya te, “Kpe uwöke doma. Mëdi mo'de bo kako yaga ziye bine 'do kikalike mo'ja

lende ɔto də di ro bo ame 'do modɔ karama do bo gɔmo."

^V Kina Yəsu kɔdo ŋgi yaga ti kono tɔnɛ do bo ti bɔŋgo kasi mo tɔnɛ kolo ro bo ne. Kina Pilato kiya zi bilaka naga nima, iya te, "Bo na 'deni me."

^{VI} Kina ɔdo lɔbu 'ba bo akumu ni ti bo kanya 'bɛnni ga, lijɛ ko'ja kinɛ Yəsu 'deni kozo a nima tara tine, lijɛ ɛnyi ŋgi pili kulɔri ro ma kembe, iya te, "Upɔ bo yaga. Ari kutɔti bo do ŋgɛri, bo kolɛ yaga."

Pilato iya te, "Kina ogbake e'be bo tiya kari kutɔti ke. 'Bama mo'ja lende ɔto də di ro bo ame 'do ki'di modɔ karama do bo gɔmo."

^{VII} Lijɛ iya te, "I'di kɔ'du ki'di 'deni molo zize, kina 'do kupɔ bo go lende mo rɔmɔyi bo ebe kiya ro bo ro kole 'ba Boko'ba."

^{VIII} Kina ɔdo Pilato kuwɔ lende nima 'deni tara tine i'di bo ŋgi kulɔwɔ ro tikere. ^{IX} Kina bo kɛnyi ŋgi kileki kari liŋo abo ti Yəsu tititi mo. Bo iya te, "Ni nime ako di yala ga?"

Tine Yəsu ileki do mo dɛ kpe zi bo. ^X Kina bo kiya zi Yəsu bo iya te, "O'dokɔ dɛ tileki do lende ma go wa'di? Ikali dɛ iya te mɛdi ti kɔzi kakpa 'do tope yi? Kina ikali dɛ gbɛ mɛdi ti kɔzi kakpa 'do tutɔti yi?"

^{XI} Yəsu iya te, "Boko'ba na ki'di kɔzi kakpa 'ba do ma ziyi. Ma kiya te Boko'ba na dɛ ki'di kɔzi kakpa nima ziyi dɛne inza kikali 'do kɛddi ti kɔzi kakpa do ma. Ne bo ame ko'de ma kako ziyi ne lende kɛnyɛ ma 'ba bo na 'deni ro do kiteli."

^{XII} Lende nime i'di Pilato ŋgi ki'di toma kɔri 'ba lende mɔto ame 'do bo kope Yəsu timo ne. Tine tindɛ ame ga kɛdi yayi ne ulɔri ŋgi kozo timo ro

ma kembe tēgē, “Ɔdɔ kope bɔ nima kola kari, inza kpe lipo rɔ bɔ gɔ ɲere 'be 'ba Romo ame rɔ bɔ dɔ dɔyayi ze nime ne. Römöyī bilaka ame kiya rōnī rɔ ɲere kɔzɔ a nime te ne na kēdī kēnyī konyo burutu ndī ɲere ma löbu 'ba Romo.”

^{XIII} Kina ɔdɔ Pilato kuwö lende 'bēnnī nima 'deni kɔzɔ a nima tara tine, bo o'de Yēsu ɲgī kako yaga di rō. Kina bo kari koloma ɲgī dɔ kītī 'ba burē. Gɔ bi 'ba to'dɔ burē mo nima idēkī möyī mo rɔ “Dɔ dökü kopiyari.” Rɔ kpa Yudayi idēkī rɔ Gabata. ^{XIV} Kada 'ba karama mo nima na gbī rɔ kada ame Yudayi ni kēdī kileŋo wa pili ndö yīmo gɔ lende 'ba kada 'ba rɔ kindawo ne.

Kina ko'ja kada kodɔrɔ 'deni tine, Pilato ēnyī kiya zi bilaka naga nima tēgē, “Onɔkɔke te, ɲere 'be na me.”

^{XV} Tine lijē ēnyī kulörī ɲgī kɔzɔ timo rɔ ma kembe, iya te, “Upö bo yaga. Upö bo yaga. Ari kutötī bo yaga.”

Pilato iya te, “O'dɔkɔke 'deni 'dɔ mupö ɲere 'be yaga?”

Löbu 'ba bɔ akumu ni iya te, “Ŋere ze ma dikali kina ɲge kɔtɔ rɔ ɲere ma löbu 'be 'ba Romo.”

Tutötī Yēsu

(MT 27:32-56; MK 15:21-41; LK 23:26-49)

^{XVI} Gɔ lende 'bēnnī nime na Pilato ki'di Yēsu ɲgī zinnī 'dɔ lijē kari kutötī. ^{XVII} Kina lijē kogba Yēsu ɲgī di mī gawo kari timo gɔ bi mɔtɔ kīdēkī möyī mo rɔ “Kulöŋbö dɔ,” ame kīdēkī rɔ kpa Yudayi rɔ Gologota ne. Lijē i'di Yēsu na kombi ɲgērī abo ame kēdī kari kutötī bo dɔmo ne teyi.

^{XVIII} Kina lijē kari kutötī bo ɲgī di yayi yoki ɲgērī

nima kina lijë kîdëyi dōmo ngi kōrō ti bo tōrō. Utōti ya ma riyo mōto ga 'deni gbî dō ngērî mōto ga yayi. Mōto dō dōrî bo kina mōto 'bēni kebe dō gali bo. Bo na 'ba bo zana.

XIX Pilato i'di 'deni kugu lende mōto ga dō wa ma kō'bō mōto tēgē, “Yēsu 'Ba Nazareta, Nere Bō Dōliṅō 'Ba Yudayi.” Kina bo ki'di kari kutōti wa nima ngi tōrō bi dō Yēsu dō ngērî yayi. **XX** Bilaka ma konzi mōto ga idēki lende nima kugu ne 'deni, rōmōyi gō bi mo nima kutōti Yēsu teyi ne owo dē di dō ngila gawo. Lende nima ugu gbî rō kpa Yudayi, gbî rō kpa Romo kina gbî rō kpa Giriki. **XXI** Kina lōbu 'ba bō akumu ni kēnyi ngi kari zi Pilato, lijë iya te, “Lende nima dēne 'dō kugu dē kōzō a nima tara kiya te, 'Nere bō dōliṅō 'ba Yudayi.’ Dēne 'dō kugu ra kiya te, 'Bō nime iya rō bo tēgē bo na rō nere bō dōliṅō 'ba Yudayi.’ ”

XXII Pilato iya te, “Wa ame mugu 'deni ne koloma ngi tara.”

XXIII Kina odo bō kanya naga nima lijë kutōti Yēsu 'deni tine, lijë irica mi bōngō abo ngi mi sowo, 'dō bō mōto kogba kapa mōto, bō mōto kogba kapa mōto. Tine bōngō abo mōto rō ma kō'bō lōbu, ku'jō ngi kōto rō ma kakpa. **XXIV** Lijë iya te, “Diricake yimo dē, du'duke ti bōdō 'dō kikali odo ye na ti kîdîli.”

Lende nime o'dō rōnî 'deni te 'dō kēdî kōzō lende ma tōnē kugu mi buku 'ba Bōko'ba mōlo kiya te, “Lijë oza bōngō ma ga 'deni pili rō gō rōnnî, kina lijë u'du ma kōto 'deni mi bōdō.”

XXV Kina ma bō kanya naga nima ko'do 'deni tara. Ma 'ba Yēsu ni ti lēnî bo ni ti Mariya 'ja

'ba Kelopa ni ti Mariya Magadala ni ëdī gbī kɔɔ ɲɔsi ɲgila ɲgērī nima kutōtī Yēsu dɔmo ne yayi. **XXVI** Kina ɔɔɔ bo ko'ja ma bo ni 'deni kēdī kɔɔ yayi ti bɔ laja abo ma tōnē bo kɔ'ɔ kulōwō ne tine, bo iya te, “Iya, kole 'bī na 'deni ma.”

XXVII Kina bo kileki gbī kiya zi bɔ nima, bo iya te, “Mōyī na 'deni ma.”

Mi kada mo nima na bɔ nima kogba ma 'ba Yēsu ni ɲgī kari timo ki'di koloma liɲɔ abo.

XXVIII Di pōtō lende nime tine Yēsu bo ikali bo ote ndɔɔ abo 'deni. Kina bo kēnyī kiya te, “Koda mini o'dɔ ma.”

Bo iya tara 'dɔ ko'dɔ rōnī kɔzɔ lende ma tōnē kugu mɔlo mī buku 'ba Boko'ba ne. **XXIX** Kete mɔtɔ ëdī yayi ti layi ko'ba'ba yīmo. Kina bɔ mɔtɔ kari kogba lipɔ ɲgī kusu yīmo kiraki dɔ kolɔkɔ koja ɲgī kari kpa Yēsu. **XXX** Kina ɔɔɔ Yēsu bo kuwē 'deni tine, bo iya te, “Mote ndɔɔ ma 'deni.”

Kina bo kodi dɔ bo ɲgī bēri kina bo kulōku ɲgī.

Tujē Yɔki Yēsu

XXXI Kada nima na rɔ kada 'ba rɔ kileɲɔ 'ba Yudayi koda kada 'ba rɔ kindawo. Gɔ kō'du mo na lōbu 'ba Yudayi ni o'dɔkɔ dē 'dɔ tōku Yēsu ni koloma dɔ ɲgērī tɔɔ ɲbō kōmō mī kada 'ba rɔ kindawo rōmōyī kada ma lōbu rɔ dɔ kiteli 'bēnnī na. Kina lijē kēnyī ɲgī kari zi Pilato kari kititi bo 'dɔ ki'di kari koke ndī Yēsu ni kupō welo yaga 'dɔ kombi tōku mo ga bēri.

XXXII Kina bɔ kanya mɔtɔ ga kari ɲgī koke ndī bɔ mɔtɔ ame kutōtī dɔ ɲgila Yēsu yayi ne. Kina lijē kuyī rōnnī ɲgī gbī koke ndī bɔ mɔtɔ ame

kebe dɔ kapa Yēsu mɔtɔ ne. **XXXIII** Kina ɔdɔ lijē kolɔlɔ 'deni kari tonɔɔ Yēsu tine, lijē ari ko'ja bo kolē 'deni mɔlo. Kina ŋgɪ lijē oke ndi bo dē kpe. **XXXIV** Bɔ kanya mɔtɔ na ŋge kēnyī kujē yɔki Yēsu ti mee kina roma ni ti mini kolɔ ŋgɪ yaga.

XXXV Bɔ nime ko'ja lende naga nime ne, bo na me kēdi kiya lende naga nime, kina 'dɔ ki'dike dɔye gɔmo rɔ ma laka rōmōyī bo iya bēti dē. Bo ikali lende naga nime pili bo kēdi kiya ne lende laka na. **XXXVI** Lende naga nima o'dɔ rōnni 'deni tara 'dɔ kēdi kɔzɔ lende ma tōnē ga kugu mɔlo mi buku 'ba Bɔko'ba kiya te, “Kilinba bo ma kɔtɔ mɔtɔ te inza kodowe.” **XXXVII** Kina lende mɔtɔ ugu 'deni gbī, iya te, “Bilaka ti kodɔ kōmōnni 'deni tonɔɔ bɔ ame lijē kujē yɔki mo ne.”

Tusu Yēsu

(MT 27:57-61; MK 15:42-47; LK 23:50-56)

XXXVIII Di pɔtɔ mo na Yesepa mɔtɔ di Arimataya kēnyī ŋgɪ kari kititi Pilato 'dɔ kodɔ kpa tōku Yēsu zi bo 'dɔ bo kari kusu. Yesepa mo nima bo gbī rɔ bɔ kōsɔ gɔ Yēsu, tine bo oloma 'ba bo tōsɔ gɔ Yēsu rɔ kusu rōmōyī bo ere turu 'ba Yudayi. Kina Pilato kodɔ kpa tōku Yēsu ŋgɪ zi bo kina bo kari ŋgɪ tombi mo. **XXXIX** Nīkuduma ma tōnē kari pa zi Yēsu rɔ mi korɔndɔ ne ēnyī gbī kari ti Yesepa 'dɔ lijē kari kombi tōku nima. Bo ogba wɔwɔ ma kato kele mɔtɔ ga kari timo ame tīrīndi mo kɔzɔ kilɔ 'butē mota tara ne. Wɔwɔ nima o'dɔ di mi ŋgērī mɔtɔ ga ame kidēki mōyī mo rɔ murī ni ti alowa ne. **XL** Kina Yesepa ni ti Nīkuduma kombi tōku Yēsu ŋgɪ kolo mi bɔŋgɔ ti wɔwɔ nima. Rōmōyī dōlētī 'ba tusu tōku 'bēnni 'ba Yudayi na mɔlo tara.

XLI Nyaka mɔto ɛdɛ ɲɔsi yayi ɲgila ɔ bi nima kutɔti Yɛsu teyi ne ti ti'borɔ 'ba tusu tɔku yimo ame koga 'deni gba rɔ ma la'ja, kina usu tɔku mɔto dɛ gba yimo. **XLII** Kina Yesepa ni kari kusu Yɛsu yayi rɔmɔyi ti'borɔ nima na ɲɔsi. Kina gbɛ rɔmɔyi kada ame bilaka kɛdi kileɲo rɔnni ndɔ yimo koda kada 'ba rɔ kindawo ne na.

XX

*Tɔɔo 'Ba Yɛsu Di Mi Tɔlɛ
(MT 28:1-10; MK 16:1-11; LK 24:1-12)*

I Mi bi kɛzɛ ma di pɔtɔ kada 'ba rɔ kindawo nima na Mariya Magadala kɛnyi ɲgi mɔlo mi kano bi kari kpa ti'borɔ nima kusu Yɛsu yimo ne. Loko ari kɔmɔ yayi gba ti bi nyunyuru. Tine loko o'ja kulugbi dɔku mo tɔnɛ kululu 'deni yaga di kpamo. **II** Kina loko kɛnyi kirina ɲgi kari zi Simona Pitɔrɔ ni ti bo kɔsɔ ɔ Yɛsu mɔto ame Yɛsu ko'ɔ kulɔwɔ ne. Loko ari kiya zinni tɛgɛ, "Ombi tɔku ɲere ze 'deni di mi ti'borɔ koto bitɔ to ne, kina ɔ bi ame koto kari teyi ne dikali dɛ."

III Kina Pitɔrɔ ni ti bo kɔsɔ ɔ Yɛsu mɔto mo nima kɛnyi ɲgi tiriɲa kari kpa ti'borɔ nima. **IV** Lijɛ ɛnyi kpaki riyɔ rɔ riɲa, tine bo kɔsɔ ɔ Yɛsu mɔto mo nima ndimo olɔlɔ Pitɔrɔ ɲgi. Kina bo kari kɔmɔ ɲgi dɔgba kpa ti'borɔ yayi. **V** Tine bo udɛ dɔ bo kiɲgɛɲgɛ mi ti'borɔ. Bo o'ja boɲɔ ame kolo tɔku Yɛsu yimo ne yayi, tine bo ɔɔo dɛ mi ti'borɔ.

VI Kina ɔɔo Simona Pitɔrɔ kɔmɔ 'ba bo di yi'bowu tine bo ɔɔo ɲgi mi ti'borɔ nima. Bo ari ko'ja boɲɔ nima 'deni yayi **VII** ti boɲɔ ma mbowa mɔto ame kudɔdu kɔmɔ Yɛsu timo ne

kuköku röní 'deni teyi caki yaga. ^{VIII} Kina bo ma kömö dɔgba mo tönë kodoŋgi gbí kari mí tí'börö yayi. Wa naga nima bo ko'ja tine na 'jaa bo ki'di dɔ bo laka gɔ tɔdɔ 'ba Yësu yaga di mí tölë. ^{IX} Römöyí lijë ikali 'jɔ 'ba lende ame kugu molo mí buku 'ba Boko'ba gɔ tɔdɔ 'ba Kurisító yaga di mí tölë ne dë.

^X Kina lijë kuyí dönní ngí kileki kari liŋɔ. ^{XI} Mariya Magadala ileke 'bëni kɔrɔ ngɔsi kpa tí'börö yayi tome kuwu. Kina ɔdɔ loko kënyí kudë döni 'deni 'böwu kíngëngë mí tí'börö nima tine, ^{XII} loko o'ja malayika 'ba mítɔrɔ riyö 'deni koloma yayi. Lijë oloma 'deni gɔ bi ame ko'ba töku Yësu pa teyi ne. Mɔtɔ oloma kebe bi dɔ bo kina mɔtɔ oloma 'bëni kebe bi ndí bo. Lijë pili riyö ti bɔŋgɔ ma kaŋmi ŋbówö rönni. ^{XIII} Malayika naga nima ititi loko, iya te, “Éddí kudu gɔ wa'di?”

Loko iya te, “Töku ŋere ma inza kpe bine 'di. Lijë ombi 'deni koto kari bitɔ tɔ ne. Kina gɔ bi ame lijë koto 'deni teyi ne mikali dë.”

^{XIV} Kina ɔdɔ loko kënyí kuyí kömöni 'deni loko koŋgɔ bi göni, tine loko o'ja Yësu 'deni këdi kɔrɔ yayi. Ne tine loko ikali bo dë kpe rɔ Yësu. ^{XV} Kina bo kënyí kititi loko, iya te, “Éddí kudu gɔ wa'di? Yë na këddí rɔ toma gɔmo?”

Loko omeri 'bëni tégë, mɔtɔga bo dɔ nyaka nima na ma ti këdi kilende zini ne. Loko iya te, “Baba, ɔdɔ kiya te ni na kombi töku nime yaga di bine, ileme gɔ bi ame koto teyi ne zö 'dɔ mari gɔmo.”

^{XVI} Kina bo kidëki möyí ni ngí tégë, “Mariya.”

Kina loko kuyi kōmōni ŋgi, loko ko'ja rɔ Yēsu. Kina loko kopapa bo ŋgi rɔ kpa Yudayi tēgē, “Raboni,” ame 'jɔ 'ba lende mo tēgē, “Bɔ kōmɔ kiyandi.”

XVII Bo iya te, “Kinza kinda'ba yida rɔma dē rōmōyī mīleki dē gba mari tɔrɔ zi 'bu ma. Ari zi bɔ kōsɔ gɔma ga. Ari kiya zīnni yayi, iya te, mēdi mari mītɔrɔ zi Boko'ba. Boko'ba na rɔ 'bu ma, kina bo na gbī rɔ 'bu nni. Bo na rɔ bɔ ame moro ne, kina bo na ma gbī 'deni lījē koro.”

XVIII Kina loko kari ŋgi zi bɔ kōsɔ gɔ Yēsu ga, loko iya te, “Wu, mo'ja ɲere ze 'deni.” Kina loko kiyeti gɔ lende ma tōnē ga bo kiya zīni ne ŋgi zi lījē.

*Yēsu Ileme Rɔ Bo Zi Bɔ Kōsɔ Gɔ Bo Ga
(MT 28:16-20; MK 16:14-18; LK 24:36-49)*

XIX Kada mo nima na 'deni rɔ bi kēzē mɔtɔ ame di pōtɔ kada 'ba rɔ kindawo 'ba Yudayi ni ne. Bɔ kōsɔ gɔ Yēsu ga lījē otɔtɔ dōnni 'deni rɔ mī dɔkɔpiyari mī rō mɔtɔ, lījē kulōli kpadōri dōnni 'deni teyi, rōmōyī lījē ēdi rɔ tere turu 'ba Yudayi. Kina Yēsu kako kɔdɔ ŋgi kɔrɔ mī lōŋgō lījē di rō yayi. Kina bo kiya zīnni, bo iya te, “Lende kēyi koloma tiye.”

XX Kina bo kileme kōzi bo ga ti yoki bo ma tōnē kujē ne ŋgi zīnni. Kina lījē ŋgi pili rɔ lɔŋɔ gɔ to'ja nime lījē ko'ja kinē ɲere 'bēnni 'deni ne.

XXI Kina bo kēnyi kileki kiya 'bōwu zīnni, bo iya te, “Lende kēyi koloma tiye. Mēdi moja ye gbī karike zi bilaka 'ba dɔliŋɔ nime kɔzɔ ame 'bu ma Boko'ba koja ma kako dɔliŋɔ nime bine ne tara.”

XXII Kina bo kawo ɲɣi rɔ ma kembe dɔnni, bo iya te, “Mɛdi 'deni mi'di Nyi Kɔto Laka 'ba Boko'ba ziye, **XXIII** 'do ɔdo kolake bilaka ame ga ko'do lende kɛnyɛ ne go lende kɛnyɛ ko'do 'bɛnni ga, Boko'ba ti kola lijɛ gbɛ. Ne ɔdo kiya te kolake lijɛ dɛ go lende kɛnyɛ 'bɛnni ga, Boko'ba inza kola lijɛ gbɛ.”

XXIV Mi kada nima Yɛsu kɔdo kileme rɔ bo zi bo kɔsɔ go bo ga ne, Toma inza tinni yayi. Toma bo gbɛ rɔ bo ma kɔto mɔto di mi lɔngɔ ya ma 'butɛ dɔmoriyɔ naga nima ame lijɛ kidɛki moyi bo mɔto gbɛ rɔ Roɲa ne. **XXV** Kina ɔdo bo kako 'deni tine lɛpi bo naga nima iya zi bo tɛgɛ, “Do'ja kinɛ ɲere ze Yɛsu 'deni.”

Bo iya te, “ɔdo kiya te mo'ja kpa mbero 'ba masimari ame ga kutɔti kɔzi bo timo ne dɛ ɲɣi ti kɔmɔ ma 'do mi'di dɔkole kɔzɔ kpa mbero mo ga, kina ɔdo momomo kpa mbero 'ba yɔki bo dɛ ɲɣi gbɛ ti kɔzɔ nime, minza mi'di dɔma du te go lende 'be naga nima.”

XXVI Kina ɔdo kɔmɔ 'deni mi tɔ'dɔ do modɔmoriyɔ tine, bo kɔsɔ go Yɛsu ga otɔto dɔnni 'deni gbɛ mi rɔ, mi kada ama tine Toma ɛdi 'deni gbɛ yayi. Lijɛ ulɔli kpadɔri dɔnni 'deni teyi. Kina Yɛsu kɔdo kɔrɔ ɲɣi mi lɔngɔ lijɛ. Kina bo kiya zinni, bo iya te, “Lende kɛyi koloma tiye.”

XXVII Kina bo kidɛki Toma, iya te, “Toma, i'di dɔkole kɔziyi kpa mbero 'ba kɔzɔ bine, oɲgo kɔzɔ kina omomo kpa yɔki ma. Kinza ki'di lende nime dɛ kpe kilikɔ dɔyi. I'di dɔyi ti gomo rɔ ma laka ma na.”

XXVIII Toma iya te, “ɲere ma, mi'di dɔma 'deni ɲɣi gomo rɔ ma laka ni na rɔ ɲere Boko'ba ma.”

XXIX Bo iya te, “Toma, to'ja nime ko'ja kinë ma ne na 'jaa ki'di döyï go lende ma? Ne ya ame ga ko'ja ma dë pele ki'di dönni ngï go lende ma ne, lijë na Boko'ba ti ko'do yëyï ma laka dönni ro mbëmbë.”

XXX Yësu o'do wa ma konzi moto ga ame 'do kileme bo ro kole 'ba Boko'ba ne 'deni di komo bo koso go bo ga ame kugu dë du te mi buku nime bine. XXXI Ame ga kugu bine ne ugu 'deni 'do ki'dike doye gomo Yësu na ro ma laka ro Kurisitö kole 'ba Boko'ba ame bo kedi koja kako dolingo nime bine ne, kina gbï 'do ti'di doye gomo ki'di ye ro 'ba bo ga go kididi ye yaga ro ma lolowo.

XXI

Tileki Mi Atoyi

I Yësu ënyï kodö 'böwu gbï di pötö mo zi bo koso go bo ga di kpa pöpö 'ba Tiberiya. Bo odo kileme ro bo zinni kozo a nime te.

II Mi kada mo nima Simona Pitörö ni edi yayi ti Toma ame kidëki möyï mo moto gbï ro Roña ne, ti Natinelë ame di Kana Galilaya ne. Kole riyö 'ba Zebedayo ga edi gbï tinni yayi ti bo koso go Yësu ma riyö moto ga. III Kina Simona Pitörö kënyï ngï kiya zinni, tégë, “Mëdi mari ama 'deni tugu kenze.”

Lijë pili ënyï kiya te, “Dëdi dari gbï koto tiyï.”

Kina lijë kënyï këki ngï mi sorope lijë kari nduwë ro go pöpö bi tugu kenze. Ne mi korondo mo nima lijë upö kenze ma koto dë du te.

IV Kina odo bi kezë 'deni na Yësu kako ngï koro do kpa götö tine lijë ikali bo dë. V Kina bo kititi

lijë bo iya te, “Kpe yɔbi naga nima, o'jake kenze 'be ra?”

Lijë iya te, “Dupö kenze ma kɔɔ te dë.”

^{VI} Bo iya te, “U'duke duru 'be nima kileki dɔ kapa sorope ma dörɪ kina keddɪ ko'jake kenze tone.”

Kina ɔɔɔ lijë ku'du duru 'bënni tönë ngi kileki dɔ kapa sorope ma dörɪ yɔ na kunzö kenze ngi rɔ ma kënyë bi 'ba toto mo kileki mi sorope konya dönni. ^{VII} Kina bɔ ma tönë Yësu kɔ'ɔ kulöwö ne kënyi kopapa Pitörö ngi, iya te, “Nere ze Yësu na.”

Kina ɔɔɔ Simona Pitörö kuwö 'deni kiya te nere 'bënni Yësu na, kina bo kënyi ngi kogba bɔngɔ abo bo kudödu gɔ bo römöyɪ bo ëdi nge yayi ti bɔngɔ ma mbowa mɔɔ gɔ bo. Kina bo ku'du rɔ bo ngi mi mini tumu tari zi Yësu. ^{VIII} Kina ya mɔɔ mo naga nima kujë 'bënni sorope ngi nduwë kari timo dɔ kpa götö. Lijë kilala kenze konzi tönë ga ngi nduwë ti duru mo lijë kari timo. Römöyɪ lijë ëdi 'deni ngɔsi dɔ kpa götö, (ma kedi ra rɔ lingere ti ndi 'dɔ kombi ndi ngi mi kuluku riyö 'dɔ kömö dɔ kpa götö).

^{IX} Kina ɔɔɔ lijë kɔɔɔ këki 'deni kari yaga dɔ kulöngö pöpö tine, lijë ari ko'ja pa'do kurö'bö 'deni molo yayi ti kenze dɔmo ti mangolö'bɔ ngila mo. ^X Yësu iya te, “Kenze naga nime kuguke giri nime ne o'deke mɔɔ ga kako dayi.”

^{XI} Kina Simona Pitörö kileki ngi kari mi sorope, bo kari kilala duru tönë yaga dɔ kpa götö. Kenze ma löbu na 'dɔ kilaka koso mi duru nima. Kenze naga nima ëdi pili kuluku mota kɔɔɔ dɔmo mota (153). Kenze naga nima koso pele mi duru nima

kozo a nima tara ne duru ö'bö ë'bëni ngi te go bi mo, irica de gbi ya. ^{XII} Kina bo kiya zinni tegë, “Akoke tonyo mo.”

Tine lijë ilaṅa rönni de kpe tititi bo, kiya te, “Ni ye mo na?” Römoḃi lijë ikali bo 'deni ro ṅere 'bënni Yësu. ^{XIII} Kina bo kogba maṅgolo'bo mo tönë ga ngi koza zinni gbi ti kenze mo ga.

^{XIV} Ame na ro tado 'ba Yësu ma mi moṅa ame bo koloma ro tado tileme ro bo zi bo köso go bo ga di potö tado abo ame bo kënyï kodo yaga di mi tolë ne.

Yësu Ni Ti Simona Pitörö

^{XV} Kina odo lijë konyo kpënni 'deni pili tine, Yësu ënyï kititi Simona Pitörö, bo iya te, “Simona kole 'ba Yowani, ni nime o'ö ma ngi ro do kiteli di do t'ö nime lepï yi ga ko'ö ma ne ya?”

Pitörö iya te, “ṅere, ro ma laka ikali 'deni ngi mo'ö yi.”

Bo iya te, “Laka, oṅgo go kamölö ma naga nime.”

^{XVI} Kina bo kënyï kititi Pitörö gbi 'böwu, bo iya te, “Simona kole 'ba Yowani, ni nime o'ö ma ngi?”

Pitörö ileki domo zi bo, iya te, “ṅere, ro ma laka ikali 'deni ngi mo'ö yi.”

Bo iya te, “Laka, oṅgo go kamölö ma naga nime.”

^{XVII} Kina bo kileki kititi Pitörö 'böwu gbi 'deni ro mi mota mo, bo iya te, “Simona kole 'ba Yowani, ni nime o'ö ma ngi?”

Pitörö 'deni ro meri go lende 'ba akititi nime Yësu kileki kititi bo ṅbö mi mota ti akititi kotokoto nime ne. Bo iya te, “ṅere, ikali wa pili

'deni molo, kina ikali 'deni ŋgī rɔ ma laka mɔ'ɔ yi."

Yēsu iya te, "Laka, ŋŋɔ ɔ ɔ kamölö ma naga nime. XVIII Rɔ ma laka miya zīyī, tönē kēddī gba dɔ yɔbi 'bī bine ne, oloma rɔ tusu bɔŋɔ 'bī rōyī, kēnyī kari ē'bī ɔ bi ame ko'dɔkɔ tari teyi. Ne ɔdɔ kiya te kōndē 'deni, ti koloma 'deni toja kōzīyī, kina bɔ mɔtɔ ti kako 'deni ŋgī kudödu yi koto yi kari ɔ bi ame ko'dɔkɔ ē'bī dē tari teyi ne." XIX Dɔŋgala nime Yēsu kēdī rɔ tiya mo ne, bo ēdī kiya tölē ame kēdī kōmō dɔ Pītörö kada mɔtɔ ame 'dɔ kileme löbu 'ba Bɔko'ba ne.

Kina bo kēnyī kiya zi Pītörö, bo iya te, "Ösö ɔma."

XX Kina ɔdɔ Pītörö kuyī kɔmɔ bo kileki yī'böwu tine, bo o'ja bɔ mɔtɔ 'deni gbī kēdī kozi gönnī. Bɔ ma tönē Yēsu kɔ'ɔ kulöwö ne, bo na ma gbī kēnyī kōsö gönnī ne. Bo na tönē kese ŋɔsi ŋgila Yēsu mī kada ma tönē lījē kēdī rɔ tonyo kpēnnī ne 'dɔ bo kititi Yēsu, bo kiya te, "Yē mo na kēdī kari kususu yi zi turu ya, ŋere?"

XXI Kina ɔdɔ Pītörö ko'ja bɔ nima 'deni kɔzɔ a nima tara tine, bo iya te, "Ŋere, bɔ nime wa'di na ti ko'dɔ rōnī zi bo?"

XXII Yēsu iya te, "Ɔdɔ kiya te mo'dɔkɔ pele 'dɔ bo koloma ŋbō koda kada ma ame mēdī mileki mako timo doliŋɔ nime bine ne ndɔbɔ 'bī inza teyi. Nī 'bēyī ösö ɔma."

XXIII Ɔ ɔ lende nime Yēsu kiya kɔzɔ a nime te ne na bɔ kōsö ɔ bo ga koloma rɔ tiya mo, lījē iya te bɔ nima inza kōlē kpe. Ne tine, lende nima Yēsu iya dē te, bɔ nima inza kōlē kpe. Lende ma bo kiya, bo iya te, "Ɔdɔ mo'dɔkɔ pele 'dɔ bo koloma

ḡbö koda kada ma ame mēdi mileki mako timo dōliḡo nime bine ne ndōbo 'bī inza teyi."

XXIV Bō mo nima bo na me kēdi kiya lende naga nime ne, kina bo na me gbī ki'di 'dō kugu. Kina dikali ḡḡi lende abo naga nime ēdi rō ma laka.

XXV Gō rō lende ma na me, ne lende mōtō ga ame Yēsu ko'dō ne ēdi ḡbaḡi ame kugu dē su bine. Dō kiya te ki'di rō, rō tugu mo rō kōtōkōtō mī waraga, bi inza rōmo mī dōliḡo bine.

**Ndose Kɔɔ Laka, Buku 'ba Tisaki ni Tɔɔ
to Lömu La'ja 'Ba Yësu Kurisitö Nere Ze
Jur Modo: Ndose Kɔɔ Laka, Buku 'ba Tisaki ni Tɔɔ
to Lömu La'ja 'Ba Yësu Kurisitö Nere Ze New
Testament+**

copyright © 1998 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Jur Modo)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

4cdbc69b-5207-55d8-8df2-e743cba8dc07